

KANVA SANDHYA VYAKHYA.

BY

BHAGAVATULA LAKSHMIPATHI SASTRI,

Katakooteswaram.

Kistna Dst.

Manjuvani Press, Ellore.

1914.

Copyright Registered.

Price 0-5-0.

Published by the Author.

కావ్యీయగ్రంథరత్నమాలా—ప్రథమరత్నమ్.

ఇయం

కావ్య స ధ్యాయ వ్యాఖ్యాన

భాగవతుల లక్ష్మీపతి శాస్త్రి రా

సమర్పించినది

కోడూరి అచ్యుతరామారాయశర్మ

దక్షిణసహాయ

హైదరాబాద్

మంజువాణి ముద్రాణ

ముద్రాణత్యాగమునకు.

1914

ఓమ్.

నమోపర ముద్దిభ్యః.

సంధ్యాయనశీమి? దానినుపాంసింతుటెట్లు? అట్లు జేయుటవలన గలుగు లాభమేమి? అనువానిని జక్కగ చెలిసికొంటు యావస్థకము. సంధ్యాయన నూర్యతేజః శక్తి. అందువలననేగదా వ్యాపారులు ప్రాంతకాలమున నెజ్జగనుండు తేజస్సునకు గాయత్రియనిశీరిడి రక్తవర్ణ, బ్రహ్మరూప, బాల, బాలనూర్యమండలస్థయనియు, మధ్యాహ్నమున దెల్లగనుండు (తేజస్సునకు) సావిత్రియనుపేరున శ్వేతవర్ణ, యువతి, యువాదిత్యమండలమధ్యస్థయనియు, సాయంసమయమున నల్లగనుండు తేజస్సునకు సరస్వతియను నామముతో కృష్ణవర్ణ, విష్ణురూప, వృద్ధ, వృద్ధాదిత్యమండలస్థయని వర్ణింపగలిగిరి వేయేల గాయత్రిమంత్రమున కర్థమును విచారించినచో వ్యాపారములందు (లేక) మోక్షమునందు మాబుద్ధివృత్తులను ప్రేరేపించునదియు నెల్లరచే గోరబడదగినదియు నగు నూర్యతేజస్సును ధ్యానించుచున్నామనికదా తేలును అట్టిశక్తిస్వరూపుడను నేనగుచున్నానను దృఢబుద్ధితో దలచుటయే యుపాసనము. ఇట్లుచేయుటచే చీకటి (అజ్ఞానము) నిబోగొట్టి వెలుతురు (జ్ఞానము) నిచ్చు తేజస్సు తనలో బెంపుజెంది బ్రహ్మవర్చసము, ఆయువు, ప్రజ్ఞ మొదలగునవి గలుగును. అష్టవిమక్తుటచే మందేహాదిరూక్షస (మంద + ఈహ = బుద్ధి) నాశనమనిరి. మఱియు నొకచోట సన్ధ్యోపాసనము జేయనిచో మందేహాది రూక్షసులు (మందబుద్ధులు) అగుదురని కలగు. దీనివలన దినదినము మనమాహారమును భుజించనియొడల శరీరము శుష్కించునట్లే లోకమునందలి వ్యాపారములను నెరవేర్చు కొనుట కాధారమైన బుద్ధియు క్షీణించువని కదా యభిప్రాయము. ఇందువలననే దినమున కాహారము రెండు మూడుమారులుభుజించునట్లే సంధ్యాయనము (తేజోనిధియగు) నూర్యతేజము నుపాసించవలయును. కాబట్టి సంధ్యోపాసనము జేసికొనుటకు ద్విరూప సంకర్షణమున కాత్మాయన సూప్తానుగుణముగా తీకాల సంధ్యావందనాదికమనియు, ఇట్టివల కొన్ని చిఱుక మార్పులతో అనంతభట్ట విరచితమైన కాణ్డీయ సంధ్యావందనమనియు కొన్ని పుస్తకములను ముద్రించిరి. కాత్మాయనలు సంక్షేపముగా మంధ్యాహ్నసంధ్య మాత్రమే జెప్పటచే అనంతభట్ట తన విధానపారిజాతమునందు (అత్ర) యద్యపి నూతకారణసంక్షేపతోమధ్యాహ్నసంధ్యాప్రదర్శిత తథాపి సర్వకాఖ్యాది కరణస్వాధ్యేన సంధ్యాత్రయంచ కర్తవ్యమిత్యాది స్మృత్యాదః (తొలినా మార్జనాది సర్వాంగోపవృంహితా సావాజసనే యభిరవీకార్యా) విరుద్ధాంతస్తత్వాజ్ఞా వివ పారక్యమనిరోధి యదితి కవనాతో) త్రివాసితికాలసంధ్యా విధానమును స్మృత్యనుసారముగ రచించెను. దీనికి రెండవదియు ప్రయోగమున భిన్నముగానుండుట విచారణీయము. మన మేమంత్ర మేత్రియమందుపయోగించిన నేదోయొక ఋషిదేవతమును, ఏమాణముండవలయునుగదా వేదమునందలి ప్రతిమంత్రమునకును ఋషిదేవతాదులను చెలిసికొనుట కాధారమగు కాత్మాయనర్యానుక్రమ నూత్రమును జూచినవారికి ఋషిదేవతాదులుగూడ తప్పింట్లగపడును.

ఇట్లు,

భాగవతుల లక్ష్మీప్రతిశాస్త్రి.

ఓమ్

శుక్ల యజుః కాండ్య సన్ధ్యా వ్యాఖ్య

సమః పరమర్షిభ్యః

అథ సన్ధ్యాశబ్దార్థః

సమ్ + ధ్యై + అజ్, ధ్యై చింతాయామ్, ఆతశ్చోపసగ్నే 3. ౧. ౧౦౬
సమ్యక్ ధ్యాయతే ఇతి సన్ధ్యానామ జ్ఞానశక్తిస్వరూపిణీ దేవ
తా ఉక్తం చ వ్యాసేనః—

శ్లో॥ యా సన్ధ్యా సా జగత్సూతిర్మాయాతీతా హి నిమగ్నా
ఈశ్వరీ కేవలా శక్తిస్తత్వశ్రియసముద్భవా॥
ధ్యాత్వాఽర్కమండలగతాం సావితీం పై జపేద్బుధః॥ ఇతి॥

యద్వా సన్ధౌ + భవా = సన్ధ్యా
సంధ్యాస్వరూపం దక్షోదర్శయతి :—

శ్లో॥ అహోరాత్రస్య యః సన్ధిః సూర్యవక్షత్రవర్జితః
సా తు సన్ధ్యా సమాఖ్యాతా మునిభిస్తత్వవాదిభిః॥ ఇతి॥

సూర్యవక్షత్రవర్జితః = అథాస్తమితాద్ధోదితసూర్యమండలప్రకృ
ప్తతేజోవక్షత్రవర్జితః యద్యపి కాలవాచకత్వేనాత్ర సన్ధ్యాశబ్దః పృ
థియతే తథాపి తస్మిక్తకాలే ఉపాస్యా దేవతా సన్ధ్యాశబ్దేనోపల
క్ష్యతే తథా చ దేవతాయా ఉపాసనముపలక్ష్య “సన్ధ్యా స్నానం
జపో హోమ ఇత్యాది (పరా. ఆచార. అ ౧ శ్లో 3౯) మూలవచనే
కర్తవ్యమేవ సన్ధ్యాశబ్దః ॥ [అథవా సన్ధౌ భవాక్రియా సన్ధ్యా, ఆత
వ వ వ్యాసః :—

కాణ్యసన్ధ్యావ్యాఖ్యాన

శ్లో॥ ఉపాస్తే సద్ధితేలాయాం నిశాయా దివసస్యదః
తామేవ సన్ధ్యాం తస్మాత్తు ప్రదక్షతి మనీషిణః॥ ఇతి

తామేవక్రియాం విదధాతి యోగియాజ్ఞవల్క్యః:—

శ్లో॥ సన్ధే సన్ధ్యాముపాసీత నాస్తగే నోద్గతే రవా॥ ఇతి॥

అత్ర కేచిత్ సన్ధావ్రపాస్యదేవతా సంధ్యా, తయోపలక్ష్ఠితాం క్రియామాదాయ పర్యవస్యత్సంధ్యాపదం క్రియాపరమిత్యా హుం తన్న సంధా + భవా = సంధ్యేతి సంధ్యాపదస్య సాక్షాత్కీయాపరత్వసంభవే వరంపరయా తత్కల్పనాయా అన్యాయత్వాత్ ఉపాసీతేత్యుపాసనా తు, విహితతయా కర్తృపరతంత్రాభిధానరూపా క్రియేవ న తు జ్ఞానమ్॥ ఆదిత్యాఖ్యాం తేజోరూపిణీం దేవతాం ధ్యాయత్వా తాంక్రియాం కుర్యాదుపస్పర్శనాద్యభివాదనపర్యంతమ్॥

సన్ధ్యాసాధారణలక్షణమాహ యోగియాజ్ఞవల్క్యః:—

శ్లో॥ త్రియాణాం చైవ దేవానాం బ్రహ్మాదీనాం సమాగమః॥
సద్ధిః పర్యకురాణాం చ తేన సన్ధ్యా ప్రకీర్తితా॥ ఇతి॥

తచ్ఛోపాసనం కథం కార్యమిత్యాకాంతాయాం సన్ధ్యాత్రయస్వరూపప్రదర్శనపూర్వకం తదభిధీయతే తదుక్తమత్రినా:—

శ్లో॥ సన్ధ్యాత్రియం తు కర్తవ్యం ద్విజేనాత్మవిదా సదా॥ ఇతి

కాలభేదేన దేవతాయా నామభేదమాహ వ్యాసః:—

శ్లో॥ గాయత్రీ నామ పూర్వాష్టా సావిత్రి మధ్యమే దిశః
సరస్వతీ చ సాయాష్టే నైవ సన్ధ్యా త్రిధా శ్శ్చుతా॥ ఇతి

శ్లో॥ ప్రతిగోసూదన్నదోషత్ పాతకాదుపపాతకాత్॥
గాయత్రీ ప్రోచ్యతే తస్మాద్ధ్యాయంతం త్రియజే యతః॥

కాణ్వసన్ధ్యావ్యాఖ్యా

శ్లో॥ సవిత్వశ్యోతనాత్ సైవ సావిత్రి పరిక్షీర్తితా॥

జగతః ప్రసవిత్రి వా వాగ్రూపత్వాత్ సరస్వతీ॥ ఇతి

వర్ణభేదః సత్ప్రత్యంతరే లభిమితః—

శ్లో॥ గాయత్రీ తు భవేద్రక్తా సావిత్రి శుక్లవర్ణికా॥

సరస్వతీ తథా కృష్ణా ఉపాస్యా వర్ణభేదతః॥

శ్లో॥ గాయత్రీ బ్రహ్మరూపా తు సావిత్రి రుద్రరూపిణీ॥

సరస్వతీ విష్ణురూపా ఉపాస్యా రూపభేదతః॥ ఇతి

ఉపాసనమభిధ్యానమ్ అత ఏవ త్రైత్విరీయబ్రాహ్మణమ్:—
ఉద్యస్తమస్తం యస్తమాదిత్య మభిధ్యాయన్ శుక్లవర్ణ బ్రాహ్మణో
విద్యాన్ సకలం భద్రమశ్నుతే—సావా-దిత్యోబ్రహ్మేతి బ్రహ్మైవ
సన్ బ్రహ్మప్యేతి య ఏవం వేద॥ ఇతి

అయమర్థః— వక్ష్యమాణప్రకారేణ పాణిణాయామాదికం
కర్తృకుర్వన్ యథోక్తం నామ-వర్ణ-రూపోపేతం సన్ధ్యాశబ్దవాచ్య-
మాదిత్యం బ్రహ్మేతి ధ్యాయన్నే హికాముష్మికం చ సకలం భద్ర
మశ్నుతే-యఏవముక్తధ్యానేనశుద్ధాస్తంకరణోబ్రహ్మ సాక్షాత్కు-
రుతే స పూర్వమపి బ్రహ్మైవ సన్నజ్జానాత్ జీవత్వం పాప్తో య
థోక్త జ్ఞానేన తదజ్జానాపగమే బ్రహ్మైవ ప్రాప్నోతి॥ఇతి॥

వ్యాసోపేతదేవాభిప్రత్యాహ :—

శ్లో సభిన్నం పరిపద్యేత గాయత్రీం బ్రహ్మణా సు

పోహమస్మీక్యపాసీత విధినా యేన కేవ చిత్॥ ఇతి

బ్రహ్మణా ఆతమ్రా సహ సోహమసీత్రి విధినా “ దేవోఘా
త్వా దేవం యజేత్ నాదేవో దేవమర్చయేత్ ” ఇతి తాన్త్రికైః
“ బ్రహ్మైవాహమసీత్త్యభిధ్యాయేత్ ” ఇతి ఔపనిషదై శ్లో-
కైః ప్రకారేణేత్యర్థః ॥

సత్రుత్వంతరేఽపి

శ్లో॥ సః ధ్యేతి నూర్యగం బ్రహ్మ సంధానాది విధానకేః
బ్రహ్మైవై సకలైర్భూతైః స్తంబానైః సృచ్చిదాప్యైః॥

శ్లో॥ తస్య దాసోఽహమస్మీతి సోఽహమస్మీతి వా మతిః॥

భవే దుపాసకస్యేతి హ్యేవం వేదవిదో విదుః॥ ఇతి

అథ సన్ధ్యాకాలనిర్ణయః

తత్ర పాత్రోపసన్ధ్యాయాః కాలపరిమాణమంహ దక్షః -

శ్లో॥ రాత్ర్యంత్యయామనాడీ ద్వే సన్ధ్యాః కాల ఉచ్యతే॥

దర్శనా ద్రివిరేఖాయా స్తదంతో ముఖేః స్మృతేః॥ ఇతి

నాడీ=దండః॥

యోగియాజ్ఞవల్క్యః —

శ్లో॥ హ్రాసవృద్ధీ చ సతతం దివరాత్ర్యో రశ్మిథా క్రమమ్॥

సన్ధ్యా మహూర్తమాఖ్యాతా హ్రాసవృద్ధౌ సమా స్మృతా॥ ఇతి

అగ్నిసత్రుతౌ తూదయాత్ ప్రాగ్ ద్విముహూర్త ఉక్తః -

శ్లో॥ సన్ధ్యాకాలః పాగ్నిదయాద్విప్రస్య ద్వి మహూర్తకః॥ ఇతి

ఏతద్భవోహ్నికకర్తృపరమితి మహేశాదయః॥

ధర్మసాచే :—

శ్లో॥ ఉత్తమా తారకోపేతామధ్యమా లుప్తతారకా॥

అథమా నూర్యసహితా పాత్రోపసన్ధ్యా త్రిధామతా॥ ఇతి

కాణ్వసన్ధ్యావాక్యా

ఆ సన్ధ్యవం ప్రాతఃసన్ధ్యాయా గౌణః కాలః॥ ఆ ప్రదోషావ-
సానం చ సాయం సన్ధ్యాయాః॥ తదాహ బృహస్పతిః :—

శ్లో॥ స ప్రాతర్నప్రదోషశ్చ సన్ధ్యాకాలేతి పత్యతే॥
మఖ్యకల్పైశ్చైవ కల్పశ్చ సర్వస్మిన్ కర్మణి స్యుతః॥ ఇతి

శ్లో॥ ఉదయాస్తమయామధ్యం యావత్సన్ధ్య ధృటికాత్రయమ్
తావత్సంధ్యామపాసీత ప్రాశస్త్యే తతః కరమ్॥ ఇతి గోభిలః

మధ్యాహ్నసన్ధ్యాయాః కాలపరిమాణం ధర్మసారే :—

శ్లో॥ అధ్యర్థయామదాసాయం సన్ధ్యామధ్యాహ్నికీవ్యతే॥ ఇతి.

సృష్టిసంగ్రహే :—

శ్లో॥ మధ్యాహ్నస్నానాదూర్ధ్వం యః కాలస్త్యవధానతః॥
తత్ర మధ్యాహ్న సన్ధ్యా స్నానూర్ధ్వం గౌణః స్యుత్ బుధైః॥ ఇతి॥

సాయంసన్ధ్యాయాః కాలపరిమాణం ధర్మసారే :—

శ్లో॥ ఉత్తమా నూర్యసహితా మధ్యమా లుప్తతారకా॥
కనిష్ఠా తారకోపేతా సాయంసన్ధ్యా త్రిధా మతా॥ ఇతి

కాలవిశేషస్తు శంఖేన దర్శితః :—

శ్లో॥ ప్రాతఃసన్ధ్యం సవత్సరాం మధ్యమాం స్నానకర్మణి॥
సాదిత్యాం పశ్చిమాం సన్ధ్యామపాసీత యథావిధి॥ ఇతి

స్నానకరణ్ణీతి మాధ్యాహ్నిక స్నానానంతరమిత్యర్థః॥

అథదేశః —

సన్ధ్యాత్రయస్య తారతమ్యేన దేశవిశేషమాహ వ్యాసః—

కాణ్వసన్ధ్యావ్యాఖ్యా

శ్లో॥ గృహే త్యేకగుణా సన్ధ్యా గోష్ఠే దశగుణా స్యుతా॥
శతసాహస్రికా వద్యామనంతా విష్ణుసన్నిధౌ॥

శ్లో॥ బహిఃసన్ధ్యా దశగుణా గర్భప్రసంగణేషు చ॥
ఖ్యాతా తీర్థే శతగుణా సాహస్రేణా చాహ్నవీరణి॥ ఇతి

కాతాతపోఽపి : —

శ్లో॥ అన్యతం మద్యగర్భం చ దివామైథునమేవ చ॥
పునాతి వృషలస్యాన్నం సన్ధ్యా బహిరుపావితా॥ ఇతి

బహిఃసన్ధ్యాయాముపాసితాయాం యదా విహరణాద్యంగ
లోప స్తదా గృహ ఏవ సన్ధ్యాత్రయంక ర్తవ్యమిత్యాహౌఽత్రిః :—

శ్లో॥ సంధ్యాత్రయం తు క ర్తవ్యం ద్విజేనాత్మవిదా సదా॥
ఉభే సప్త్యే తు క ర్తవ్యే బ్రాహ్మణ్యేశ్చ గృహేష్యపి॥ ఇతి॥

యద్యపి ప్రశస్తత్వాద్బహిరేవ సన్ధ్యాత్రయంక ర్తవ్యత్వేన
పాప్రప్తమితథాపి శ్రౌతత్వేన విహరణస్య ప్రాబల్యాత్ తదను రో
ధేన సాయంప్రాతఃసన్ధ్య గృహేభ్యనుజ్ఞాయేతే॥

సన్ధ్యాం ప్రశంసతి యమః :—

శ్లో॥ సన్ధ్యాముపాసతే యే తు సతతం శంఖితప్రతాః॥
విఘాతపాపా నై యాన్తి బ్రహ్మలోకం సనాతనమ్॥

శ్లో॥ యదహ్నా కురుతే పాపం కర్మణా మనసా గిరా॥
అసీనః పత్నిమాం సన్ధ్యాం పాగ్నియామైస్తు హన్తి తత్॥

శ్లో॥ యద్రాత్ర్యా కురుతే పాపం కర్మణా మనసా గిరా॥
పూర్వసన్ధ్యాముపాసీనః పాగ్నియామై ర్యపిహతి॥

శ్లో॥ ఋషయో వీర్లుస్థవృత్తావదీర్ఘ మాయురవాప్నుయూః॥
ప్రజ్ఞాం యశశ్చ కీర్తిం చ బ్రహ్మభర్షసమేవ చ॥ఇతి

అకరణే ప్రతవాయో దర్శితో దక్షిణ :—

శ్లో॥ సన్ధ్యాహీనోఽశుచిత్తిత్యమన్యః సర్వకర్మసుః

యదన్యత్ కరుతే కర్మ న తస్య ఫలభాగభవత్ ॥ ఇతి

(ద.స్మృ. ౨.౨౦)

గోభిలోఽపి :—

శ్లో॥ సన్ధ్యా యేన న విజ్ఞాతా సన్ధ్యా యేనాఽనుపాసితా

జీవమానో భవేచ్ఛాద్రో మృతః క్వా చోపహయతే॥ ఇతి

కూర్మపురాణేఽపి :—

శ్లో॥ యోఽన్యత్ర కరుతే యత్నం ధర్మకార్యే ద్విజోత్తమః

విహాయ సన్ధ్యాప్రణతిం స యాతి నరకాయుతమ్॥ ఇతి

(కూ. పు. ౧. ౨. ౧౮. ౩౧)

విష్ణుపురాణేఽపి :—

శ్లో॥ ఉపతిష్ఠంతి వై సన్ధ్యాం యే న పూర్వాం న పశ్చిమామ్

వ్రజంతి తే దురాత్మానస్తామిదం నరకం నృప॥ ఇతి

(వి. పు. ౩. ౧౩. ౧౦౦)

ఏతత్సర్వమనార్తవిషయమ్ తథా చ యాజ్ఞవల్క్యః —

శ్లో॥ అనార్తశ్చోత్సృజేద్యస్తు స విప్రశూద్రసమృతః

ప్రాయశ్చిత్తీ భవేచ్ఛైవ లోకే భవతి నిద్రితః॥ ఇతి

విష్ణుపురాణేఽపి —

శ్లో॥ సర్వకాల ముపస్థానం సన్ధ్యాయాః పార్థివేష్యతే

అన్యత్ర నూతకాఽకౌచ-విభూమా-ఽకురభీరః॥ ఇతి

(వి. పు. ౩. ౧౧. ౯౨)

సూతకాదా తు సత్యసి సామర్థ్యే సన్ధ్యాపాసనంసకార్య-
మిత్యాహ మరీచిః :—

శ్లో॥ సూతకే కర్మణాం త్యాగః సన్ధ్యాదీనాం విధీయతే॥ ఇతి

యద్యపి పులస్త్యేనోక్తమ్:—

శ్లో॥ సన్ధ్యామిష్టిం చ హోమం చ యావజ్జీవం సమాచరేత్
స త్యజేత్ సూతకే వాఽపి త్యజన్ గచ్ఛత్సన్ధోగతిమ్॥ ఇతి

తనాశ్రసితసన్ధ్యాభిప్రాయమ్|యత స్తేనైవోక్తమ్ —

శ్లో॥ సూతకే మృతకే వైవ సన్ధ్యాకర్మ స సన్త్యజేత్ |
మనసోచ్ఛారయేన్మృతాన్ ప్రాణాయామ మృతే ద్విజః॥

శ్లో॥ ఏతద్విదిత్వా యః సన్ధ్యామపాస్తే సంపితవతః
ద్విర్భూతాః స విధేత సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే॥ ఇతి

కాలాతిక్రమణేప్రాయశ్చిత్తమ్

సంధ్యాశ్రయస్య విశేషేణ కాలాతిక్రమణే ప్రాయశ్చిత్తము
చ్యతే|సంధ్యాయా ద్వా కాలా నిర్ణీతావధస్తాత్ ముఖ్య-గౌణభేదా
త్| తత్ర ముఖ్యకాలేతిక్రాస్తే, గౌణకాలే ప్రాప్తంచేదనుమానం
తద్వక్ష్యమాణప్రాయశ్చిత్తపూర్వకం కార్యమ్|తచ్చ ప్రాయశ్చిత్తం
ద్వివిధమ్ గాయత్రీపూర్వకమర్ఘ్యప్రజ్ఞేపణాతక్రమేకమ్|అపరం తు
పాణిణాయామాతక్రమేతత్రాఽర్ఘ్యప్రజ్ఞేపణాతక్రమాహ వ్యాసః

శ్లో॥ ప్రణవవ్యాహృతియుతాం గాయత్రీం శిరసా సహ
ఉచ్ఛార్య దత్త్వాఽర్ఘ్యమాదౌ సన్ధ్యాకర్మ సమాచరేత్॥ ఇతి

ఇదం ప్రాయశ్చిత్తం సంధ్యాశ్రయేఽపి సమమ్| తద్విధమ్—
పాణిణాయామం కృత్వా ముఖ్యకాలాతిక్రమణదోషపరిహారార్థ మ

స్యోప్రక్షేపణాత్మకం ప్రాయశ్చిత్తం కరిష్య ఇతి సంకల్ప్యప్రాయశ్చిత్తార్హ్యం దత్త్వా తతః సన్ధ్యాం సమాచరేత్ | ఉక్తం చ—

శ్లో॥ చతుర్ధ్యం తు గాయత్ర్యా దత్త్వా సన్ధ్యాం సమాచరేత్ |

కాలాతీత విశుద్ధ్యర్థం తిసన్ధ్యాసు సమాహితః॥ ఇతి

సన్ధోపాసనమద్ధావబోధపూర్వకమ్

తచ్చ సన్ధ్యోపాసన మద్ధావబోధపూర్వకమాచరణీయమ్ తథా సతి మహాత్మలం భవతి, నేతరథా! నిరుక్తే—

“స్థాణురయం భారహరః కిలాఘాదధీత్య వేదం నవిజానాతి యోర్ధమ్ యోర్ధజ్జ ఇత్యకలం భద్రమశ్నుతే నాకమేతి జ్ఞానవిధూత పాపాత్”

యద్గృహీతమవిజ్ఞాతం నిగదేనైవశబ్ద్యతే |

అనగ్నావివశుష్కైర్హో న తబ్జ్వలతి కర్షించితే”

యస్తు వేదమధీత్య ఆర్థం నవిజానాతి సోఽయం పుమాన్ భారమేవ హరతి=ధారయతి, స్థాణురితి దృష్టాంతః చిన్నశాఖం శుష్కం వృక్షమూలం స్థాణుశబ్దేనోచ్యతే స చ యథా ఇన్ధనార్థమేవోపయుజ్యతే స తు పుష్పఫలార్థమ్ తథా కేవలపాతకస్య వ్రాత్యత్వం న భవతీత్యేతావదేవ నహ్యనుష్ఠానం స్వర్గాది సిద్ధిర్వాస్తి కిలేత్యనేన లోకప్రసిద్ధిర్ద్యోత్యతే లోకేఽపి పాతకస్య యావతోధ నాదిపూజా తతోఽప్యధికా విదుషి దృశ్యతే || కించ యదేదవా క్యమాచార్యాద్యగృహీతమర్థజ్ఞానరహితం పాతరూపేణైవ పునఃపునః ఉచ్చార్యతే తత్కదాచిదపినజ్జ్వలతి=నప్రకాశయతి యథాఽగ్ని రహితప్రదేశే ప్రక్షిప్తం శుష్కకాష్ఠం నజ్జ్వలతి తద్వత్ తథా సతి

తస్య వాక్యస్య వేదత్వమేవ ముఖ్యం న శ్వాత్ । అతాకికం పురుషా
 ర్థోపాయం వేత్త్యనేనతి వేదశబ్దనిర్వచనమ్ తథాచోక్తమ్ :—

శ్లో॥ ప్రత్యక్షేనానుమిత్యా వా యన్తాపాయో నబుధ్యతే ।

ఏతం విదంతి వేదేన తస్మాన్వేదస్య వేదతా ॥ ఇతి

వ్యాసోఽపి

శ్లో॥ వేదస్మాద్యధ్యయనం కార్యం దగ్ధశాస్త్రస్య వాపియత్ ।

అజానతాఽగ్రం తత్సర్వం శుషాణాం కండకం యథా ॥ ఇతి

శ్లో॥ యోఽభీతే నాథతత్వజ్ఞస్తస్య శద్ధారణం వృథా ।

భారవాహీ చ భృతకః కేవలం క్లేశభాభాగ్భవేత్ ॥

శ్లో॥ తస్మాదర్థపరిజ్ఞానే యశ్చైకార్థో విజానతా ।

జ్ఞానం కర్మ చ సంయుక్తం ముక్త్యర్థం కథితం యథా ॥

శ్లో॥ అధీతం శ్రుతిసంయుక్తం తథాశ్రేష్ఠం న కేవలమ్ ।

అధీత్య యత్కించదపి వేదార్థాధిగమే రశః ॥

శ్లో॥ స్వర్గం లోకమవాప్నోతి ధర్మానుష్ఠానవిష్విజః ।

సముచితం స్తోకమసి సాధకం చ వివిష్యతే ॥ ఇతి

ఏభిః శాస్త్రైరగ్రజ్ఞానసహితవేదాధ్యయనం ద్విజాతీనాం పర
 మశ్రేయస్కరమభిహితమ్ । తదశక్తౌ స్నానసంధ్యాది నిత్యనైమి
 త్తికాదికరోప్రయోగిమంత్రాణామేవ వా సార్థజ్ఞానాధ్యయనమవ-
 న్త్యం కర్తవ్యమ్ । తద్విదాబ్రాహ్మణానుష్ఠానానాసంభవాత్

అపి చ తత్తత్తత్తత్తాం ఋషిప్రభృతీనాం సత్తరణం కర్త-
 వ్యమవశ్యమ్ । తదస్మరణే సంపూర్ణఫలాప్రాప్తి రనిష్ఠప్రాప్తిశ్చ ।

అత్రకాత్యాయనవచనమ్ :—

“ (ద్రష్టార ఋషయః సత్త్వారః పరమేష్ఠ్యాయః । దేవతా మస్త్రోత్తర్యుతాఽగ్నాదికా హవిర్భాజః స్తుతిభాజో వా । ఛందాం సి గాయత్ర్యాదీని । ఏతాన్యవిజత్వా యోధీతేనుబ్రూతే జపతి జాహోతి యజతే యాజయతి వా తసత్త్రబహూ నిర్వీర్యం యాత యామం భవత్యంతరాశ్వగర్తం వాఽపద్యతే స్థాణుంవర్చతి ప్రమీయతే వా పాపీయాన్భవతి ” ఇతి

యోగియాజ్ఞవల్క్యైః—

శ్లో॥ యస్తు జానాతి తత్త్వేన ఆర్చం ౧ ఛప్తశ్చ ౨ దైవతమ్ ౩ ।

వినియోగం ౪ బ్రాహ్మణం ౫ చ మస్త్రోద్ధానార్హ చ ॥

శ్లో॥ ఏకైకస్య ఋషః సోఽభివశ్యో బ్యాతిథిఃదృవేత్ ।

దేవతాయశ్చ సాయుజ్యం గచ్ఛత్యత్ర నసంశయః ॥

శ్లో॥ పూర్వోక్తే ప్రకారేణ ఋష్యాదీన్ వేత్తి యోద్విజః ।

అధికారో భవేత్తస్య రహస్యాః శు కర్మశు ॥

శ్లో॥ ఆర్చం ౧ ఛప్తశ్చ ౨ దైవత్యం ౩ వినియోగ ౪ స్తదైవత ।

వేదితవ్యం ప్రయత్నేన బ్రాహ్మణేన విశేషతః ॥ ఇతి

వ్యాసోఽప్యహః—

శ్లో॥ అవిదిత్వా ఋషిం ఛందో దైవతం యోగమేవచ ।

యోధ్యాపయేద్యాజయేద్యా పాపీయాన్ జాయతే కు సః ॥ ఇతి

ఏవమృష్యాదీనాం సమ్రణస్యావస్యకతామభిద్రాయత-
త్స్వరూపమపి యోగియాజ్ఞవల్క్యైః దర్శయతి

శ్లో॥ యేన యో ఋషిణా దృష్టో మప్రసిద్ధిశ్చ తేవవై ।

మన్త్రేణ తస్య సప్రోక్త ఋషిభావం స్తదాత్మకః ॥

శ్లో॥ ఛాదనాచ్ఛంద ఉద్విప్తం వాససీ వాఽథ వా శృతే ।

ఆత్మా కు ఛాదితో దేవి మృ త్యోర్భీతేస్తు వై పురా ॥

శ్లో॥ అదిత్యైర్యసుఖీరుదైస్తేన ఛన్దః ఇతీరితమ్ ।

యస్య యస్య చ మస్త్రస్య ప్రోద్దిష్టా యా చ దేవతా ।

తదాకారం భవేత్తస్య దైవతం³ దేవతోచ్యతే ॥

శ్లో॥ పురా కల్పే సమత్పన్నా మస్త్రాః కర్మాగ్ధమేవ చ ।

అనేనేదం తు కర్తవ్యం వినియోగః⁴ స ఉచ్యతే ॥

శ్లో॥ నిరుక్తం యత్తు మస్త్రస్య సమత్పత్తిః ప్రయోజనమ్ ।

ప్రతిష్ఠానం స్తుతిశ్చైవ బ్రాహ్మణ్యభ్యాభిధీయతే ॥

ఉపక్రమే ఆర్షం ఛందశ్చే త్వాదా బ్రాహ్మణేన ఇత్యత్ర సహాగే తృతీయా, న కర్తరి తేన బ్రాహ్మణేన మస్త్రేతరవేదభాగరూపేణ ఉక్తలక్షణమస్త్రార్థస్తు త్యాదిలక్షణరూపేణ సహ ఆగ్నాది-చతుష్టయం తేన పఞ్చకమిత్యర్థః ॥

శ్లో॥ ఏవం పఞ్చవిధం ప్రోక్తం జప్యకాలేవ్యనుస్మరేత్ ।

హోమో వా మార్గశ్చే యాగే స్వాధ్యాయే యాజనే తథా ॥ ఇతి

పఞ్చవిధమిత్యుక్త్యా చ బ్రాహ్మణసహితానామేవాహ్వాదీనాం చతుర్ణాం జపకాలేనుసక్తర్తవ్యతా తేనైవ సప్తష్టముక్తా ।

అథా²² చమనమ్.

ఆచమనాకరణే ప్రత్యవాయో దర్శితః పురాణసారే

శ్లో॥ యః క్రియాః కురుతే మోహదనాదమైవ నాస్తికః ।

భవతి హి వృథా తస్య క్రియాః సర్వా న సంకయః ॥ ఇతి

ఆచమనవిధిః

సూత్రమ్॥ ప్రత్యాలితపాణిపాదః శుచా దేశ ఉపవిశ్య నిత్యం బద్ధశిఖ యజ్ఞోపవీతీ ప్రాగుదఙ్ముఖో వా భూత్వా జానోవ్సర్కభ్యే

క రా కృత్వాఽశూద్రానీతోదక్తైర్ద్విజాతయో యథాక్రమం హృ
త్కంఠతాల్గుగై రాచామన్తి । న తద్భిన్నోష్ఠేన న విరలాంగులిభి-
ర్నలిష్టన్నైవహసన్నాపి ఘేనబుద్బుదయుతమ్ । బ్రహ్మతీర్థేన త్రిః పి
బేత్ । ద్విః పరిమృజేత్ । బ్రాహ్మణస్య దక్షిణహస్తే పంచతీర్థాని
భవంతింఽంగుష్ఠమూలే బ్రహ్మతీర్థ కనిష్ఠికాంగులిమూలే ప్రజాపతితీ-
ర్థం తర్జన్యంగుష్ఠమధ్యమూలే పితృతీర్థమంగుల్మగై దేవతీర్థం మ-
ఝేఽగ్నితీర్థమిత్యేతాని తీర్థాని భవంతి॥౧॥ ప్రథమం యత్పివతి తే
న ఋగ్వేదం ప్రీణాతి ద్వితీయం యత్పివతి తేన యజుర్వేదం ప్రీణాతి
తృతీయం యత్పివతి తేన సామవేదం ప్రీణాతి చతుర్థం యది-
పివేత్తేనాథర్వవేదేతిహసపురాణాని ప్రీణంతి యదంగులిభ్యఃస్రవతి
తేన నాగయక్షకుబేరాః సర్వే వేదాః ప్రీణంతి యత్పాదాభ్యుక్షణం
పితరస్తేనప్రీణంతి యనుక్తిముపస్పృశత్యగ్నిస్తేన ప్రీణాతి యన్నా-
సికే ఉపస్పృశతి వాయుస్తేన ప్రీణాతి యచ్ఛుశురుపస్పృశతి సూర్య-
స్తేన ప్రీణాతి యచ్ఛోత్రముపస్పృశతి దిశస్తేన ప్రీణంతి యన్నా-
భిముపస్పృశతి బ్రహ్మ తేన ప్రీణాతి యద్ధృదయముపస్పృశతి
తేన పరమాత్మా ప్రీణాతి యచ్ఛిర ఉపస్పృశతి రుద్రస్తేన ప్రీణాతి
యద్బాహూ ఉపస్పృశతి విష్ణుస్తేన ప్రీణాతి మధ్యమానామికయా
ముఖం తర్జన్యంగుష్ఠేన నాసికాం మధ్యమాంగుష్ఠేన చక్షుషీ అనా-
మికాంగుష్ఠేన శ్రోత్రం కనిష్ఠికాంగుష్ఠేన నాభిం హస్తేనహృదయం
సర్వాంగులిభిః శిర ఇత్యసా సర్వదేవమయో బ్రాహ్మణో దేహినా-
మిత్యాహ ఇత్యేవం శౌచవిధిం కృత్వా బ్రహ్మలోకే మహీయతే
బ్రహ్మలోకే మహీయతే ఇత్యాహ భగవాన్ కాత్యాయనః ॥

యాజ్ఞవల్క్యేఽపి :—

శ్లో॥ అస్తర్జానుః శుచా దేవే ఉపవిష్ట ఉదజ్జుఖాః

(పాగ్వా బ్రాహ్మేణ తీర్థేన్న ద్వితో నిత్యముపస్పృశేత్ ॥ ఇతి

(యా. స్కం ౧. ౧౨)

భరద్వాజో జలస్య గ్రహణప్రకారం పరిమాణం చాహ

శ్లో॥ అయతం పర్వతః కృత్వా గోకర్ణాకృతివత్కరమ్ ।
సంహతాంసులివా తోయం గృహీత్వా పాణినా ద్విజః ॥

శ్లో॥ ముక్తాంసుకవిష్టేన కేషేణాచమనం చరేత్ ।
మాషమజ్జనమాత్రాస్తు సంగృహ్య త్రి పేదేనపః ॥ ఇతి

ఆచమనకాలే నియమో దర్శితః :—

శ్లో॥ సవ్యే పాణౌ కుశాన్ కృత్వా కుర్యాదాచమనక్రియామ్ ।
హస్తావ్యః పరిచరణీయాః స్వ్యః కుశా దీర్ఘాస్తు బద్ధితః ॥

శ్లో॥ దర్భా పవిత్రమిత్థ్యుక్తమతః సప్త్యాదికర్షణి ।
సవ్యః సోపగ్రహః కార్యో దక్షిణః స పవిత్రకః ॥

(కా. స్మృ. ౨ పృ ౧౧ ఖం ౨౩ శ్లో)

అథాచమనబేధాః

ఆచమనం శ్రౌతం స్మార్తం పౌరాణం చేతి త్రివిధమ్ । తత్ర-
శ్మృతి చోదితం శ్రౌతమ్ । సూత్రోక్తం స్మార్తమ్ । కేశవాద్యై-
స్త్రీభిః సీత్యేతివచనోక్తం పౌరాణమ్ । తత్రాద్యం బ్రాహ్మణప్రసిద్ధమ్
ద్వితీయం తు సన్ధ్యాదికర్మాంగమ్ । తృతీయం పునర్నిష్ఠీవనశౌచా-
ద్యంగమ్ । విశ్వామిత్రకల్పే త్వాచమనం షడ్విధముచ్యతే :—

శ్లో॥ శుద్ధం స్మార్తం తథా వైవ పౌరాణం వైదికం తథా ।
తాన్త్రికం శాత్రస్మార్తం చ షడ్విధం శ్రుతిసోదితమ్ ॥

శ్లో॥ విజ్ఞుత్రాదికకాచేషు “ శుద్ధం ” చ పరికీర్తితమ్ ।
స్మార్తం పౌరాణికం కర్మణ్యా చామేద్విధిపూర్వకమ్ ॥

శ్లో॥ వైదికం శ్రౌతమిత్యాది బ్రహ్మయజ్ఞాది పూర్వకమ్ ।
అత్ర విద్యాదికార్యాణాం తాన్త్రికో విధిరవ్యతే ॥ ఇతి

విశేషేణ శ్రుత్యాచమనం పట్కర్కచండికాయామ్ :—

శ్లో॥ దేవ్యాః పాతైర్హిః పీత్యా ఆర్జింఘ్రైర్నవభిః స్పృశేత్ ।

సప్తవ్యాహృతిసంయుక్తా గాయత్రీ త్రిపదా శిరః ॥ ఇతి

శిరోమన్తో) ద్విధా కృతం! ఏతేనాస్యాఽచమనస్య చతు-
ర్వింశతిరామ్రతా భవంతి । తేహం వినియోగః కేశవాదీనా మివ
దృష్టవ్యః! ఏతదేవాచమనం గాయత్రీజపకాలే కృత్వా పాణానా-
యమ్య గాయత్రీజపం కుర్యాత్ ॥

౧ ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం స్యాహ! ౨ ఓం భర్గోదేవస్య
ధీమహి స్యాహ! ౩ ఓం ధియో యోనః ప్రచోదయాత్స్యాహ! ౪
ఓం ఆపోహి స్థా మయో భువః! ౫ ఓం తాన ఉర్జేదధాత నః
ఇతిహస్తా సమృజ్య! ౬ ఓం మహా రణాయ చక్షునే! ౭ ఓం యో
వః శివతమో రసః, హనూ! ౮ ఓం తస్య భాజయ తేహ నః ।
౯ ఓం ఉశతీరివ మాతరః ఓషే! ౧౦ ఓం తస్మా అరంగమామ వః
కరతలం సంబధ్య! ౧౧ ఓం యస్య క్షయాయ జిన్వధ, పాదాస్పృ-
శేత్! ౧౨ ఓం ఆపో జనయథా చ నః, హస్తతలేన శిరః స్పృష్ట్వా
౧౩ ఓం భూః నాసికాధః! ౧౪ ఓం భువః! ౧౫ ఓం స్వః, అంగు-
ష్ఠయోగేన నాసికాపుటా, ౧౬ ఓం మహాః! ౧౭ ఓం జనః అంగు-
ష్ఠానామికాభ్యాంనేత్రే! ౧౮ ఓం తపః! ౧౯ ఓం సత్యం, మధ్య-
మాంగుష్ఠయోగేన శ్రవణే! ౨౦ ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం, అంగుష్ఠ-
తర్జనీయోగేన నాభిమ్ । ౨౧ ఓం భర్గో దేవస్య ధీమహి, కరతలేన
హృదయం! ౨౨ ఓం ధియో యో నః ప్రచోదయాత్, ముకులితాం-
గులిభిః శిరః ౨౩ ఓం ఆపోజ్యోతీరసోమృతం, దక్షిణబాహుమూలమ్!
౨౪ ఓం బ్రహ్మభూర్భువః స్వరోమ్, వామబాహుమూలం స్పృశేత్!

ఇతిశ్రుత్యాచమనమ్

అథస్తార్తమాచమనమ్

కాత్యాయన పరిశిష్టసూత్రే :—

ఆచమ్య పాణాన్తస్స ప్త్యశతి । ఆచమత్యమాగన్నితి ।

అమాగన్నిత్యస్య ౧ పరమేష్ఠీ ఋషిః ౨ ఆపోదేవతా ౩ బృ
హతీఛందః ౪ ఆచమనే వినియోగః ॥

ఓం అమాగన్యశసానగ్ం సృజవర్చసా తమాశ్రురుప్రియం
ప్రజానామధిపతిం పశూనామరిష్టం తనూనామ్ ॥

ఇత్యేవ సకృదాచామేత్ తతస్త్రిరాచమ్య (హరిహరః)

మంత్రార్థం - తత్ర పరమేష్ఠీ బృహతీ మహా :— ఆచ-
మనే అప్పు అపామధిప స్తిష్ఠతీతి శ్రుత్యనుసారేణాచమనాయహస్తే
ధృతజలం సమీక్ష్య తత్ర వరుణం ధ్యాత్వా ఆశంసార్థయా సామ
వేదర్చా పరుణం ప్రార్థయతే :—

(హేజలేశ=వరుణ) తం మా=ఏవం రూపేణ స్థితం త్వా-
మాశ్రితం మా=మాం యశసా అమా=సహ అమా సహాగ్రే-
వ్యయమ్ సహభావం సామీప్యం వా అగ్న్=అగమయ యశస్వినం
కుర్విత్యర్థం అగన్నితి ప్రార్థనాయాం లోటః మధ్యమపురుషైకవ-
చనమ్ ప్రత్యయలోపశ్చాందసః మో నో ధాతోరితి మకారస్య
సకారాదేశః ఆజ్ పూర్వోగ్ల గతో ఇతి ధాతుః తస్యరూపమ్
కించ బ్రహ్మవర్చసా=బ్రహ్మవర్చసేన సంసృజ-సంసృష్టం కురు ।
బృహతీజః సంసర్గిణం కుర్విత్యర్థం । బ్రహ్మవర్చసేత్యుపలక్ష్యమ్ ।
క్షుత్రియవై శ్యయోః స్వస్వతేజసా సంసృజేతిభావః కించ, ప్రజా-
నాం=ప్రశస్తజనానాం ప్రియం=ప్రీష్టంకురు కించ, పశూనాం=గ-
వాశ్వాదీనాం అధిపతిం=స్వసత్వేన స్వామినం కురు కించ, తనూ-

నాం=శరీరాణాం | అరిష్టం=అహింసకం, సుఖజనకంవా కురు | రిష్టం=హింసాకరమనిషిద్ధం కర్మ హింసాస్యాదితి వసిష్ఠః

శ్లో॥ అనభ్యాసస్తు వేదానాం శ్యాగస్సత్కర్మణాం గవామ్ |

గురు గంగాం బువిప్రాణాం నిద్రా గోహత్యయాసమా ||

ఇతి బృహత్పరాశరసూత్రణాత్ | సతువాజ్మనోభీ రిష్టం వా కు-
ర్యామిత్యాశయః | యద్వా, తనూనాం=శరీరావయవానాం | అరి-
ష్టం=అప! దాహిత్యం కుర్విత్యర్థః | రిష్టమాపత్, తస్యాభావం కురు
ఇతిమంత్రేణ సకృదాచామేత ||

అదేశనీ తద్దశ్యేవం సర్వత్ర స్మార్తవచనవిధం త్రివిధంవా ప్రప్త జలభక్షణ
రూపమాచమనం కృత్వాఽభ్యాసం కుర్యాద్యక్ష్యమాణమంత్రైః

అంగన్యాసవిధిః

నూతాణి :—అచమ్య పాణ్ణాన్సంస్పృశతి “వాజ్మేఽస్యే; ససో-
పాణో, ఽక్షోశ్చక్షుః, కర్ణయోః శ్రోత్రం, బాహ్వోర్బల, మూర్వోరోతో,
రిష్టేనిమేఽక్షాని, తనూస్తన్వామే, సహ ఇతి,

అథైతేషాం సూత్రాణాం భాష్యమ్ :—

అచమ్య, పాణ్ణాన్=ఇద్వియస్థానాని, సంస్పృశతి=సజల-
మాలభతే తద్యధా :—

. వాజ్మేఽస్యేఽస్త్వితి ముఖం కరాగ్రేణ అంగులిత్రయమే-
వకరాగ్రమ్ | ససోరేత్రపాణోఽస్త్వితి తర్జన్యం గుహాభ్యాంయుగప-
ద్దక్షిణాదినాసారంధే | అక్షోరేత్ర చక్షుర స్త్వితి నుధ్యమాంగుష్ఠా-
భ్యాం దక్షిణాది చక్షుషీ | కర్ణ యోరేత్ర శ్రోత్రమ స్త్వితి అనామి-
కాంగుష్ఠాభ్యాం దక్షిణోత్తరాకర్ణౌ మంత్రావృత్త్యా | బాహ్వోరేత్ర
బలమ స్త్వితి అంగుష్ఠ కనిష్ఠాభ్యాం దక్షిణోత్తరా బాహూ || మం-
త్రావృత్త్యా ||

ఉర్వోక్తే ఓజోఽస్త్వితి సమీచిత కరాంగులి హస్తేనయం-
గపదూరూ

‘అరిష్టాని మేఽక్లాని తనూస్తన్మామే సహసన్త్వి’ తి శిరః
ప్రభృతీని పాదాంతాని సర్వాణ్యం గాన్యభాభ్యాం హస్తాభ్యాం సజ
లమాలభతే ‘మే’ ఇత్యత్రసర్వతానుషంగః :—

హరిహరేణ ప్రాణాయతనస్వర్గః సజలహస్తేన కర్తవ్య ఇత్యుక్తం తదతీవ
మందమ్ । నవ్యాతి న్యూతే జలగ్రహణమస్తి । సర్వాంగాలంభే ఉభాభ్యాం
హస్తాభ్యామాలంభ ఉక్తః । సోఽపినయంక్తః ఇతి గదాధరః యద్యపితిహి-
స్యాపో ద్విరున్యృజ్య ఖాన్యద్భిస్స ముపస్పృశేత్’ ఇతి (౧. ౨౦) యాజ్ఞవ
ల్క్యేనోక్తత్వాత్ సజలూపస్పర్శమే నసమంజసమ్॥

అతమ్యే తిగ్రహణం! ఆచానోదకాయేతి వక్ష్యమాణత్వా దనాచాంతస్యైవ
ప్రాణాయతనసంస్పర్శనం మాధూరిత్యేరదర్శమ్॥

మంత్రార్థః॥ మే=మమ వాగింద్రియమాస్యేఽస్తు । ససోః=
నాసికయోః ప్రాణః=ప్రాణవాయుః । అక్షోః=నేత్రగోలః యోరి
తియావత్ । చక్షుః=చక్షురింద్రియమ్ । శ్రోత్రం=శ్రవణేంద్రియమ్॥
బలం=శక్తిః । ఓజః=తేజః । మే=మమ, తనూః=దేహః । తన్వాదే
హస్యాం గానిచసహ యుగపత్ అరిష్టాని=అనుపహతాని, సన్తు=
భవన్తు॥

ఇదం హి స్మార్తాచమనం సన్ధ్యాదౌ కర్తవ్యమ్ । ప్రాయత్య
సంపాదకత్వాత్ । సూత్రకారేణ ముఖ్యతయా విహితత్వాచ్చ॥

సమీచిత్యంతరేఽపి :—

శ్లో॥ సంధ్యాయాం కర్మకారే చ స్మృతేరాచమనం భవేత్ ।

బ్రహ్మయజ్ఞే తు వై కుర్యాచ్చిరేరాచమనం ద్విజః॥ ఇతి

ఇతిస్మార్తాచమనమ్

అథపురాణాచమనమ్

శ్లో॥ కేశవాద్వైత్తిభిః పీత్యా ద్వాభ్యాం ప్రక్షాలయేత్కరం॥
ద్వాభ్యామాష్టా చ సమ్మృజ్య ద్వాభ్యామున్మార్జనం తథా॥

శ్లో॥ ఏకేన హస్తం ప్రక్షాల్య పాదావపి తద్దైకతః॥
ఏకేనాపి చ మూర్ధానం తతః సంకర్షణాదిభిః॥

శ్లో॥ సర్వాసామంగులీనాం వై మూలేన చుబుకం స్పృశేత్॥
తర్జ్యంగుప్తయోగేన నాసికేద్వై ఉపస్పృశేత్॥

శ్లో॥ అంగుష్ఠానామికాభ్యాం తు చక్షుః శ్రోత్రే శుపస్పృశేత్॥
కనిష్ఠాంగుప్తయోగ్యాన్నాభిదేశమపస్పృశేత్॥

శ్లో॥ కరమధ్యం హృది స్థాప్య కరాగ్రం శిరసి న్యసేత్॥
ముకులేన చ హస్తేన బాహుమూలముపస్పృశేత్॥

ఏవమాచమనం కృత్వా సాక్షాన్నారయణో భవేత్॥

శ్లో॥ ప్రణవం పూర్వముచ్చార్య చతుర్వింశతి సంఖ్యయా॥

స్వాహాంతం పాశయేద్వాః సమాంతం స్మర్యమేతదా॥ ఇతి

౧ ఓం కేశవాయ స్వాహా	}	ఇతి గోకర్ణాకృతి హస్తేన త్రిమదకంపాశ్య
౨ ఓం నారాయణాయ స్వాహా		
౩ ఓం మాధవాయ స్వాహా		
౪ ఓం గోవిందాయ నమః	}	ఇతి ద్వాభ్యాం కరా ప్రక్షాలయేత్
౫ ఓం విష్ణవేనమః		
౬ ఓం మధుసూదనాయ నమః	}	ఇతి ద్వాభ్యామాష్టా సమ్మృజేత్
౭ ఓం త్రివిక్రమాయ నమః		
౮ ఓం వామనాయ నమః	}	ఇతి ద్వాభ్యామున్మార్జనమ్
౯ ఓం శ్రీధరాయ నమః		
౧౦ ఓం హృషీకేశాయ నమః	—ఇతి (వామ)హస్తం ప్రక్షాల్య	
౧౧ ఓం పద్మనాభాయ నమః	—ఇతిపాదౌ ప్రక్షాల్య	

- ౧౨ ఓం దామోదరాయ నమః — ఇతి మూర్ధానముపస్పృశ్య
 ౧౩ ఓం సంకర్తజాయ నమః — ఇతి సర్వాంగులమూలేన చతుశ్చముపస్పృశేత్
 ౧౪ ఓం వాసుదేవాయ నమః } ఇతి తర్జ్యంగులవయోగేన ప్రత్యేకం ద్వే నా
 ౧౫ ఓం ప్రద్యుమ్నాయ నమః } సికే (దక్షిణాది) ఉపస్పృశేత్
 ౧౬ ఓం అనిరుద్ధాయ నమః } ఇతి అంగుష్ఠానామికాయోగేన ప్రత్యేకం
 ౧౭ ఓం పుగుప్తయ నమః } చతుషీ ఉపస్పృశేత్ (దక్షిణాది)
 ౧౮ ఓం ఆధోక్షికాయ నమః } ఇతి కనిష్ఠానామికాయోగేనైవ ప్రత్యేకం
 ౧౯ ఓం నా (న) రసిహాయ నమః } శ్రోత్రే ఉపస్పృశేత్ (దక్షిణాది)
 ౨౦ ఓం అమృతాయ నమః — ఇతి కనిష్ఠాంగుష్ఠయోగేననాభిదేశముపస్పృశేత్
 ౨౧ ఓం జనార్దనాయ నమః — ఇతి కరమధ్యం హృదిస్థాప్య
 ౨౨ ఓం ఉషేఖదాయ నమః — ఇతి కర్కాగ్రం శిరసి స్పృశేత్
 ౨౩ ఓం హరయే నమః } ఇతి ముఖలేన హస్తేన బాహుమూలే (ప్ర-
 ౨౪ ఓం క్షేపణాయ నమః } త్యేకం) ఉపస్పృశేత్॥

ఇతి పురాణాచమనమ్

కేషాం చిన్మతే ఏతదేవ సాత్త్వికమాచమనమ్

కేశవాదినామ్నామధ్యం

కేశవః—కశ్చేకశ్చ కేశౌ తౌ వర్తయతీతి । ణో బ్రహ్మ
 ఈశో మహాదుద్రః తౌ ప్రేరయతీతి కేశవః

తథా చ హరివంశే కై లాసయాత్రాయాం రుద్రేణోక్తమ్

శ్లో॥ ణో బ్రహ్మేతి సమాఖ్యత ఈశోహం సర్వదేహినామ్ ।

అవాం తవాంగసంధూతావతః కేశవనామవాన్ ॥ ఇతి

అథవా—ప్రశస్తా ఉత్తమాః కేశా అస్య స స్తీతి వా । కే-
 శాభ్యాం శుక్లకృష్ణ కేశాభ్యామవతారరూపేణ వర్తత ఇతి వా కం
 బ్రహ్మణాం ఈం లక్ష్మీమ్ ఇం కామం శం రుద్రం వర్తయతీతి వా ।
 కేశం సుఖశ్రేష్ఠం పహతీతి వా । కేశనామకా అవతారాయస్యేతి వా

నారాయణః — ఆరా=దోషాస్త ద్విరుద్ధా గుణా నారాస్తే
పామయనమితి దోషవిరుద్ధగుణాశ్రయత్వాద్వా । అరాణాం=దోషా
ణామయనం న భవతీతి దోషాశ్రయో న భవతి దోషగన్ధవిధుర
ఇతి వా । దోషరహితా నారా వేదాః ప్రతిపాద్యతయా తదయన
త్వాత్సదాగమైకివిజ్ఞేయత్వాద్వేదప్రతిపాద్యత్వాద్వా । నరసంబంధి
నారమయతేనేనేతి నరాణాం సంబంధీని జన్మాదీని తత్కర్తృత్వ-
సంబంధేన తదయనత్వా జ్జగజ్జనాత్రి కర్తృత్వాద్వా । నారమణమ
యనం యేనేతి నారమణమత్వాద్వా నిర్దోషవేదోత్పన్నత్వాన్నిర్దోష
వేదోత్పన్నజ్ఞానవిషయత్వాద్వా । నారం జ్ఞానం విషయతయా తద-
యనత్వాద్వా । నరసంబంధి నారం ఫలం దాతృతయా తదయన
త్వాద్వా । మనుష్యసంబంధే హికాముషిక్ర పారత్రికఫలదాతృత్వా
ద్వా । నిత్యలక్ష్మీసహిత త్వాత్సదాశ్రయత్వాద్వా । ఆలస్యరహిత
త్వాద్వా । నాశరహితత్వాద్వా । అవిధురత్వాదరతిరహితత్వాత్
క్షయరహితత్వాద్వా । నారా ముక్తాస్తదాశ్రయత్వాద్వా । నారా
ఆపస్తా అయనం యస్యేతి ఉదకాశ్రయత్వాదుదక జనకత్వాన్నా-
రాయణః ॥

హి॥ ఆపో నారా ఇతి ప్రోక్తా ఆపో వై నరనూనః ।

అయనం తస్య తాః పూర్వం తేన నారాయణః స్యుత్తః ॥

మాధవః—మాయా లక్ష్యాత్ ధవః పరిరితి లక్ష్మీపతిత్వా-
ద్వా మధుకులే ప్రాదుర్భూతత్వాద్వా । మధువిద్యావిషయత్వా-
ద్వా । మధురాపత్తనే అవతీర్ణత్వాద్వా మాధవః । మా లక్ష్మీస్తాం
ధునోతి కంపయతీతి మాధవః ॥

గోవిందః—గామవిస్తృతముద్రమగ్నం పృథ్వీప్రాప్తత్వాద్వా
గాం వాణీం విస్తృత ఇతి వా । గోభిర్వేదైర్వేద్య ఇతి వేదవేద్యత్వాత్
వేదేన ప్రతిపాద్యత్వాత్ । గోవిందః ॥

కాణ్వసన్ధ్యావ్యాఖ్యా

శ్లో॥ నహం వై ధరణీం పూర్వమవిదన్తి గుహగతామ్ ।

గోవింద ఇతి తేవాహ దేవైర్వాగ్భీభిష్టుతః ॥

శ్లో॥ గారేషా తు తథా వాణీ తాం తు విష్టయసే భవాన్ ।

గోవిందస్తు తస్యో దేవో మునిభిః కథ్యతే భవాన్ ।

శ్లో॥ అహం కిలేంద్రో దేవానాం త్వం గమయద్భ్రతాం గతః ।

గోవిష్ట ఇతి లోకాస్తాస్యం స్తోమ్యంతి భువి కాశ్వతిమ్ ।

గోభిరవ యతో వేద్యో గోవిందః స ఉదాహృతః ॥ ఇతి

విష్టుః—వేవేష్టీతి సర్వజగద్వ్యాప్తత్వాద్వా విశిష్టబలచేష్టస్య
భావత్వాద్వా విష్టుః । తథా చ తాపనీయశ్రుతిః— “ అథ క సా-
దుచ్యతే మహావిష్టురితి య సామ్రాజ్యమహిమ్నః సర్వాంల్లోకాన్స-
ర్వాదేవాన్సర్వానాత్మనః సర్వాణి భూతాని వ్యాప్నోతి వ్యాపయతి”
ఇతి ఐకారో బలం షకారః ప్రాణ ఆత్మా ఇతి శ్రుతిః ॥

మధుసూదనః— మధుం సూదయతీతి మధునామక దైత్యసం-
హారకత్వానన్త్రధుసూదనః ।

త్రివిక్రమః—త్రివిధః క్రమః పాదవిక్షేపో యస్యేతి । ‘ త్రిణి
పదా విచక్రమే ఇతి శ్రుతిః । త్రిపదా సకలజగదాక్రాంతత్వాత్ ।
త్రిషు లోకేషు విక్రమో యస్యేతి వా । త్రిన్వేదాసతిక్రామతి తద-
గోచరో భవతీతి వా ।

తథా చ హరివంశే:—

శ్లో॥ త్రిత్యేవం త్రయో వేదాః క్రిందితా మునిసత్తమైః ।

క్రమస్మై తాశ్చకస్త్యం హి త్రివిక్రమ ఉదాహృతః ॥ ఇతి

త్రిషు లోకేషు నినా పక్షిణా గరుడేన సాకం క్రామపి ।

గరుడవాహనంసంస్త్రీలోకసంచారం కరోషీతి యావత్ త్రివిక్రమః

వామనః — వామం నయతీతి వామనః సౌందర్యం ప్రావయ
తీత్యర్థః | లక్ష్మీం వామేన నయతీతి వా వామభాగే లక్ష్మీంధరతీత్య-
ర్థః | వామైరత్రిగలరూపైర్వేదాదిభిర్నియతే గీయత ఇతి వామనః |

శ్రీధరః — త్రియం ధరతీతి శ్రీధరో లక్ష్మీధర ఇత్యర్థః |

హృషీ కేశః — హృషీ కాణామిన్ద్రియాణామిశో హృషీ కేశః ||

పద్మనాభః — పద్మం కమలం నాభౌ యస్యేతి పద్మనాభః ||

దామోదరః — దామోదరేయస్యేతి దామోదరః | మాత్రా
దామోదరే బద్ధత్వాదిత్యర్థః ||

సంకర్షణః — సమ్యక్పాపాని దుఃఖాని కర్షతీతి సంకర్షణః
సమ్యక్పాపనిరూపకం కర్తృత్వాదిత్యర్థః ||

వాసుదేవః — వసన్తి భూతాని యస్మిన్నితి వాసు | దీవ్యతీతి
దేవః | వాసుశ్చ సాదేవశ్చ వాసుదేవః | సకలభూతాధారకత్వాత్ |
జయశీలత్వాదిత్యర్థః | వశ్చ సావసుశ్చ సా దేవశ్చ వాసుదేవః |
వః, బలరూపః అసుః ప్రాణరూపః సర్వచేష్టత్వాదేవః క్రీణాదిగు
ణయుక్తః | సకలబలచేష్టకత్వాత్క్రీణాదిగుణవిశిష్టత్వాద్వాసుదేవః

ప్రద్యుమ్నః — ప్రకృష్టం ద్యుమ్నం ప్రకాశో యస్యేతి సకల
జగత్ప్రకాశత్వాదిత్యర్థః | ప్రకర్షణ ద్యోతయతీతి వాస్వయంజ్యోతీ
రూపత్వాదిత్యర్థః | ప్రకృష్టం ద్యుమ్నం ద్రవ్యం యస్యేతి వాప్రద్యు
మ్నః ప్రకృష్టద్రవ్యప్రద ఇత్యర్థః ||

అనిరుద్ధః — స నిరుద్ధతే సావనిరుద్ధః | పరనిర్బంధశూన్య-
త్వాదిత్యర్థః | అనో ముఖ్యప్రాణః సేవ్యతయా రుద్ధతే సా వా |
అనినౌ ముఖ్యప్రాణదాసౌ స్తే సేవ్యతయా స్వహృది రుద్ధత ఇతి
వా | అనిభిర్భక్తై రుద్ధత ఇతి వా అనిరుద్ధః ||

కాణ్వసన్ధ్యావ్యాఖ్యానము

పురుషోత్తమః — పురుషాభ్యాం క్షరాక్షరాభ్యాముత్తమోవా ।

శ్లో॥ బ్రహ్మశివసురేంద్రాద్యాః శరీరక్షరణాత్ కురః ।

ఽక్షీరక్షరణేహత్వా దక్షరా తత్సరో హరిః ॥ ఇతి

యద్వా పూర్ణా గుణాః పడ్యస్యేతి పురుషః । స చాసాపుత్త
మశ్చేతి పురుషోత్తమః । సమగ్రైశ్వర్యాది పద్ధణపూర్ణ త్వే సత్త్వ
త్తమ ఇత్యర్థః । పురుష జీవేషు వ్యాపకత్వాదితిపురుషః । స చాసా-
పుత్తమశ్చ పురుషోత్తమః ॥

శ్లో॥ విశ్వరూప సమగ్రస్య వీర్యస్య యశసః క్రియః ।

జ్ఞానవిజ్ఞానయోశ్చైవ ఇత్యేతే పద్ధణాఃస్మృతాః ॥

అధోక్షజః — అథః కృతాన్యక్షజాని యేనేతి అధోక్షజః ఇ
ద్రియాగమ్య ఇతి యావత్ । ఇద్రియాగోచరత్వాత్ పంచమహాభా
తికేద్రియాగమ్య ఇత్యర్థః ॥

నా(న)రసింహః — నరశ్చాసా సింహశ్చేతి నరసింహః । నరరూ
పత్వేనైతి సింహత్వాదితి భావః । అథవాన్యేన స రీయతేన క్షీయ
త ఇతి నరోహిరణ్యకసిపుస్తంహినస్తీతి నరసింహః । హిరణ్యకసిపు
సంహారకత్వాదితి భావః । సింహశబ్దస్య పృషోదరాదిత్వాద్వర్ణవి
పర్యయః ॥

అచ్యుతః — స్వరూపసామర్థ్యాదేవ ప్రచ్యుత్యభావాత్స్వపదచ్యవనా
భావాద్వా స చ్యవత ఇత్యచ్యుతః । చ్యుజ్ చ్యవన ఇత్యుతః కర్తరి
క్తః । స్వరూప సామర్థ్యాదుక్తత్వాద్వా స్వపదచ్యవనాభావాదిత్యర్థః ॥

జనార్దనః — జనాన్పల్కాదీనర్దయతీతి యాచత ఇతి వా । సుజ
నైః పురుషార్థం యాచ్యత ఇతి వా । దుష్టజనానర్దయతీతి వా । జనా-
న్సర్వజనానర్దయతీప్రలయే నాశయతీతి వా । జనానాం జన్మమరణా-
న్యర్దయతీతి వా । జనార్దనః

ఉపేక్ష:—ఇద్దావరణ ఇతి వా । ఇద్దాదాధికేన వర్తత ఇత్యుపేక్ష: । ఉపేక్షికే చేతి సాత్రజ్ఞావకాదుపకబ్బ ఆధికార్య-
కోపిక్షేయ: । ఇద్దానుజత్వాదిద్దాదాధికేన వర్తత ఇతి । తథా
చ హరివంశే కృష్ణం ప్రతిష్ఠాపచసమ్ ॥

శ్లో॥ మహాపరి యథేష్ఠి స్థం స్థాపితో గోభిరీశ్వర: ॥

ఉపేక్షి ఇతి కృష్ణ త్వా మా ఖ్యాన్తి భువిదేవతా: ॥

హరి:—భక్తానాం సావం హరతీతి వా దైత్యశిరాంసి హ
రతీతివా భక్తజనచిత్తం హరతీతి వా సర్వయత్న హరిత్వాద్వా
భక్తానాం చిత్తం హరతీతి వా హరి: ॥

ృష్ణ:—కంసాదీనాం కర్షణకర్తృత్వాన్నియమనాదినా
నకలలోకకర్షణాద్వా కృష్ణ: । తథా చ కౌరేత్ర ॥

శ్లో॥ యతః కర్ష సి దేవేశ నియమ్య సకలం జగత్

అతో వదంతి మనయ: కృష్ణస్త్వం బ్రహ్మవాదిన: ॥

యద్వా అనంద పూర్ణత్వప్రకృష్ట:

శ్లో॥ కృషిర్భూవాచకః శబ్దో జన్మ నిర్వృతి వాచకః

తయోర్లైక్యం పరం బ్రహ్మ కృష్ణ ఇత్యభిధీయతే ॥

అథపాణిణాయామ:

అగస్త్యసంహితాయాః

శ్లో॥ పాణిణాయామైర్వా యద్యత్కృతం కర్మ నిర్ధకమ్ ।

అతో యత్నేన కర్తవ్య: పాణిణాయామ: శుభార్థినా ॥ ఇతి

సత్ప్రత్యర్థసారేపి

శ్లో॥ పాణిణాయామ్యు విధిపద్ వాగ్మత: సంయతేన్నయ: ।

కాణ్వసంస్థావ్యాఖ్యానము

అథ సంధ్యాముపాసన్య ఇతిసంస్థావ్యాఖ్యానముచరణే ॥ ఇతి

యాజ్ఞవల్క్యేఽపి.—

శ్లో॥ పాణినాయమ్య సంప్రదాయే త్యుచేనాజ్ఞవల్క్యేన తు ॥ ఇతి
(యా. శ్లో ౧. ౧౪)

తత్ప్రకారమాహయోగియాజ్ఞవల్క్యః.—

న చ పాణినాయమో పూరక - కుమ్భకో - రేచకాత్మకః ।

శ్లో॥ పూరకః కుమ్భకో రేచకః పాణినాయమ స్త్రీలక్షణః ।
నాసికాఽఽకృష్ట ఉచ్ఛాసో ధృతః పూరక ఉచ్యతే ॥

శ్లో॥ కుమ్భకో నిశ్చలః శ్వాసో రేచకమానస్తు రేచకః ॥ ఇతి

శ్లో॥ నాసాపుటేనా నిలమేన బాహ్యమాకృత్య తేనైవ శనైస్సమస్తమ్ ।
నాడీణ సర్వాసు త పూర్ణయేద్యః స పూర్ణో నామ మహన్నిరోధః ॥

శ్లో॥ స రేచకం నైవ తు పూరకం వా నాసాగ్రభాగే స్థిత మేవ వాయుమ్ ।
కునిశ్చలం ధారయతి క్రమేణ కుంభాఖ్య మేత త్ప్రవదంతి తద్జ్ఞాః ॥

శ్లో॥ నిసార్య నాసావివరా దశేషం పాణిం బహిః క్షూన్య ఇవాఽనిరేన
నిరుచ్ఛ్వసం స్థితి చార్ధ్వవాయుః సరేచకోనామ మహన్నిరోధః ॥ ఇతి

బృహస్పతిః.—

శ్లో॥ బధ్ధాఽఽసన్ నియమ్యానూన్ స్మృత్వా చార్ధ్యాదికం తథా ।
సన్నిమిలితదృశ్మానీ పాణినాయమం సమన్వసేత్ ॥

యాజ్ఞవల్క్యః.—

శ్లో॥ గాయత్రీం శిరసా సార్ధం జపేద్వాన్యహృతి పూర్వకమ్ ।

ప్రతిపణవసంయుక్తం తిరయం పాణిసంయమః ॥ ఇతి

(య. స్కం ౧-౧౩)

యోగియాజ్ఞవల్క్యైఃపి తద్వినియక్త మన్తానాహ. —

శ్లో॥ భూర్భువః స్వర్గహర్షనస్తపః సత్యం తథైవ చ ।
ప్రత్యోజ్ఞా-రసమాయుక్తస్తథా తత్సవితుః పరమ్ ॥

శ్లో॥ “ఓమ్ ఆహో జ్యోతి, ఏత్యేతన్ద్విః సచ్చాత్ప్రియోజయేత్ ।
తిరావర్తన యోగాత్తు పాణియామః సక్తిర్నితః ॥

శ్లో॥ నిత్యే నేవార్చనే హోమే సన్ధ్యాయాం శాన్తకర్మణి ।
స్నానే దానే తథా ధ్యానే పాణియామాస్త్రయస్త్రయః ॥ ఇతి

ఆచారప్రదీపే-పి. —

శ్లో॥ ద్వా ద్వా పాితశ్చ మధ్యాహ్నైః (తిస్త్రీః సన్ధ్యాత్రయేర్చనే
వైశ్వదేవే భోజనానే పాణియామాస్తు పాడశ ॥

అథనంకల్పం

మార్కండేయం. —

శ్లో॥ సంకల్పమూలః కామా వై యజ్ఞాః సంకల్పభాః స్మృతాః ।
వ్రతం నియమధర్మా చ సర్వే సంకల్పభాః స్మృతాః ॥

శ్లో॥ సంకల్పం చ యథాశుర్యా తస్మిన్దానవ్రతాదీకే ।
ఆవ్యథా పుణ్యకర్మాణి నిష్ఫలాని భవంతి చ ॥ ఇతి

నత్రోత్పత్తసారే

శ్లో॥ పాణియామయ్య విధివద్యాగ్యతః సంయతేన్ద్రియః ।
అథసన్ధ్యాముపాసన్య ఇతి సంకల్పమాచరేత్ ॥

సన్ధ్యాముపాసన్య ఇతి సంకల్పకరణము క్తం । తత్ర సంకల్ప-
ప్రకారో మతభేదేన (త్రివిధః (కామారిలమతే) తావత్సంధ్యావం-

దనాదిను నిత్యేను కర్తృస్వధికారవాక్యచోదితఫలాభావే-పిమంత్ర-
లింగార్థవాదాది బహువాక్యపర్యాలోచనయోపాత్త దురితక్షయ-
ఏవ ఫలత్వేన పరికల్పిత ఇతి తదనురోధాదుపాత్తదురితక్షయార్థం
ప్రాతఃసంధ్యాముపాసిష్యే జ్యోతిష్టోమేన యక్ష్య ఇత్యాదిరీత్యా
సర్వేషునిత్యకర్తృసు సంకల్పః

(గురుమతేతు)విధిసిద్ధిరేవ విధేః ఫలమితి చోదితఫలాభావే-
పివిధిసిద్ధ్యర్థ్యం ప్రాతఃసంధ్యాముపాసిష్యేజ్యోతి...కర్తృసు సంకల్పః

(శారీరకభాష్యేతు) 'జ నాద్యస్వయతః' ఇతి సూత్రే
యతోవేత్వాది విషయవాక్య వ్యాఖ్యానే బ్రహ్మణః సకాశాదేవ
ప్రపంచజాతముత్పన్నం, యథా మృదః సకాశాదుత్పన్నో ఘటః
స్వాపాదానాం మృదమృతక్వాజీవతి ప్రళయమానో-పి మృద్యేవ-
ప్రళీయతే, ఏవం బ్రహ్మణః సకాశాజ్ఞాతం జగదపి బ్రహ్మత్వక్వా
జీవతి ప్రళయమానం చ బ్రహ్మత్వేన ప్రళీయత ఇత్యుక్తోత్తర-
శాస్త్రసందర్భేణ బ్రహ్మణి సమన్వయాదికం ప్రతిపాద్యబ్రహ్మర్ప-
బుద్ధేన కర్మాణి కర్తవ్యానీత్యుక్తమ్ । ఏతస్మత్ శ్రీపరమేశ్వర
ప్రీత్యర్థం ప్రాతః సంధ్యాముపాసిష్యే జ్యోతిష్టోమేన యక్ష్యఇత్యా-
దిరీత్యా సంకల్పః ।

మార్జనమ్

ప్రయోగపారిజాతే .—

శ్లో॥ సంకల్ప్య మార్జనం కుర్యాదాటో హి స్థాదినిస్త్రీభిః ॥ ఇతి

వ్యాసో-పి .—

శ్లో॥ అటోహిస్తేత్యుచైః కుర్యాన్మార్జనం తు మశోదకైః ।
ప్రణవేన తు సంయక్తం క్షీణేద్యౌరి పదే పదే ॥

శ్లో॥ విప్రుషాస్తే క్షిపేదాన్ధ్యమథో 'యస్యతుయాయ' చ ।
రజస్మా మహాబాతా జాగ్రత్ - స్వప్న - సుషుప్తిభాత ॥
వాక్ - మనః - కాయభాత దోషాన్ నవైతాత్ సవభిద్దహేత్ ॥ ఇతి

[వజాపతిరపి .—

శ్లో॥ ఋగస్తే మార్జనం కుర్యాత్ పాదాస్తే వా సమాహితః ।
అర్ధచ్ఛాస్తేఽథ వా కుర్యాచ్ఛిష్టానాం పతమిదృశమ్ ॥ ఇతి

[ప్రకారాంతరం సం॥గహే .—

శ్లో॥ ససథ త్రయమాకాశే మస్తకే వరవత్రయమ్ ।
భూమ్యాం ప్రోక్తం నత్రయం తు ఏతన్వార్జన లక్షణమ్ ॥ ఇతి

'వరవత్రయమస్తక' ఇతిపాతస్తు అసంగతవస। క్వచి'ద్దివి-
స్యాద్వరవత్రయ' మితిద్విత్వీయపాదచాతః । 'నాభ్యా ఆసీదస్తరిక్ష-
మితి'వాస్త్రైస్తరిక్షస్య హృదయజన్యత్వాజ్జన్యజనకయోరభేదో-
వచారస్వీకారేణ హృదయశబ్దేనా కాశోఽత్ర గృహ్యతే। అత్రనా-
భిశబ్దో హృదయలక్షకః । అస్తరిక్షశబ్దేనాకాశః । 'నభోస్తరి-
క్షం గగన' మితిశాశాత్ । ఏవం 'శీర్ష్ణోద్భాసి' సమవర్తతే త్యత్ర-
'పద్భ్యాం భూమి' రిత్యత్రాపి చాభేదోపచారస్వీకారేణ శిరఃపచ్చ-
ష్టాభ్యాం క్రమేణ ద్యుభూమ్యార్ధగ్రహణమ్ । ఏతాన్యక్షరాణి పాదా-
స్తప్రదర్శనార్థాని చక్షుసే రసః జిహ్వధి ఇత్యేతేషు పాదాస్తేషు-
స్తకే శిరసి దధాతన ఇహనః చనః ఇత్యేతేషు పాదాస్తేషు భూ-
మ్యాం పాదయోరిత్యర్థః ॥

మార్జనే తీర్థవిశేషమహా హారితః—

మార్జనార్చన-బలికరత్ర-భోజనాని దేవతీర్ధేన కుర్యాత్.

తథా చ బ్రహ్మత్ర—

శ్లో॥ ధారాద్యుతేన శోయేన సన్యోపాస్త్యిగర్హితా ।

పితరో న ప్రశంసంతి దేవతా ఋషయస్తథా॥ ఇతి

కథం తర్హి మార్జనమితి తత్రాఽఽహ న ఏవ.—

శ్లో॥ నద్యాం తీర్థే శ్రాదే వాఽపి భాజనే మృన్మయేఽపి వా ।
శౌదుంబరేఽథ సావర్ణే రాజతే దారుసంభవే॥

కృత్వా తు వామహస్తే వా సన్ధ్యోపాస్తిం సమాచరేత్॥ ఇతి
కృత్వా ఉదకమితి శేషః నను వామపాణా కృత్వా మార్జనం
కార్యమితి కథితం తత్తు.—

శ్లో॥ వామహస్తే జలం ధృత్వా యే తు సన్ధ్యమపాసతే ।
సా సన్ధ్య వృషతీ జ్ఞేయా ఆసురాస్తేస్తు తర్హితాః ॥

ఇతి సత్రణాచ్చాస్త్రాస్త్ర విరుద్ధం భవతీతి చేన్న । తద్వచన-
స్య పాత్రాంతరసంభవవిషయత్వాత్ । తదుక్తం పరాశరమాధవీయే
మృణ్మయాది పాత్రాస్త్ర సద్యావే వామహస్తస్య ప్రతి పేధః ।
మృణ్మయాద్యభావే తు 'కృత్వా తు వామహస్తే వా' ఇత్యనేన
వామహస్తవిధానాత్ । తేన నశోఽపి విరోధః ।

మన్త్రాగమ విశేషః కీర్తితః—

శ్లో॥ స్పృష్టౌ హస్తేన వామేన తతే నద్యాదికేషు చ ।
పాణినా దక్షిణేనైవ మార్జయేత్సమశేన తు॥

శ్లో॥ పాత్రస్థిం దక్షిణైవ వామహస్తాదక్షిణే వా ।
కృషీత్వా మార్జనం కుర్యాదన్యధానాఽఽచరేత్సదా ॥ ఇతి

అథ సమస్త్రముదకపానమ్

నను మార్జనేన బాహ్యశుద్ధిసంభవేఽపి నాఽఽస్త్రశుద్ధిః సం-
భవతి । అన్యత్ర వివియోక్తస్య వచనమస్త్రాఽన్యత్ర వివియోగా-
యోగాత్ । న హి మార్జనస్యాఽఽస్త్రశుద్ధిపాపే హేతుత్వసంపా-

దకం కించిదస్తి న చ మానసదోషో నాఽస్తీతి వాచ్యమ్ | కాఱి-
కాదివత్సరహింసాదిచిత్తనరూపస్య తస్యాపి ప్రసిద్ధత్వాత్ | న చ
తథాఽపి కా నో హనిః | మానసపాపానివృత్తావధికారప్రచ్యవ-
ప్రసంగాత్ | నిత్యపరిశుద్ధస్యైవ తదవేక్షితత్వాత్ | కిం చాభోవ్యా-
పేయాదిదుష్టవస్తుసంస్కర్తరణనిబంధనముదరాదికృతం పాతకమస్తి |
తస్య కేవ నివృత్తిః స్యాత్ | తస్మాదనేకేషామాస్తర పాతకానాం
సత్త్వేన కథముత్తరే కర్మణి నిశ్చంకమధికారః స్యాదిత్యాశంక్య
సర్వకల్మషనివర్తకం జలపానమాచరణీయమితి | తేనాస్తర్భహిశ్చ
నైష్కలంకా శుద్ధిర్భవతీతి | వస్తుత స్త్యేతజ్జలప్రాశనం సూర్య శ్చే-
త్యాదిభిక్త్రిభిర్మతైర్యధాక్రమం ప్రాతరాదిసంధ్యాత్రయేపి కా-
ర్యమ్ | స్మృతిషు తథాదర్శితత్వాత్ | యదాంధ్రదేశవర్తినః కా-
ణ్వశాఖనో ద్రుపదాదివేది మంత్రేణ ప్రాశ్నంతి తదసంగతమివగ-
మ్యతే | కాత్యాయనాదిస్మృతిష్వప్యతానేనైవ కార్యమితి నాభిహిత-
త్వాత్ | ఇతః పూర్వములితపుస్తకే.—

శ్లో॥ పూర్వమార్జనతః పశ్చాద్వేదే వాజసనేయకే |
ద్రుపదానామ గాయత్రాత్వత్వభిమంత్ర్య జంపిచేత్ ||

ఇతి నివేశితం తన్నిర్మూలమేవ | స్నానప్రకరణామర్చనవిషయేతు-

శ్లో॥ ద్రుపదానామ యో మన్త్రో వేదే వాజసనేయకే |
అస్త్యరే త్రిరావర్తయిష్యతే బ్రహ్మహత్యయా ||

ఇతి యోగియాజ్ఞవల్క్యసమ్మరణాత్ | కల్పకారేణాపితద్వినియో-
గస్య సాత్రామణ్యవబృధే వాసోవవాసే ఉక్తత్వాచ్చ |

అథ పునరాత్మనమ్

కాత్యాయనః—

శ్లో॥ శిరసో మార్జనం కుర్వాత్ కుశైః సోదకవింశభిః

కాణ్వసన్ధ్యావ్యాఖ్యానము

ప్రణవో భూర్భువఃస్వర్వా గాయత్రీ చ తృతీయకా ।
అద్వైతతఃకుచశ్చైవ చతుర్థమితి మార్జనమ్ ॥

(కా. స్కంధ ౨. ౧౦ ౪౫)

శత్రుక్షయార్ఘ్యము

సూత్రమ్-“ సుమిత్రీయాన ” ఇత్యపొంజలినాదాయ । ‘దు-
త్తీత్రియా’ ఇతిద్వేష్యం వ్రతి నిషించేత్ ॥

హరిహరః॥ సుమిత్రీయాన ఆపఐతియజుషా అపో=జలమం-
జలినా= కరద్వయపుటేనాదాయ = ఉద్ధృత్య ‘ దుత్తీత్రియాస్త-
సైత్రిసన్ద్వి’ తియజుషాద్వేష్యం=శత్రుప్రిప్రతినిషించేత్ । శత్రుంమ
ససాధ్యాత్వాభూమాప్రక్షి పేదిత్యర్థః । ద్వేష్యాభావే కామాద్యరి-
షద్వ్యర్థానస్త్రసాధ్యాత్వానిషించేత్ ॥

కాత్యాయనః—

శ్లో॥ కరణోద్ధృత్య సలిలం ఘోషమాసజ్య తత్ర చ
జపేదనామతాః సర్వాస్త్రైసకృద్వాఘర్షణమ్ ॥ ఇతి
(కా. స్కంధ ౨ ప్ర ౧౧ ఖం ౯ శ్లో)

అథార్ఘ్యదానమ్

సూత్రమ్-పుష్పాణ్యంబుమిత్రాణ్యార్ఘ్యంక్షిప్త్వా

హరిహరః॥ పుష్పాణి=కుసుమాని, తదభావే బిల్వాదిశ-
త్రాణిఅంబునా=ఉదకేన, మిత్రాణి=సంయుక్తాని, అంజలినాఽఽ-
దాయఉత్థాయ ఉద్ధృష్టుముపరి సూత్యాభిముఖంక్షిప్త్వా= ఉత్సృజ్య
ప్రణవత్యాహృతిపూర్వకయా గాయత్ర్యా ॥

వ్యాసోఽప్యర్ఘ్యప్రకారమాహ.—

శ్లో॥ కరాభ్యాం తోయమాదాయ గాయత్ర్యా చాభిమన్వితమ్ ।
అదిత్యాభిముఖస్తేషన్ తిరుద్ధ్వం సంధ్యయాః క్షితేత్ ॥ ఇతి

శ్లో॥ ఉత్థాయార్కం ప్రతి ప్రోమేత్ తిశికాంజలిమమ్భసామ్ |
మధ్యాహ్న సకృదవేదం క్షేపణీయం ద్విజాతిభిః ||
(కా స్ఫు ౨. ౧౧. ౧౦)

ఆశ్వలాయనోఽపి. —

శ్లో॥ తత స్త్రిన్దం జలం గృహ్య ప్రాశ్నుభౌఽంజలినా స్మరన్ |
మండలే సుస్థితం తేజః స్నానకజ్యోతిషా సమమ్ ||

శ్లో॥ ఉత్తీర్ణ తచ్చ సంద్రాప్తం దక్షిణేన సాంజ్యలిమ్ |
వ్యావృత్యాది జపేన్మంత్రం స్మృత్యైవ సమసో గణేః ||

శ్లో॥ మందేహమ్యద్యతః కూరాన్నిక్షిపే త్తేవ్యబంజరీన్ |
షోడశాక్షర మంత్రేణ పునరాకృత్య సత్వరే ||

శ్లో॥ పునర్జలం గృహీత్యైవం తేజోమస్త్రం చ సంస్మరన్ |
ఏకం త్రివారమావర్త్య దధ్వా తానసురాన్విజః ||

శ్లో॥ మందేహాకృత్య తతేజః స్థానాదా స్థాపయేత్స్మరన్ |
పూర్వవద్వామమాగ్నేణ స్మృత్యా సంస్థాప్య చాత్మని |
పవిత్రీణం సమావర్త్య జలం గృహ్యచ మేత్తితః ||

స్థానాదావాధారమండపే స్థితం జ్యోతిర్నా సాదక్షిణరండ్రే-
ణాధారమండపాద స్తరంజలిమాగతం మందేహాఖ్యరాక్షసనాశాయ-
తోయేన సహ క్షిప్తం గాయత్రీశిరసా నాసావామరంధ్రేణ పు-
నరాధారమండపే స్థాపయామీతి భావయేదితి సర్వతాత్పర్యాధః ||

షోడశాక్షరమంత్రమాహ వ్యాసః. —

శ్లో॥ షోడశాక్షరకం బ్రహ్మ గాయత్రాస్తు ఋష్యుతిమ్ |
ఓమాహ జ్యోతిః త్యేష మస్త్రో వై తైత్తిరీయకే || ఇతి

ప్రణవత్యేనై కమక్షరమ్ | అథవాసువ రిత్యసై కాక్షర త్యేభా-
వనయా షోడశాక్షర త్వేంద్రవ్యవమ్ |

శ్లో॥ ఏకంతు శత్రునాకాయ ద్వితియం హయనాశనే ।
రక్షసానాం వధాయైకం దద్యాదర్హస్త్రితయంబుధః ॥

యది గాయత్రీమంత్రేణ సంధ్యాపందనాంగభూతమర్హస్త్రిం
శ దీయతే తదా జలేత్రికోణరూపం చక్రంఽభిత్వా తత్రస్థ జలమా
కాయార్హస్త్రిదానం మంత్రార్హస్త్రిం చ

తత్ర ప్రమాణమూహవ్యాసః .—

శ్లో॥ దైత్యానాం రక్షణార్థాయ వేత్రపాఖ్యో వహసురః ।

శుక్రస్త్రివాజ్ఞయా తత్ర జలే తివ్రతి సర్వదా ॥ ఇతి

శ్లో॥ ఆతస్తస్యాపనోదార్థం లిఖేద్వ్యాపృతియస్త్రోకమ్ ।

త్రికోణం దీర్ఘం రమ్యం చ దేహనాం సిద్ధిదాయకమ్ ॥

శ్లో॥ కోణమధ్యే తు హ్రీంకారం కోణాగ్రే ప్రణవం లిఖేత్ ।

దండేషు వ్యాపృతీస్త్రీసో మధ్యేనయణ బీజకమ్ ॥

శ్లో॥ కనిష్ఠాగ్రేణ వై తత్ర విలిఖేత్తు యథాక్రమమ్ ।

లిఖత్వా మంత్రరాజం తు పశ్చాదర్హస్త్రిం సమాచరేత్ ॥ ఇతి

వసిష్ఠః .—

శ్లో॥ హృదయస్థా తు గాయత్రీ హృద్గతా మఖనిర్మతా ।

హత్వా చాదిత్యశత్రూఽశ్వ ప్రవిశ్య హృదయం మమ ॥

శ్లో॥ తిష్ఠన్నర్హస్త్రియం దద్యాత్త్రిషు కాలేషు ఽహృతః ।

పౌర్వార్హస్త్రిహ్నయోరప్సు సాయాహ్నే ఖవి నిషీదేత్ ॥

శ్లో॥ కరాభ్యాం తోయమదాయ బ్రహ్మస్త్రం చ ప్రయోజయేత్ ।

తతః పరం బ్రహ్మదండం తతః శక్తిం ప్రయోజయేత్ ॥

శ్లో॥ నూర్ణాయ ఆసావాణియో బ్రహ్మే త్యేవ మదీరయేత్ ।

ప్రదక్షిణీకృత్య తతః ప్రవిశేదాశమే త్తతః ॥ ఇతి

గాయత్ర్యుపసంహారః । తదుక్తం సంగ్రహే

శ్లో॥ పృథ్వీక్షరమృషిశ్చందో దేవతా శక్తిరేవ చ
తత్ర వర్ణం స్వరం బీజం ధ్యానం ఫలమనంతరమ్ ॥

శ్లో॥ ఉక్తవత్క్రిలకం ముదాః సంద్యశ్య ద్వాదశశ్శమాత్ ।
సంధ్యాకారే తు గాయత్ర్యా అభిమంత్ర్యోదకం క్షేపేత్ ॥

శ్లో॥ పృథ్వీషేదూర్ధ్వమిత్యాది...ముఖతో భవేత్ ।
అనుజ్ఞామ్యాత్ప్రయుజ్యేత సంహారః ప్రతిజ్ఞామరః ॥

శ్లో॥ ఉపసంహృత్య గాయత్రీ పంచాస్త్రైరసి సంహృతా
తత్ర మస్త్రాన్వేదన్యానాయత్ర్యా పుష్టిదాయకాన్ ॥

శ్లో॥ వర్ణానాం ప్రాతిజ్ఞామ్యేన బ్రహ్మశ్రుమభిధీయతే ।
శబదానాం పౌతిజ్ఞామ్యేన బ్రహ్మశీరాభిధం భవేత్ ।
తకారమూతం మస్త్రశ్చేదప్రహ్మపాశం భవేదథ ॥

యద్వా బ్రహ్మశ్రీరఃషోడశాక్షరమస్త్రస్య ౧ బ్రహ్మఋషిః
౨ పరమాత్మాదేవతా ౩ గాయత్రీఛందః ౪ అస్త్రోపసంహారేవిని-
యోగః । ధ్యాయం సదేతి ధ్యానమ్

శ్లో॥ ఉత్తిష్ఠ దేవిగస్తవ్యం పునరాగమనాయ చ
ఉత్తిష్ఠ దేవిస్థాతవ్యం ప్రవిశ్యవ్యావయం మమ ॥

అథోపస్థానమ్.

సూత్రమ్॥ ఉద్ధ్వబాహుః సూర్యముదీక్షన్నుద్వయముదుత్యం
చిత్రం తచ్చక్షుర్గాయత్ర్యా చ యథాశక్తి బిభౌడిత్యనువాక
పురుషనూక్తశివసంకల్పమండల బ్రాహ్మత్రై రిత్యుపస్థాయ పృథ-
వీణీకృత్య సమస్కృత్యో పవిశేత్ ॥

హరిహరః ఉర్ధ్వ సూర్యాభిముఖౌ బాహూ యస్య స
ఉద్ధ్వబాహుః సక సూర్యమాదిత్యముదీక్షక్ పశ్యక్ ఉద్వయమి-

త్యాదితో క్తభిశ్చతస్సభిర్భగ్ని స్తథా గాయత్రాయధాశక్తి స-
హస్యాదిసంఖ్యయా ఆవృత్తయా నిభ్రాడిత్యనువాకేన పురుషసూ-
క్తేన సహస్రశీర్షేత్యాది షోడశశర్వేన శివసంకల్పేన యజ్ఞాగ్రత
ఇత్యాదినా షడ్వచేన మండల బ్రాహ్మణేన యదేతన్మండలం
తపసిత్యాది సౌపస్తాయ సూర్యం స్తుత్వా తమేవ ప్రదక్షిణీకృత్య
సమస్కృత్య కాయవాఙ్మనోభిః ప్రణమ్య ఉపవిశేత్ అసీత

ఏవం త్రిరాయమ్యాసూక్ ఇత్యారభ్య ఉపవిశేడిత్యంతేన
సూత్రసందర్భేణ కాత్యాయనాచార్యేణ సంధ్యోపాసనముక్తం
తత్ కాణ్వమాధ్యందినానాం స్వగృహ్యోక్తిత్వాత్ శాస్త్రానుష్ఠా-
నసిద్ధికరమ్। యత్సం శాఖాస్తరాధికరణన్యాయేనేదమేవ కల్ప-
తరుకారప్రభృతిభిర్నిబంధకారై రాహ్నికపద్ధతికారై శ్చ సత్కృత్యం-
తతోక్తసన్ధ్యోపాసనవిధిసముచితం లిఖతం తత్సర్వశాఖాధ్యేతృసా-
ధారణత్వాత్సర్వశాఖినామనుష్ఠానముచితమ్॥

పాద్యాయనః .—

బ్రహ్మహృదయేన వారుణీభ్యాం రాత్రిముపలిష్ఠత ఇమం
మే పరణ తత్వాయామీతి ద్వాభ్యామేవ ప్రాతఃప్రాక్షిప్తనైత్రీ-
భ్యామహరుపలిష్ఠతే మిత్రస్య చర్షణీదృతో మిత్రో జనాన్యాతయతి
పృజానన్నితి ద్వాభ్యామ్

ప్రాతః సన్ధ్యోపస్థానం కూరత్రపురాణేపి .—

శ్లో॥ ఆభోవతిష్ఠే దాదిత్యమదయే మసమాహితః।
మంత్రేస్తు వివిధైశ్చైస్సుగ్యజాః సామసంభవైః॥

మైత్రేః=మిత్రదేవైః॥ మిత్రస్య చర్షణీదృత ఇత్యాదిభిరి-
త్యర్థః॥

మధ్యాహ్నసంధ్యోపస్థానం బ్రహ్మపురాణే.—

శ్లో॥ పక్షిప్య చాజ్జలం సమ్యగుడు త్యం చిత్రమిత్యపి!
తచ్చక్షుర్దేవ ఇతి చ హంసః శుచిషదిత్యపి!
ఏతజ్జపే దూర్వ బాహుః సూర్యం పశ్యన్సమాహితః!

సాయం సంద్యోవస్తానమపి కౌర్మే. —

శ్లో॥ వాఙ్మనోబుధాదిత్య ముపతిష్ఠేత్సమాహితః।

కాత్యాయనః . —

శ్లో॥ ఉచ్చిత్రమ్యుగ్ధయేనాథ చోపతిష్ఠే దనంతరమ్॥

శ్లో॥ సన్ధ్యాద్యయేఽపుష్పస్థాన మేతదాహుర్కనీషీణః।

మధ్యత్యహ్న ఉపర్యుష్య బిభ్రాదాదీచ్ఛయాజపేత్॥

కా. స్మృ. ౨ పృ ౧౦ ఖం. ౧౦॥- ౧౧ శ్లో.

అథ గాయత్రీజపః

తత వ్యాసః . —

శ్లో॥ తేజోఽసీతి జపేన్మంత్రం గాయత్ర్యావాహనే ద్విజః।

ఆవాహ్య తు జపేత్ప్రాజ్ఞో గాయత్రీం తాం మహాభువామ్॥

గాయత్ర్యేకపదీత్యాది గాయత్ర్యాః పార్థనం చరేత్ ।

నమస్తే తురీయాదౌతి నమస్కృత్య చ తాం జపేత్॥

ఆగచ్ఛ వరదే దేవీత్యాదినా అస్య వికల్పః । తజాసీత్యా-
దేర్వాజననేయిశాఖాపతితత్వాత్తద్విషయత్వం వా! గాయత్రీధ్యానం
కారదాతిలకే ముక్తావిద్రుమేతిశ్లోకేనావ్యుక్తమ్॥

జపప్రకారమాహ వ్యాసః

శ్లో॥ ప్రణవవ్యాఖ్యాతియుతాం గాయత్రీం జపేత్తతః।

సమాహితమనాన్తూష్ణీం మనసా చాపి చింతయేత్॥

యోగియాజ్ఞవల్క్యస్తు అస్తేఽపి ప్రణవయోగార్థమాహ.

కాణ్వసన్ధ్యావ్యాఖ్యానము

శ్లో॥ ఓంకారం పూర్వముచ్చారణ భూర్భువః-స్వ సధైవ చ।
గాయత్రీం ప్రణవం చాస్తే జప విరముదాహృతః॥

శ్లో॥ ధ్యాయేచ్ఛ మనసా మస్త్రం జిహ్వోష్ఠే న చ చాలయేత్।
న కమ్పయేచ్ఛిత్ గీర్వాం దస్తాన్వైవ పగ్రాశయేత్॥

శ్లో॥ కృత్వోత్తానా కరా ప్రాతః సాయం ముకుళితా కరా॥
మధ్యే తిర్మక్కరా ప్రోక్తా జప విరముదాహృతః॥

శ్లో॥ విధియజ్ఞాజ్ఞపో యజ్ఞో విశిష్టో దశభిర్బలైః।
ఉపాలకుః స్యాద్భుతగుణః సావాసోఽమానసః స్మృతః॥

శ్లో॥ విసా శబ్దం జపో యస్తు చలజ్జిహ్వోద్విజచ్ఛదః।
ఉపాంకుం తం జపం పాహుర్భువసా మానసం బుధాః॥

శ్లో॥ పూర్వాం సన్ధ్యాం జపం స్తిష్ఠే త్సావిత్రీమార్గ-దర్శనాత్।
పశ్చిమాస్త్ర సమాసీనః సమ్యగర్తు విభావనాత్॥

మధ్యాహ్నే తు.—

శ్లో॥ తివ్రంశ్చేదీక్షమాణోఽర్కం జపం కుర్యాత్సమాహితః।
అన్యథాప్రాజ్ఞుభిః కుర్యాత్సమాసీనః మహాసనే॥

ఆసనాన్యాహ వ్యాసః ,—

శ్లో॥ కాశేయం కమ్బులంచైవ ఆజనం పట్టమేవ వా।
దారుజం బలపత్రాచ్చ ఆసనం పరికల్పయేత్।
సాదీక్షితశ్చోపవిశేత్ కృష్ణసారాజనే గృహీ॥

జపనంప త్త్రివ్రకారమాహవ్యాసః .---

శ్లో॥ మనఃసంతోషణం కాచం మానం మస్త్రార్థచింతనమ్।
అవ్యగ్రత్వ మనిర్వేదో జపసంసిద్ధిహేతుకః॥

శ్లో॥ వస్త్రేణాచ్ఛాద్య స్వకరం దక్షిణం యః సదా జపేత్।
తస్య తత్సఫలం జప్యం తద్ధీనమఫలం భవేత్॥

కాణ్వసన్న్యాస్యాభ్యా

జపకాలే త్వత్కమాలాం గురోగపి న దర్శయేత్ ॥

శ్లో॥ ఉల్లంఘితే తథా మేరా పతితే వాత్సనాత్మకే ।
పాత్రానామత్రయం కృత్వా ఘృతప్రాశనమాచరేత్ ॥

శ్లో॥ పజ్జలే శుష్కవస్త్రేణ స్థలే చైవార్చివాససా ।
జపో హోమస్తథా దానం తిత్సర్వం నిష్ఫలా భవేత్ ॥

అథ జపమాలాప్రకారమాహ పాదే

శ్లో॥ అరిష్టం పత్రజీవంశ్చ శంఖం పద్మం తథా మణిమ్ ।
కుశగ్రాస్థింశ్చ రుద్రాక్షముత్తమం చోత్తరోత్తరమ్ ।

పాణిమాలా చేతమ్. —

శ్లో॥ అనామికాయా మధ్యే చ మధ్యాధః ప్రకమేణ చ ।
తిర్జన్యాదిగతాస్తే చ అక్షమాలా కరే స్థితా ॥

అస్సార్థం । అనామికామధ్యరేఖామాదిం కృత్వా తదధః-
క్రమేణ ప్రదక్షిణావస్తత్సన్న్యా ఆదిరేఖా అస్తే కార్యా నేయం
కరే స్థితా మాలా ఇత్యర్థం. —

అశ్రమవిశేషే జపవిశేషమాహ మనుః. —

శ్లో॥ బ్రహ్మచారి గృహస్థశ్చ శతమస్తోత్రం జపేత్ ।
వానప్రస్థో యత్తైవ ద్విసహ సార్ధకం జపేత్ ॥

గృహస్థస్య సంఖ్యానర్తముక్తం యమేన, —

శ్లో॥ అస్తోత్రరశతం కుర్యాచ్చతుః పంచాశికాపి నా ।
సప్తవింశతికా కార్యా తతో నైవాధమా మతా ।

దశావారమితి కార్యాస్తరానక్తవిషయమ్

మస్త్రాసిద్ధికామస్య చతుర్వింశతిలక్షజప ఉక్తః శారదాతిలకే.

కాణ్వసంస్థానావ్యాఖ్యానం.

శ్లో॥ తత్త్వలక్ష విధానేన భిక్షాశీ విజితేంద్రియః |
వాగ్మ్యత్రయసంయుక్తాం గాయత్రీం దీక్షితో జపేత్ |

కామ్యవిశేషేణాబులివిశేషః . —

శ్లో॥ అజ్ఞానం మోక్షదం విద్యాత్పరం శత్రునాశనీ |
మధ్యమా ధనసిద్ధ్యై స్యాచ్ఛాన్తికర్మణ్యనామికా |
కనిష్ఠకర్మణే శ్చైవా జయకర్మణి సిద్ధిదా ||

కూర్మపక్రమే దీపం దత్వా సపే సర్వసిద్ధిరితి కూర్మపక్రమ-
వ్యుత్తే. —

శ్లో॥ వత్సరం నవకోవ్యం తత్కర్మత్వా కూర్మాకృతింభేత్ |
స్వరయుగ్మకమేవైవ ఐష్ట్యాద్యైస్థానం దత్తు చ ||

శ్లో॥ కాదీన్ వర్గాన్ తమిశాన్యాం తథా మధ్యే స్థలాధిపమ్ |
తన్నామద్యక్షరం యచ్చ కూర్మాన్యం తచ్చ దీపకమ్ ||

శ్లో॥ తత్సర్వకోవ్యే హస్తా ద్వౌ ఆధోఽధః కుషీపాదకా ||
శేషం కోవ్యం భవేత్పుష్పం మాతే సిద్ధిరనుత్తమా ||

శ్లో॥ కరస్థానే మహాశేఖః కుక్షేదుఃఖమవాప్నుయాత్ |
పదోర్ధ్వానిస్తథా పుచ్చే నీడా స్యాద్భవస్థనాదిభిః ||

శ్లో॥ మోక్షాశీ వదనే కుర్మాదక్షిణే త్యాగిచారికః |
త్రికామః పశ్యేత్ కుర్మాదుత్తరే శాన్తిదం భవేత్ ||

శ్లో॥ ఈశాశ్చ శత్రునాశః స్యాదాగ్నేయే శత్రువర్ధనమ్ |
నైర్వత్యే శత్రుభీతిః స్యాద్వాణ్యవ్యేతు పలాయనమ్ ||

శ్లో॥ గ్రామే చేవే చనే వాసి యత్ర కుతావరాశయేత్ |
దీపస్థానే జపః కార్యః సర్వసిద్ధిమభిప్రుభిః ||

శ్లో॥ కూర్మపక్రమవిజ్ఞాయ యః కుర్మాజ్ఞపయజ్ఞకమ్ |
తస్య జాప్యఫలం నాస్తి సర్వాసర్థాయ కల్పతే ||
హోమస్తు . —

శ్లో॥ క్షీరాదనతిలా దూర్వా క్షీరద్రుమసమిద్యతే॥
పృథక్సహస్రతీతీయం జామయాన్యస్త్రాసిద్ధయే॥

శ్లో॥ తత్సంఖ్యాసహస్రాణి మస్త్రవిజ్ఞానయాత్తితైః॥
సర్వపాపవినిర్ముక్తో దీర్ఘమాయుః స విద్వత్॥

శ్లో॥ అరుణాబ్జైస్త్రైవధ్వజైర్ద్రుమయాదయుతం తతః॥
మహాఽక్షీర్భుకే శ్రేష్ఠ షణ్మాసాన్నాత్ర సంశయః॥

శ్లో॥ బహునా కిమిహోస్తేన విధావత్సా ధుసాధితా॥
ద్వీజన్యనామి మం విద్యా కిద్ధా కామదు ఘామతా॥ ఇతి॥

ఇత్యుక్తవ్రతాచేణ యథాశక్తి జంపం కృత్వా గాయత్రీ-
ధ్యానం షడంగన్యాసంచ విధాయ ఉత్తమే శిఖరే దేవీతి గాయ-
త్రీం విసర్జ్య బ్రహ్మరూపం కార్యమ్॥ యోగియాజ్ఞవల్క్యః—

శ్లో॥ కరే నీరం సమాదాయ దేవా గాత్వతి మస్త్రతః॥
నివేదయేజ్జపం పాఠః ప్రయోగస్తత్ర కథ్యతే॥

శ్లో॥ పాఠః సన్ధ్యాంగభూతేన గాయత్ర్యాస్తు జపేన చ॥
సాష్టేన శతసంఖ్యేన బ్రహ్మే ప్రీతాం రవిః॥ ఇతి॥

అత్ర జపాత్ పూర్వం వశ్చాద్వా ఉభయత్ర వా ముద్రా-
దర్శనీయాః ఆత్మాసరే గాయత్రీతర్పణము క్తమ్॥

అథ అభివాదనమ్

తత్ర యాజ్ఞవల్క్యః—

శ్లో॥ సన్ధ్యాఞ్చ విధివత్కృత్వా సన్ధ్యయారుభయారవి॥
తతోఽభివాదయేద్విధా నసావహమితి బుధన్॥

శ్లో॥ అవాచ్యో దీక్షిణో నామ్నో యవీయానపి యో భవత్॥
భో భవత్పూర్వకం త్వేనమభిభాషేత ధర్మవత్॥ ఇతి యాజ్ఞ...

శ్లో॥ ఆయుష్మన్ భవ సౌమ్యుః పాశ్చాత్య విప్రోఽభివాదనే |
అకారకాస్య నామ్నోఽస్తే వాచ్యః పూర్వాక్షరః పుతః॥

పాణినిరసి 'ప్రత్యభివాదేఽశూద్రే ఇతి । ప్రత్యభివాదే
ఓః ప్లుతో భవతి న తు శూద్రే ఇతి సూత్రార్థః ॥ స్త్రియామపి
నిషేధ ఇతి కాత్యాయనవచనాత్ స్త్రియామపి ప్రత్యభివాదసహ-
కేయే న ప్లుతః | గోవిందరాజస్తు బ్రాహ్మణస్య నామ్ని శరోశ్రవదం
నిత్యం ప్రాగభిదాయ ప్రత్యభివాదన వాకేయే ఆయుష్మక్ భవ
సౌమ్య భద్ర ఇతి వదత్ నిరుపపదసోపపదోదాహరణానభిజ్ఞ త్వమేవ
నిజం జ్ఞావయతి తథాచాయం ప్రయోగః ఆయుష్మక్ భవ సౌమ్య
దేవదత్తేత్యాది॥

శ్లో॥ యో న వేత్త్యభివాదస్య విప్రోః ప్రత్యభివాదనమ్ |
నాభివాద్యః స విదుషా యథా శూద్రస్తతైవ సః॥

శ్లో॥ జపయజ్ఞజలపృచ్ఛ సమిక్ష్పిష్వకుశానలాన్ |
ఉదపాతార్ఘ్యమ (తా) ధ్యాజ్యం వహంతం నాభివాదయేత్ |

శ్లో॥ పావజ్ఞం పతితం వాత్సల్యం మహాపాతకీనం శతమ్ |
సోపానకం కృతఘ్నం నాభివాదేత్కదాచన॥ ఇతి బృహస్పతిః॥

శ్లో॥ యస్య దేశం న జానాతి స్థానం తిపూరుషం కులమ్ |
కన్యాదానం నమసాగ్రం క్రాంతం తస్మై వివర్ణయేత్ ॥ ఇతి మనుః॥

శ్లో॥ సభాయాం యజ్ఞశాలాయాం దేవతాయతశేష్యసి |
ప్రత్యేకస్తు నమసాగ్రో హ నిత్యం పురాకృతమ్॥

తస్మాత్ సభాస్థేభ్యః సకృదేవ నమస్కర్యాదితి భావః ।
సంధ్యాయాస్తు యమోశ్తో విశేషః .—

శ్లో॥ జాయానసి కనీయాంసం సన్ధ్యాయామభివాదయేత్ |
వివా పుత్రీంశ్చ శిష్యంశ్చ దాహిత్యం దుహితః పతిమ్॥

అథ త్రికాలసంధ్యావ్రయోగః

ఓం నమో భగవతే కాత్యాయనాయ

సూర్యోదయాత్పూర్వం ఘటికాద్వయం ప్రాతః సంధ్యా
యా ముఖ్యకాలః । తథా సాయం సూర్యాస్తమయాత్ పూర్వం
ఘటికాద్వయమ్ । అథ సన్ధ్యాముపాసీత యా వహారాత్రయోః
సన్ధి యశ్చ పూర్వావరాహ్ణయోస్తత్కాలభవా దేవతా సన్ధ్యా
తాముపాసీత ।

తా. ప్రాతఃసన్ధ్య సుపాసించుటకు ముఖ్యకాలము సూర్యోదయమునకు ముందు
రెండు ఘడియలకు, అట్లే ఆస్తమయమునకు ముందు రెండు ఘడియలకు సాయం సన్ధ్యా
పాసనకు ముఖ్యకాలము (4 పుట 6 పంక్తిచూడుము) సకాలమునకు విక్రమనాటని సకా
యం రెట్లు సంపూర్ణకామగ ఫలితవో యట్లే ముఖ్యకాలమునజేయని సంధ్యయును.

రాత్రికిని బగటికిని ౧ బగటికిని రాత్రికిని ౨ పూర్వాహ్నమునకును అవరా
హ్ణమునకు 3 గలియు సంధ్యాకాలములందగు దేవత యయిన సంధ్య సుపాసిత వలెనుః
అనగా నుదయమున రక్తవణకాముగను, మధ్యాహ్నమున తెల్లగను, సాయంకాలమున
నల్లగను నుండు సూర్యునియొక్క లేజక్క కి సుపాసించవలెను.

అట్లుగుటచేతనేగదా యుల్పత్తిలిలయములకు దీపూతికా స్వరూపమైన
యా లేజక్క కి నుదయమున గాయత్రి యని పేరిడి బ్రహ్మరూప, బాల, బాలాదిత్య
మండలస్థ, రక్తవణకా యనియు, మధ్యాహ్నమున సావిత్రి యను పేరున రుద్రరూప,
యువతి, యువాదిత్యమండలమధ్యస్థ శ్వేతవణకా యనియు, సాయంకాలమున సరస్వతి
యను నామంబుతో విష్ణురూప, వృద్ధ, వృద్ధాదిత్యమండలమధ్యస్థ, శ్యామవణకా యని
వణికాంపగలిగి. (2 పుట 19 పంక్తి) అట్టి 'లేజక్క కిస్వరూపుడను నేనగుచున్నాను'
అను దృఢబుద్ధితో ధ్యానింపగలుగుటయే యుపాసనమనబడుచున్నది. (3 పుట 8 పంక్తి)

అట్లు సంధ్య యనబడు లేజక్క కి సుపాసించుటచే దీపూతాయుష్యము,
పౌష్ట్య, యశస్సు, బ్రహ్మవర్చసము గలుగు ననుట కెంతమాత్రము సందేహము లేదు.
(6 పుట 22 పంక్తి). ఈ సన్ధ్యాపాసనము నందలి ప్రతిమంత్రమునకు ౧ ఋషి, ౨ దే
వత, 3 ఛందస్సు, ౪ వినియోగములను (10పు. 20పం.) అధికమును (9పు. 5పం.) కె
తిసికొని చేయువలెను.

విష్ణుస్మరణమ్=మానసస్నానమ్

* శ్లో॥ అపవిత్రః పవిత్రో వా సర్వావస్థాం గతోఽపి వా
౦.౩ స్మరేత్పుండరీకాక్షం స బాహ్యభ్యంతర శ్శుచిః ॥

* శ్లో॥ ౧. తి సదా స్నానం గోవిందేతి సదా జపః ।

గోవిందేతి సదా ధ్యానం సదా గోవిష్టకీర్తనమ్ ॥

పుణ్డరీకాక్ష! పుణ్డరీకాక్ష! పుణ్డరీకాక్ష!

తా. ఎవడు (సదాచారము వలన) బరిశుద్ధుడయినను (దురాచారము వలన) నవ
రిశుద్ధుడయినను, కాలకృతముయిన స్థితులను బొందినవాడయినను, మనస్సునందు పుండరీ
కాక్షుని (తెల్లదామరవంటి కన్నులు గల విష్ణుని) దలచునో వాడు లోపల వెలుపల
శుచిగలవాడు (అగును). ఎప్పుడును 'గోవింద' అని స్నానము, 'గోవింద' అని జపము 'గో
వింద' అని ధ్యానము 'గోవింద' అని కీర్తనము (జేయవలయును) లేక ఎల్లపుడును 'గోవింద'
అనుటయు, స్నానము, జపము, ధ్యానము, కీర్తనము (అగును).

ఆచమనమ్ (16 పుట)

* సామ్రాచమనం కృత్వా సామ్రాచమనముజేసి

(16 పు. 4 పం. చాదుము) కాత్యాయన పరిశిష్ట సూత్రమునందు

‘ఆమాగన్యశసా, అనుమంత్రముతోజేసి ‘వాక్ష్మే ఆస్మ్యే’

అని అంగన్యాసము (17 పు. 12 పం.) జేయవలయుననికలదు గాన కాత్యాయన
సూత్రుల కెల్లరకు నిదియే ముఖ్యము. కొందఱుజేయవలయుననికలదు గాన కాత్యాయన
సమంత్రముగా 8 రకవలు గాని భావశుద్ధికొలుకు వాల్చలడవలు గాని యాచమించి ఏ
మృత అంగన్యాసముచేసి ‘కేశవాదులతో’ (19 పు. 15 పం. క్రిత) ‘కేశవనామములు క
లపు) గూడ జేయవలసిన దని యున్నది మఱికొందఱు మతిమునందు కేవల ‘కేశవాదుల
తో’ జేయుటయు స్వామ్రాచమనము. ఆచమనము జేయునపుడు చేత పవిత్రము ధరించి
తూర్పు దిక్కునకుగాని ఉత్తర దిక్కునకు గాని తిరిగియుంచునలెను. ఉదకాభావమున
పుడు, అసామధుకాడయినపుడు దక్షిణకణమును (కుడిచేవిని) స్పృశించవలయునని

కాణ్వశాఖ సుద్ధరించిన మహానుభావుడగు అనంతభట్టుచే రచింపబడిన విధానపారిశాతము నందలి తృతీయ స్తంభకమునందున్నది.:-

‘ఉదకాభావే అసామర్థ్యే చ దక్షిణం కర్ణం స్పృశేత్ । తదాహ బృహస్పతిః
శ్లో॥ నిమిత్తేష్యేషు సర్వేషు దక్షిణం శ్రీహణం స్పృశేత్ । అదిత్యా వసవో రుద్రా వా
యురగ్నిశ్చ ధర్మరాట్ । విప్రస్య దక్షిణేకర్ణే విత్యం తిష్ఠన్తి వైయతః॥ అత్ర హేతు
మాహపరాశరః:- శ్లో॥ పృథానాదీని తీర్థాని గక్షాద్యాః సరిత స్తథా । విప్రస్య దక్షి
ణేకర్ణే వసన్తి మనోర్ముతమ్)

ఉపవేశనమ్

* పృథ్వీత్యస్య ౧ మేరుప్రప్తః ౨ కూర్మోదేవతా
౩ సుతలం ఛందః ౪ అసనే (అసనారోహణే) వినియోగః

ఓం పృథ్వీ త్వయా ధృతా లోకా దేవి త్వం విష్ణునా ధృతా ।
త్వం చ ధారయ మాం దేవి పవిత్రం కరు చాసనమ్ ॥
(గాయత్రీకల్పే)

ఈ యుపవేశనమంత్రము గాయత్రీ కల్పములోనిది. దీనికి ఋషిదేవతాఛందస్సు లను వెల్పినది వ్యాసులు. (శ్లో॥ పృథివ్యా మేరుప్రప్తం తు ఋషిరత్యభిధీయతే కూర్మ
ప్రప్తం దేవతా తు సుతలం ఛందః ఈరితం అసనారోహణే తస్య వినియోగః ప్రకీర్తితః) తా. ఓ భూదేవి నీచే లోకములు వహింపబడినవి. దేవి నీవు విష్ణువుచే ధరింపబడితివి. నీవు నన్ను (భారమనక) వహింపుము మణియు నీపీఠమును బవిర్యము చేయుము—

పాణిణాయామః (25 పుట 17 లైన్)

1 ప్రణవస్య ౧ పరబ్రహ్మఋషిః ౨ పరమాత్మాదేవతా
౩ దైవీగాయత్రీ ఛందః

2 సప్తానాం వ్యాహృతీనాం ౧ ప్రజాపతిఋషిః అగ్ని-వాయుసూర్య
బృహస్పతి-వరుణేంద్ర-విశ్వేదేవా (కృమాత్) దేవతాః
గాయ-త్ర్యుక్తి-గనుష్టుప్-బృహతీ-పంక్తి-తిష్ఠ-జగత్స

3 తత్సవితురిత్యస్య ౧ విశ్వామిత్రఋషిః ౨ సవితాదేవతా
3 గాయత్రీ ఛందః

4 శిరోమంత్రస్య (ఆపోజ్యోతిరిత్యస్య వా) ప్రజాపతి ఋషిః
౨ బ్రహ్మగ్ని వాయుసూర్యాదేవతాః 3 యజుశ్చందః సర్వేషాం
(1.2.3.4) పాణినియామే వినియోగః

* 1 ఓం భూః , ఓం భువః , ఓం సువః (సువః) ఓం మహాః
ఓం జనః , ఓం తపః , ఓం సత్యమ్॥ (2) ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం
భర్గో దేవస్య ధీమహి । ధియో యో నః ప్రచోదయాత్॥ :: ఓ-
మాపో జ్యోతి రసామృతం బ్రహ్మ భూర్భువః స్వరోమ్

(భూర్భువః స్వః అథ్యాయ 3 అనువాక ౧ ఖండ 3, గాయ-
త్రీ ఆ 3 అను 3 ఖండ ౨8)

తా. సంహితయందలి శిరో ఆధ్యాయములో ముల్లోకములను వెలుపు వ్యాఖ్యాతి
త్రయము మాత్రమే కలదు. యోగి యాజ్ఞవల్క్యులు లోనగువారలు ప్రాణాయామ
మందు సప్త వ్యాహృతులను, గాయత్రిని, శిరోమంత్రమును, ప్రణవ సహితముగా నుచ్చ
రించ వలయు నని తమ స్మృతులందు వ్రాసిరి. గాన వ్యాహృతు లేమను సప్త లోకము
లను వెలియజేయును. ఆలోకము లన్నియును ఓంకారమున కథకామగు పరబ్రహ్మస్వ
రూపమే యని తెలుపుటకు ప్రతి వ్యాఖ్యాతికిని మొదట ఓంకారమునుజేర్చి పలుకు
వారు ఓంభూః-అనగా భూలోకము ఓంకార పదవాచ్యమగు పరబ్రహ్మము. దీప్తికీ
దాయకుడగు జగత్సప్తయొక్క లేజస్సును ధ్యానించెదము. ఆ లేజం బెట్టిదన మాబు
ద్ధివృత్తులను ధర్మాధికాను మోక్షములందు ప్రేరేపించునదియు నెల్లరచే గోరడదగిన
దియునయియున్నది.

శిరోమంత్రమున కథకాముః—నదులు, సముద్రములు మొదలగువానియందలి జల
మును, సూర్యుడు, చంద్రుడు, నక్షత్రములు, మెఱుపు, లోనగువానియందలి లేజస్సును,
తీసి, పులుపు, వగు మొదలగు రసము లారును, దేవతలచే దాగబడిన యమృతమును
ఓంకారమున కథకామగు పరబ్రహ్మమే॥

పా)జాయామను సమర్థము (మంత్ర)సహితముగా జేయునది) అనుంతులు (మంత్రము లేక జేయునది) అని ద్వివిధము. సంధ్యాదిని వర్జ్యపరిత్యజము చేత నుండుకొని ఒక్కొక్కటి 15 మంత్రలకాలము చొప్పున ముమ్మారు చేసి అయితప్రాణుడయి సకృత్తుగా పఠింపవలయు. వ్యాఖ్యాతులు, శిరోమంత్రము వీనితోగూడిన గాయత్రిని ముమ్మారు దలచుట సమస్త ప్రాజాయామము.

అభ్యశించు విధము:—అభ్యాసము మొదల లోని విషనాయువు వెలికిబోగొట్టి కుడిచేతి బొట్టవల్లితో గుడిముక్కురము మూసికొని యెడమముక్కురముతో నెమ్మదిగా పూర్వము చేయవలయును. అట్లు పూరించిన తర్వాత కుంభించి కుడిచేతి తలఁచి మధ్యమవల్లితోగాని, మధ్యమానిమికలతోగాని యెడమముక్కురము మూసి కుడిముక్కురమునుండి నెమ్మదిగా రేచకము చేయవలయును. వెలుపలి వాయువు లోనికి ప్రవేశపెట్టుట పూర్వము. ప్రవేశపెట్టినదానిని నిలుపుట కుంభకము దీనియందే జపించవలయును. లోన నిల్విన వాయువును వెలికి బోగొట్టుట రేచకము.

మంత్రములకు ఋషి, దేవత, ఛందస్సు, వినియోగము, వీనిని తెలియకపఠించినను, ఒకరిచే పఠింపించినను, మహాపాపి యగును (10ప్ర. 20వ.) గాన వేదమునందలి మంత్రములకు వానిని తెలిసికొనుటకు భగవంతుడగు కాత్యాయనుడు సర్వానుక్రమనాత్మమును రచించెను. అందు ఓంకారమునకు “ఓపిమితివామనిర్దేహో బ్రహ్మణః | ఓమితి పరమాత్మరస్య యోగినామాలంబభూతస్య పరమస్య బ్రహ్మణః ప్రణవాభ్యం స్థూలాదిగుణయుక్తస్య బ్రహ్మ ఋషిశ్చందో గాయత్రం పరమాత్మాదేవతా | బ్రహ్మరంభే విరాటు పర్యయోగహోమాదిషు యోగహోమాదిషు కాన్తి పుష్టి కర్మసు కామ్యనైమిత్తికాదిషు సర్వేషు వినియోగోఽస్య, గాయత్రి=తత్సవితుర్వరావితిః సావిత్రిం గాయత్రిమ్) అ సప్తవ్యాఖ్యాతులకును శిరోమంత్రమునకు ఋషిదేవతాదులను యోగియాజ్ఞలబ్ధులు లోనగువారు తెల్పిరి. (స్తో|| వ్యాఖ్యాతీనాంతు సర్వాసా మార్తంచైవ ప్రజాపతేః | గాయత్రిశ్చి గనుష్ఠుః ప బృహతీ త్రిష్ఠుః పేద | పంక్తిశ్చ జగతీచైవ ఛందాస్తేతాని చ ప్రవై | అగ్నిర్వాయుస్తథా నూర్యో బృహస్పతిరపాంపతిః ఇంద్రోఽపి విశ్వేదేవాశ్చ దేవతాసమదాపృతాః | ఓమాపో జ్యోతితిత్యేవ మన్త్రో వై తైత్తిరీయకే | తస్య ప్రజాపతేరార్తం ఛన్దోహీనం యజార్హతః | బ్రహ్మగ్ని వాయునూర్యాశ్చ దేవతా సమదాపృతాః | ప్రాణస్య యమనే చైవ వినియోగః | పక్షి రితః | ఇతి విధానపూరితా తే తృతీయస్తపకే) కృష్ణయజుర్వేదములకు ఛందస్సులేదు గాన యజుస్సే ఛందస్సునుచున్నారు.

సంకల్పః (పుట 27.13 పంక్తి)

శ్రీమహావిష్ణోరాజ్జయో ప్రవర్తమానస్యాద్యబ్రహ్మో ద్వి-

తీయవరాధే శ్వేతవారాహకల్పే వై వస్తతమన్వంతరే కలియుగే
 ప్రథమపాదే జంబూద్వీపే భారతవర్షే (భారత ఖండే) మేర్లోర్దక్షిణ
 దిగ్భాగే శ్రీశైలస్యేశాన్యప్రదేశే (గంగా గోదావర్యోరత్రప్రదేశే
 (కృష్ణా గోదావరులకుమధ్యదేశమునందువారు కృష్ణాగోదావర్యోరత్రప్రదేశే
 అనిచెప్పకొనవలయును.) అగ్నికోశే ఆంధ్రదేశే అస్మిన్వర్తమానవ్యావ-
 హారిక చాంద్రమానే... .. సంవత్సరే... .. అయనే... ఋతౌ...
 మాసే... .. పక్షే... .. వాసరే శుభనక్షత్రే శుభయోగే శుభకరణ
 ఏవంగుణ విశేషణ విశిష్టాయాం శుభతిథౌ శ్రీమాన్... .. గోత్రః
 నామధేయః శ్రీమతః - గోత్రస్య నామధేయస్య ధరత్రపత్నీ
 సమేతస్య మమోపాత్తదురితక్షయద్వారా శ్రీపరమేశ్వరశ్రీత్య-
 ర్థం ప్రాతఃసన్ధ్యాముపాసిష్యే (మధ్యాహ్నమునందు) మాధ్యాహ్నికసం-
 ధ్యాముపాసిష్యే (సాయంకాలమున) సాయం సంధ్యాముపాసిష్యే
 అని ఆయాకాలములందు జెప్పకొనవలయును.

మార్జనమ్ = మంత్రస్సానమ్ (పుట 28 పంక్తి 18)

* ఆపోహిష్ఠి రిస్సౌతాం ౧ సిన్ధుద్వీపఋషిః ౨ ఆపోదేవతా
 ౩ గాయత్రీచందః ౪ మార్జనే వినియోగః

ఓం ఆపోహిష్ఠా మయో భువః (ఇతి మస్తకే = (జిహ్వపై దర్శ
 తోగాని, దేవతీర్థముతోగాని యుదకము చల్లకొనవలెను.) తాన ౨ ఊర్జే రథా
 తన (ఇతి భూమా అనగా పాదములపై) మహేరణాయ చక్షునే (ఇతి
 హృదయే = హృదయమందు)

౨ యోవః శివతమో రసః (ఇతి హృదయే) తస్య భాజయతే
 హసః (ఇతి భూమా) ఉశ తీరివ మాతరః (ఇతి మస్తకే) తస్మా

అరంగమామవః (ఇతి మస్తకే) యస్య క్షయాయ జన్వథ (ఇతి హృదయే) ఆపో జనయథా చ నః (ఇతి భూమా)

(ఆపో, ఆధ్యాయ ౧౨ అను ౫ ఖండ ౧, యోవః ౧౨-౫-౨ తస్మాత్తరం ౧౨-౫-౫)

మాజకనమృతములు పాత్రర్పణాన్ని సాయంకాలములు మూటియందుసమానమే

తా విధానపానిజాతమున దు తుచియగు పాత్రోజగని, ఎడమచేతగాని జల ముందుకొని అందు శ్లో॥ గణ్ధే ద యమునే తైవ హేదాకరి సరస్వతి నన్ననే సిన్ధు కావేరి జలేష్టిక్ సన్నిధిం కురం॥ అని తీర్థావాహన జేసి నర్మసహితముగ పాణిసో (అగు ల్మగ్రములతో అనగా జేవతీర్థముతో శింసునందు కి, హృదయమందు కి, పాదములమీ ద కి మొత్తము తొన్నిదిమాటాలు (పు. 29 పం 2) జాగ్రత్త్యున్నను మున్దిది దో మములుతోన్నిది దహించుటకు ఆపోహిష్టాది మర్మలను అతో జేసికొనవలయుననియున్నది. (అథ కర్మ సజ్జాల్ప్య తువా పాత్రే సజ్జేపానో వా ఆప ఆధ్యాక్షిరే తూదికాశయే యావతి కర్మకర్త్యై తావత ఉదకస్య విభాగ కల్పయత్వా త్త్రిదాని తత్రావాహ్య తా ఆపః సదర్శణ పాణినా ఆదాయాదాన్ త్త్రిదా శింసి మార్జయేదోంపూర్వం అథ ఆపో హిష్ఠేతి తస్యభిః శ్లో॥ భూమా మూర్ధ్ని తథాకాశే మూర్ధ్నా మూర్ధ్నే లిథాభువి॥ ఆకాశే భువి మూర్ధ్ని స్థాన్వంత్రీస్తాన్వం విధీయతే॥) ఆకాశే=హృదయే । భూ మా=పాదయోః.

తా॥ ఓజలములార మీరెల్లగమను స్నానపానములకు హేతువులనా (ఉపయోగపడుచు) సుఖమున గలిగించుచున్నాను. గాన రమణీయమగు పరమాత్మదర్శనమునకై మిమ్మునేమించు మమ్ముపోషింపుడు. పరమాత్మను దర్శించుటయే మోక్ష రూపమగు ఫల ము అట్టిపూజనీయమగు ముక్తియనెడు గొప్పప్రయోజనముకై మీ భక్తులమగు మమ్ము పోషింపుడు అట్లు మోక్షము కొఱుకుగానిచో బ్రతుకుట వ్యర్థమని యభిప్రాయము.

మతీయు నో జలంబులార మిగుల మేలు గలిగించునదియై మాధుర్యరూపంబగు మీ యేవసంబు కల దద్దాని కే భూతలంబున మనుజరూపంబున వతికాల్లు మమ్ములను బా త్రులనుగా జేయుడు. అనగా మిగుల మేలుజేయునదియు దివ్యునిదియు నగు మీరసంబునకుమమ్ముల స్థానంబుగా (జేయుడని యర్థము. చెంబులు లోనగు పాత్రలయందు నీరుండులాగునను యందుమీమధురరసంబుండు గాక యనిభావము. ఈవిషయంబున నిదర్శ

నము జూపుచున్నాడు. అట్లేట్లన దమసంతానముయొక్క యభివృద్ధినికోరుచు గొడుగులు యందును మనుమలయందును ప్రేమగలగల్గులు తమవీర్లలకు మంచిపించి తియ్యని పదార్థముల బెట్టులాగున మీమధురరసంబునక మమ్మలను బాశ్రులనుజేయుడని భావము.

మఱియు నోజులంబులార మేము మిక్కులను గడుశరణంబు నొందుచున్నారము. ఎందునోశరణమొందుట యనగా మాయొక్క యేపాతకజాలంబు నశించుటకొఱకు మీరు ప్రీతినిజెందెదరో యట్టిపాపంబుల తుఱుంబుకొఱకె (మిక్కులను శరణంబునొందుట).

ఓ జలములారా భక్తులయందు ప్రీతిగలవారగుటవలన మీరు మాపాపముల తుఱుముకొఱకే మాభక్త్యనుపారముగా బ్రయత్నం బొనరించుచున్నారరు. మే మిందు కొఱకే మీశరణంబులను శరణంబు జేసికొనుచున్న వారము. అట్లు మేము శరణంబు నొందమన్న మాపాతకంబులు మొదలంట నాశనమునకయి మీరు ప్రయత్నించు తెట్లు? అని భావము. మఱియు నో జలాధిష్ఠాన దేవతలార మమ్మలను, బుతులను, మనమలను గను సమభుజతలవారినిగా జేయుడు. సర్వానుక్రమనూత్రమ్: అపోహ్యపగ్ం సిన్ధద్విశస్త్రుశం గాయమ్.

నమస్త్రీముదకపానమ్ (31-30 పుట 20-9 పంక్తి)

* ద్రుపదాదివేత్త్యస్య (మంత్రస్య) ౧ కోకిలరాజపుత్రఋషిః
౨ ఆపోదేవతా ౩ అనుష్టుప్ ఛందః ౪ (ఉదకపా)శనే వినియోగః)

ఓం ద్రుప్రదాదివ ముము చానః స్త్రిస్త్రీః స్నాతో మలాదివ ।
పూతం ప్రవిత్రేణేవాజ్యమాపః శుద్ధస్తు మైననః ॥ (అ.౨2 అ.1 ఖ.6)

స్వాహా అని జలప్రాశనముచేయుమనిరి.

తా॥ రాజులు దొంగతనము మొదలగు నపరాధము లొనర్చిన వాని పాదమును (కాలు దూరు సంతటి) రంధ్రముగల కొయ్యయందు బెట్టి చీల విరియించెదరు. ఆ కొయ్యకే ద్రుపదమనిపేరు. అదే బొండకొయ్య. అట్టి బొండకొయ్యలన విడుదలచేయ బడినవాడు దొంగతనము లొనగు నేరముల దొంగిలించుటకు శుద్ధుడని వ్యవహరింప బడునట్లును, చెమ్మటజెందినవాడు స్నానముజేసి శరీరమునుండి మాఱిక బోగొట్టుకొని శుద్ధుడని చెప్పబడునట్లును, కమఱయందు ఉత్పవమునకయి యేర్పడిన పవిత్రముచేతి

నేను శుద్ధం బగునట్లును, ఈజలంబులు నన్ను పాపమునుండి విముక్తునిజేసి పరిశుద్ధుని జేయుగాక॥

ఈ మంత్రము జలపాకనయం దుపయోగింప బడుచున్నదని చెప్పటకు పూర్వము ముద్రించిన పుస్తకమునందలి ‘పూర్వమార్జనతః పశ్చాద్వేదేవాజననేయతే । దుగ్రహదా నామగాయత్ర్యా త్వభిమంత్ర్య జలం విచేత్, అను నిర్ఘాల్మకము తప్ప వేరొక వికల్పచటను లేదు. ఈ శ్లోకము కాత్యాయనస్మృతియందున్నదనిగాని ఎందరుజూచిన నది యచ్చట నగపడకున్నది గాన నిది శేవల కర్మితశ్లోకమయినట్లు క్రిందివానివలన నూడ నేటపడును. బృహస్పతిః—శ్లోః (దుపదానామ యోవస్తో) వేదే వాజననేయతే । అన్తర్జలే త్రిరావర్త్య సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే॥ యోగి యజ్ఞకల్పః—(దుపదానామ సా వేదీ యజాత్వేదే ప్రతిష్ఠితా । అన్తర్జలే త్రిరావర్త్య ముచ్యతే బ్రహ్మహత్యయా॥ విధానపారిజాతే స్నానవిధానశ్లోః) దుగ్రహదాం వా త్రిరావర్త్య ఆయం గౌరీతి వా ఋషమప్రాణాయామం సశిరసః॥ జలేఽస్తస్త్రిర్జలే త్తథా॥ అనర్తయేద్వా ప్రణవం స్మరేద్వా విష్ణుమవ్యయం॥ అశుచ్యుజే చటపక్షా వాజననేయ విషయాః॥ ఇతి, తత్త్రిసంస్థాపితస్థన విధాతం అథ గోకర్ణనితౌ కృతేన పాణినా ఉదకమాదాయ నాసిక్వాగేధారయన్ కృష్ణహారపురుషాకృతిం పాప్మానమాత్మానమస్త్రావ్యాప్యశ్శీతం విచిన్త్య సంయతప్రాణోఽఋషమర్చనాక్తు దుగ్రహదామృతం చావర్త్య దక్షిణేన నాసావిరేన శస్త్రైః ప్రాణం రేచయన్ సర్వతస్త్వేనః సంహృత్య కృష్ణం స్వేన వస్త్రేనా పాణిస్థ ఉదకే పాతం ధ్యాత్వా తమదకమతేజమాణో వామతో భువి తిక్రవాతేన క్షిప్త్వా తం పాప్మానం వజ్రహతం సహస్రీధా దలితం భావయేదేవ పాప్మత్యపోహః॥ ఏనమేకే చ కర్వంతి॥ మార్జనేనైవతస్య వ్యపోహితత్వాత్ । ఇతి, ద్రుపదర్క—(పాపహోధనీ) అని యుండుటగాక స్మృతులం దెచ్చటజూచిన నిది యఋషమక్షణమందే వినియోగింప వలయు నని తెలుపబడుచున్నదిగదా. మాజ్ఞానవలన బాహ్యశుద్ధియే గాని అంతఃశుద్ధి కలుగదు గాన మంత్రతాచమన ముండితీరవలయును, గాన ప్రాతఃకాలమందు ‘సూర్యోక్ష’ అను మంత్రముతోను, మధ్యాహ్నమునందు ‘అహః పునస్తు’ అను మంత్రముతోను, సాయంత్రమున ‘అగ్నిశ్చ’ అను మంత్రముతోనే మంత్రతాచమనము చేయవలయును. ఇందునకు ప్రమాణము విధానపారిజాతమునందు (అథాచమనమదకమాదాయ సూర్యశ్శీతి విచేదేతత్ సమస్త్రీమాచమనమ్) (ఏనం సాయమపి విశేషస్తు సూర్యశ్శీతి మస్త్రీ అగ్నిశ్శీతి బ్రూయాత్ అథ మధ్యన్తికే తు అహః పునన్వితి మంత్రాచమనం కృత్వా) అని గలదు గాన శేరునకు మంత్రమే ప్రధమకాఖ్యాయముండి సర్వవిషయములలో అన్నికాఖలకన్న వెనుకనున్నది. ఇట్లుండుటకు దగిన గంధములు లేక పోవుటయే యని తలచి కాణ్వుల కెల్లరకు సర్వవిషయముల సుపయోగపడుటకు ఆసమానమయిన విధానపారిజాత మను స్మృతినిబంధనమును రచించెను, గాన దీనికన్న ప్రమాణ మేమి గావలయును. ‘దుగ్రహదానీ’ అను మంత్రముతో నభ్యుపేక్షణము పునమా

జానానంతరము చేయవలయును. అమృతమునే మఱు వాగినచో గ్రంథవిస్తరముగ ను గాన (అనుమనఁజే వినియోగః) అనునది మాత్రమే మార్చి చెప్పకొనవలయును.

* సూర్యశ్చమేత్యస్య । నారాయణఋషిః । సూర్యోదేవతా
అనుష్టుప్ ఛందః । ఉదకప్రాశనేవినియోగః ॥

ఓం సూర్యశ్చ మా మన్యశ్చ మన్యపతయశ్చ మన్యకృ-
తేభ్యః పాపేభ్యో రక్షంతాం యద్రాత్ర్యా పాపమకార్షం మనసా వాచా హస్తా-
భ్యాం వద్యా ముదరేణ శిశ్నా అహస్తదవలుంపతు ఇదమహమాపో అమృతయోనా సూర్యే జ్యోతిషి (పరమాత్మని)
జాహోమి స్వాహా అని ఉదయమునందును. (ఆ, గృహ్యపనా ఆ 1)

ఆపః పునన్ద్వితీమంత్రస్య । నారాయణఋషిః । ఆపోదేవతా
గాయత్రీ ఛందః । ఉదకప్రాశనేవినియోగః ॥

ఓం ఆపః పునస్తు పృథివీం పృథ్వీ పూతా పునాతు మామ్ ।
పునస్తు బ్రహ్మణస్పతిర్నహ్మపూతా పునాతు మామ్ ॥ యదుచ్ఛిష్ట-
మభోజ్యశ్చ యద్వా దుశ్చరితం మమ । సర్వం పునస్తు మామా-
పోనతాశ్చ ప్రతిగ్రహం స్థాపి ॥ అని వద్యాక్షామునందును అగ్నిశ్చ-
మేతి నారాయణఋషిః । అగ్నిష్టవతా । అనుష్టుప్ ఛందః । ఉదక
ప్రాశనే వినియోగః । (ఆ, గృహ్యప ఆ 1)

ఓం అగ్నిశ్చ మామన్యశ్చ మన్యపతయశ్చ మన్యకృతేభ్యః
పాపేభ్యో రక్షంతాం యదహ్ని పాపమకార్షం మనసా వాచా హస్తా-
భ్యాం వద్యా ముదరేణ శిశ్నా అహస్తదవలుమ్పుతు యత్కించ-
ద్దురితం మయి ఇదమహం మామమృతయోనా సూర్యే జ్యోతిషి
జాహోమి స్వాహా అని సాయంకాలమునందును సుప్తావస్థము చేయవలయును.

అథ పునరాచమ్య । కేశవనామములతో మఱు ఆచమనముచేసి

పునరాత్మర్చనమ్

(31 పు ౨ పం)

ఓభూర్భవస్యః । ౧ ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం భర్గోదేవస్య
ధీమహి ధియో యోనః ప్రచోదయాత్ ॥ ౨ ఆపో హి స్థా మయా
భువంతా స ఊర్జే దధాతన । మహేశాయ చక్షునే ౩ యో వః శి.
వతమో రస్తస్త్వభాజయత్రేహనః । ఉశతీరివ మూతరః ౪ తస్మాత్
అరం గమామ శ్రా యస్యక్షయాయ జిన్వథ । ఆపో జనయథాచనః

వెనుక కావ్యభ్యంతర దోష నిన్యత్తి చేసికొనుచున్న గలిగిన దోషకాంతియి
పునమాకాంక్షామని కొందఱుచున్నారు 'పునర్యాజనమునకయి విధానపారిజాతమునందు
(అథ పునరాచమ్య మార్జయేత్ (పణవవ్యాహృతిభి (ర్యక్ష్ణ) ఆపోహిష్ఠేతి నూక్తేన
గాయత్రీ శిరసా చామృతాత్తావం పరిషిత్తేదేతస్మార్జనమ్ ॥

అనుమర్షణమ్.

ఈ అనుమర్షణము 'దుష్పదాదివ' అను వెనుక జెప్పిన మంత్రముతో జేయవల
యును. మాజకావలననే పాపము తొలగి పోవుచున్నదని కొందరు దీనిని జేయుటలేద
ని విధానపారిజాత మను స్మృతి నిబంధనమందు గలదు.

శత్రుక్షయార్ఘ్యమ్

(32 పు 4 వం)

* సుమిత్రయాన ఇత్యస్య (మంత్రస్య) ౧ ప్రజాపతిఋషిః
౨ ఆపోదేవతా ౩ అనుష్టుప్ ఛందః ౪ శత్రుక్షయార్ఘ్యే వినియోగః
ఓం సుమిత్రీయా న ఆప్ ఓషధయః సస్తుదురిత్రియా స్తస్మాత్ సస్తు
యోఽస్మాద్దేవస్త్వి యం చ వ్రయం ద్విషత్రి ॥ (ఆ. ౬ అ. ౫ ఖం ౪)

తా॥ ఓజలములార మాకు ఓషధులెల్ల స్నేహయుక్తము లయినవి (అనగా సంత
తివిలతవలె మేలుజేయునవి) ఇంకగాక మఱియు ఎవడు మమ్ములను ద్వేషించుచున్నా
డో (మౌపై పగగొనుచున్నాడో) ఎవనిని మేము ద్వేషించుచున్నామో అట్టివానికా
మొషధులెల్ల శత్రుభూతము లగుగాక (కీడుచేయుగాక) 'సుమిత్రానలవ' అను

యజస్సుతో జలమును దోసిలియందుబట్టి 'దుర్బిత్యాస్తవ్యైవస్తు' అను యజస్సుతో శత్రువును మనస్సునందు ధ్యానించి (లిచి) నేలమీదికి జక్కగా విసరివేయవలయునని స్నానమాత్రమునందున్నది. విధాన పారిజాతమునందలి సంధ్యావిధానమునందు జెప్పక స్నానవిధియందుమాత్రమే జెప్పబడలేక స్నాన సమయమునందు యజ్ఞయోగించుకొనుట ముఖ్యము. సర్వానుక్రమనూత్రమ్ సుమిత్రయానైవలంపమ్॥

పాపక్షయార్థమార్జనమ్.

* ఇదమాప ఇత్యస్య (మంత్రస్య) ఉచక్ష్ణుఃపిః ।
అపోదేవతా । అనష్టుప్చందః । దురితక్షయార్థే వినియోగః ॥
ఓంకైదమాపః ప్రపహతయత్కించ దురితం మయి యద్వాహమభి
దుదోహ యద్వా శైవక్షతాన్యతమ్॥ (అ 6 అను 5 ఖం 5)

ఓజలములార నేను అజ్ఞానమువలనగాని, బుద్ధిపూర్వకముగా నంతట దోహము చేయుటవలనగాని, సాదుజనులను నిందించుటవలనగాని, మఱియు నబద్ధమాడుటవలన గాని కలిగిందోషమును (మీ) ప్రవాహముతో నాకడనుండి తొలగించి వేరొక తావునకు దీసికొనిపోను. ఈమంత్రమును మధ్యాహ్న స్నానసమయమునందు కామ్యభుక్తు మర్జనమునందు యజ్ఞయోగింపదగినది. ఇందునకు ప్రమాణము విధాన పారిజాతమునందు (కామ్యభుక్తుమర్జనే మస్తానాహ (యోగి) యజ్ఞవల్క్యుః జమ్బూకా నామ గాయత్రీ తేదే వాజసనేయకే అస్తర్జలే సకృజ్జప్తా బ్రహ్మచర్యాం వ్యపోహతి. ఇదమాప ఇమం మస్త్రముక్త్వా హ్యేనోవిముచ్చతి । తద్విష్టోతిమస్త్రేణ స్నాయాద త్పుత్రః శ్రుణః । గాయత్రీ వైష్ణవీ హ్యేషా పారిజాపత్యర్హికాస్మృతా॥) సర్వానుక్రమనూత్రమ్ ఇదమాపనైవలంపమ్॥

అర్ఘ్యమ్ (పు 32 పం 16)

అథావమ్య (పునఃపాణానాయమ్య) ఆచనముచేసి (అద్య) పూర్వోక్తైవంగుణవిశేషణ విశిష్టాయాం శుభతిథౌ శ్రీపరమేశ్వర ప్రీత్యర్థం (ఉదయమందు కాలాతిక్రమణ మయినచో) ప్రియశ్చిత్రార్ఘ్యపూ పూర్వకం ప్రితరర్ఘ్యప్రదానం కరిష్యే అని చెప్పకొనవలయును. ముఖ్యకాలము చాటనిచో (ప్రితరర్ఘ్యప్రదానం కరిష్యే) అని చెప్పకొనిన చా

అను. మధ్యాహ్నమునందు (మాధ్యాహ్నికార్చన ప్రధానం కరిష్యే
(మధ్యాహ్నమునకు ముఖ్య కాలాతికమణము లేదందురు.) సాయంకాలమునందు
(సాయమర్చనప్రధానమహం కరిష్యే (అనియు) ముఖ్యకాలాతికమణము
అయినపుడు పా)యశ్చిత్తార్చనపూర్వకంసాయమర్చనప్రధానంకరిష్యే
(అని చెప్పకొనవలయును) ఉదయమున పా)యశ్చిత్తార్చనము.

ఉషస్త ఇత్యన్య (మంత్రస్య) గోతమఋషిః । ఉషోదేవతా ।
ఉష్ణిక్-ఛందః । పా)రాశ్చిత్తార్చన ప్రధానే వినియోగః ॥

ఓం ఉషస్తచ్చిత్రమా భరానత్ర్యం వాజినీవతి । యేనత్రోకం

చ తనయంచ ధామహే॥ శ్రీసూర్యనారాయణ పరబ్రహ్మణేనమః
ఇదం పా)యశ్చిత్తార్చన సమర్పయామి॥ (అ 3వె అగు 2 ఖం 2)

తా॥ ఓ వాజినీవతి (అనగా హవిర్లతామైన అన్నముతోగూడిన కియకు వా
జినీయనిపేరుఅట్టి కుతోగూడినదానకు ఉషోదేవతమాకుచిత్రమగు భామునిక్కుచిత్ర
మగుధనమెట్టిదనగాభిధనముతోపుత్రులనుమనములను పోషించుకొనుచున్నామెటట్టిధనం
హవిస్సుకలయొయుషోదేవతా యెప్పటికినితీరిం: కమాపుత్రులును బ్రాశులునుగూడనను
భవించునట్టికాశ్వతేశ్వర్యమనొసగుము ఈమంత్రమునపా)యశ్చిత్తార్చనమునందుపయో
గింపవలెననిపిస్తుతియందునుకెప్పుడ లేదనికొంతవరకుహాహింపవచ్చు ననుకొను నాకే
స్మృతియందయినదనిన ప్రమాణముకావినచో వందనపూర్వకంగానందుకొనిసవించుకొందు
ను. కాలాతికమణ మయినపుడు(పురి 21) ప్రణవన్యాహృతులతో గూడిన గాయ
త్రి కిరోమంత్రసహితముగా ముందర్భ్యమిచ్చటగానిముమ్మగ పా)జాయామసు కేయుట
వలనగాని108 మారులుగాయత్రిజపముచేయుటవలనగాని పా)యశ్చిత్తమగుననిరి. విధాన
పారితోమనందు (ముఖ్యకాలే సంత్యావధనాకర పా)యశ్చిత్త మువ్యభే తత్ర
వ్యాసః॥ స్తో॥ అదిత్యో-భృదయాద్వయస్య సన్ధ్యోపాస్తమకుర్యతః స్నాత్వాపా)
జాంత్రైరాయమ్య గాయత్రిష్టకతంజపేత్॥ పారితోమే॥ కాలాతికమణే చైవ చ
తుర్థార్చ్యం ప్రదాపయేత్॥ మధ్యాహ్నమునందు పా)యశ్చిత్తార్చన మన్నులైప్పట
నగపడదు. కానిమనపెట్టు తాముముద్రించిన పుస్తకమునందు ధ్యాహ్నార్చన ప్రధాన
మనందలి పుంజములనే పా)యశ్చిత్తార్చనముగా మార్చిరి కా॥ ఉషోదేవత్యోష్ణిక్

అకృష్టే నేత్యన్య (మంత్రస్య) హిరణ్యస్త్రాఋషిః సూర్యో
దేవతా । త్రిష్టుప్ఛందః । పా)యశ్చిత్తార్చనప్రధానే వినియోగః ॥

(ఓం ఆ కృష్ణేన రజసా వర్తమానోనివేశయన్నమృతం మర్త్యభిః |
హిరణ్యయేన సవితా రథేనా దేవో యాతి భువనాని పశ్యన్
(అ 32 అ: 3 ఖం 14) శ్రీసూర్యనారాయణ పరబ్రహ్మణేనమః
ఇదం పాయశ్చిత్తార్థ్యం సమర్పయామి ||

సూర్యుడంతరిక్షమార్గమున మణులమణుల వచ్చుచు (ఉడయించుచు) అమృతమును = చావులేని పాణిమును, మర్త్యం = చావుగల శరీరమును వానివాని స్థానముల యందు పోవించుచును, సర్వలోకములను ప్రకాశింపజేయుచును బంగారముతో జేయబడిన రథముతో సూర్యమూలమునకు వచ్చుచున్నాడు. సూర్యుని కమకూత్రం అకృష్ణేన హిరణ్యమాత్రం అంగీరసః ||

ఉడుత్యమిష్టమంత్రస్య | ప్రసాద్యాబుష్టిః | సూర్యోదేవతా | గాయత్రీధండః |
(మధ్యాహ్నార్ఘ్యప్రదానే) వినియోగః | ఉడుత్యం జాతవేదసం దేవం వహన్తి కేతభిః |
తృతేవిశ్వానా సూర్యమ్ || ఈమంత్రమును సూర్యోపస్థానమునందు పఠయించింపవలయునని స్మృతులందుగలచుగాని ఇచ్చ సూర్యోగమున యెచ్చటను జెప్పలేదు అర్థాదులు మధ్యాహ్నంక సూర్యోపస్థానమున వాయుబహుః ||

హగ్ంసః శుచిషడిత్యస్య (మంత్రస్య) వామదేవఋషిః |
సూర్యోదేవతా | మధ్యాహ్నార్ఘ్యప్రదానే వినియోగః || ఓం హగ్ంసః
శుచిషద్వసుర స్తరిక్షసద్ధోతా వేదిషదతిథిర్దురోణసత్ | స్పృషద్వర
సదృతసద్వ్యవసదబ్జా | గోజా ఋతజా అద్రిజా ఋతమ్భుహత్ |
(అంగ అను 2 ఖండ ౪)

ఈ విపురుషుడు (నిత్యానిత్యాది) వివేకము కలుగుటవలన మాయనుగడచి మెలగునో ఆపురుషుడు సకలజగమును బ్రహ్మరూపమున తోచుచుండుననెడి యర్థమి మంత్రమునందు చెలియజేయబడుచున్నది. ఇందులకై జగంబుననునదిని చెప్పుచున్నాడు. (హసహింసాగత్యోః) అను ధాతువున హన్తియనగా నెల్ల పురుషును బోవుచుండువాడు గాన హంసయనగా సూర్యుడు అట్టివాడై అనగా సూర్య రూపఋషున 'శుచిషత్' = శుద్ధం బగు జ్యోతిర్నిండలంబునం దుండువాడు సూత్రాత్మస్వరూపంబున జగన్ని వాస హేతువగునది 'వసువు' అనగా వాయువు, వసురూపంబున 'అస్తరిక్షసత్' = ఆకాశమునం దుం

భూమి, భూమిమలకు నిష్పాదకములు ఆభావనీయము భూమగు వాస్తుశూలభరగు అగ్నియే భూతతద్రూపమున 'వేదివత్' సోమయాగము తోసగాగలవానియందు ఆంగభూత ప్రియుండు వేదియందుండునది అమావాస్య తిథినిశేషమున వశేషింపక భోజనమువలె యందందు దిలుగువాడు ఆతిథి, ఆరూపంబున దురోణసత్ ఆభగా పరులయిండ్ల నుండు నట్టివాడు మనుష్యులయందు కర్మాధికారియగు జీవునిరూపంబున నుండునదియు, కాశీ ద్వారవతి భూమగు శ్రేష్ఠములగు పుణ్యక్షేత్రములందు వ్రాజనీయముగు తీర్థరూపమున నుండునదియు, ఋతంబునగా సత్యమును వేదోక్తమునగు కర్మమునందు తద్వలరూపంబున నుండునది యుయ్యోమంబున (ఆకాశంబున) నక్షత్రాది (జ్యోతిః) స్వరూపంబున నుండునదియు, నదీసముద్రాది జలంబువలన శంఖములు, మకరములు మొదలగు రూపముల జనించినదియు, గోవులవలన క్షీరాదిరూపంబున జనించినదియు, ఋతంబునగా సత్యవచనము. అందు కీర్తిరూపంబున జనించినదియు అద్రులనగా పర్వతములు అందు వృక్షాదిరూపంబున జనించినదియు, నీతీరున హంసముమొదలు అధిజమువరకు దెలియజేయుబడిన యీ జగత్తంతయు ఋతంబునగా సత్యంబగు బృహత్రినగా బ్రహ్మము.

'ఆకృష్టేన, హగ్ సః' అను నీమంత్రములు రెంటికిని మధ్యాహ్నిర్ఘ్రి ప్రధానమునందేగాని పాయశ్చిత్తార్ఘ్యమునందు గాదని విధాన పాఠజాతమునందున్నది. (ఆకృష్టయాహంసకన్యావాతిః సకృద్వాఘ్నిమాత్మి ప్యంశక సాయంకాలమున పాయశ్చిత్తార్ఘ్యము.

ఆరాత్రి ఇత్యన్య (మంతన్య) కుశికా భరద్వాజదుపితాఋషిః రాత్రిదేవతా (పధ్యా) బృహతీధందః । పాయశ్చిత్తార్ఘ్యప్రదానే వినియోగః ॥

ఓం ఆ రాత్రిః పార్థివగ్ం రజః పితరప్రాయై ధామభిః । ందినః స దాగ్ంసి బృహతీ వితిష్ఠన్త ఆ త్వేషం వర్తతే తమః ॥

(అధ్యాసే అను 2 ఖండ 1)

ఓ.రాత్రి (వేరకుడవగు నోభగవంతుడ) నీవే పృథ్వీసంబధమైన లోకము, మధ్యమలోకముయొక్క స్థానములతోగూడ నంతట వూరింపబడినది స్వర్గలోకముయొక్క స్థానములనగూడ మహద్భూమిమనుచు (మహద్భూమిప్రదవగుచు) వాక్రమించుచున్నావు (అయినను) తమము అనిగా (అజ్ఞాన) మనెడి అంధకార మావరించుచున్నది. రాత్రివేరకుడవగు ఓభగవంతుడా నీవు ముల్లోకముల వావరించియున్నను తీవ్రముగు అజ్ఞానమంతట నగపడుచున్నదిగాన అట్టిఅజ్ఞానమును నశింపజేసి రక్షింపుమని తాత్పర్యము ॥

మనమే మంత్రమే క్రియయం దుపయోగించుకొనుట కెచ్చిన నేదో యొక ఋషివచనము ప్రమాణముండవలయుగదా ఇదివరకు మనపెద్దలు ముద్రించిన పుస్తకములలో నుదయమున పోయితిత్తార్థము 'ఉషస్త' అను మంత్రముతోను మధ్యాహ్నమున '౧ ఆకృష్టేన ౨ ఉదుత్యం ౩ హగ్' అను నీమాడు మంత్రములతోను సాయంకాలమున '౧ ఆరాత్రి' అను మంత్రముతో నీయవలయునని వ్రాసిరిగాని ఆయా కాలములంగట్లు చేయుటకు బ్రమాణములే స్ఫురుండును గానరావు. మధ్యాహ్నమున పోయితిత్తార్థమునం దుపయోగించిన మంత్రములలో 'ఆకృష్టేన' హగ్' అను రెండుమాత్రము పోయితిత్తమునం దుపయోగింపక అర్హప్రధానమునం దుపయోగింపవలసినదని విధాన పారువాత్తమునందున్నట్లు వైవ్రాసితిని. కొందరిమతమున తత్సవితుః, అను మంత్రమును వ్యాహృతిత్రయముతో మధ్యాహ్నం దొకమారీ వలయుననియు మఱికొందరి మతమున ఆకృష్టేన హగ్' అను రెండు మంత్రములతో నీయవలయుననియున్నది.

సంధ్యకు పాఠికాలమున 'గాయత్రి' యనియు మధ్యాహ్నము 'సావిత్రియనియు' సాయంకాలమున 'సరసంతియనియు' పేర్లుగలవుగాన పాఠికాలమున అర్హప్రధానము॥

భూర్భువః స్వరితి మహావ్యాహృతీనాం పరమేష్ఠీ ప్రజాపతి-
రృషిః । అగ్నివాయుసూర్యాదేవతాః । గాయత్ర్యుష్ణిగనుష్టుభశ్చం-
దాంసీ । గాయత్ర్యా (ఇక-డ-సే మధ్యాహ్నమున సావిత్రి అనియుసా-
యంకాలమున సరస్వత్యా అనియు జెప్పకొనవలయును. నామధేదమతేక తత్సవి-
తుః అనికొందరు చెప్పకొనవలయుగలదు. విశ్వామిత్రముషిః సవితాదేవతా
గాయత్రీఛందః అర్హప్రదానే వినియోగం । ఓం భూర్భువః స్వః ।
ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం భగో దేవస్య ధీమహిః । ధియో యో నః
ప్రచోదయాత్ ॥ (౪6 అ 1 అ ౩ ఖం) శ్రీసూర్యనారాయణ పరబ్ర-
హ్మణేనమః ఇదమర్ఘ్యం సమర్పయామి॥ అని ఉదయమున ౩ మారులు
మధ్యాహ్నమునందు 1 మారు సాయంత్రము ౩ మారులు అభ్యుదయము లియ్యవలెను.

అని అర్హమిచ్చునపు డుండవలసిన నీమకాలు ౧ పోతర్హధ్యాహ్నములందు
నిలచి రెండు పాదములనుదగ్గరగజేర్చి చీలమండల కేత్తి యుంచుటయు జలమునందుగాని,
జలములేనపుడు శుభ్రమగు స్థలమునందువిడుచుట (౨) సాయంకాలమున కూర్చుని శుభ్ర

మగు స్థలమునందు వదలుట (3) అంగుష్ఠమును తర్జనిని గలయనీపండుట అలగా బొట్టన వేలిని రెండవవేలిని గలపకుండుట (4) అంజలియందుండు ఉదకము పువ్వులతోగాని లేనపుడు బిల్వపత్రములతోగాని కలసియుండుట (5) నూర్చుని జూచుడు (గోశ్వంగ మౌత్రము) పాదేశహత్రమైతివదలుట—కొందరు గాయత్రియొక్క ప్రయోగముచే ముఱు వచ్చుటలేదని, “ఉత్తిష్ఠ దేవి గన్తవ్యం పునరాగమనాయ త్త ఉత్తిష్ఠ దేవి స్థాతివ్యం ప్రవిశ్యహృదయం మమ॥” అని కొందరును॥ మఱికొందరు

అంజలియందు జలముపట్టి బహ్యస్త్రము, బ్రహ్మాండము శక్తిని ప్రయోగించవలయుననియు (34 పుట 20 పంక్తి) శిష్యులున్నారు. ఇదంతయు తాత్త్వికసంధ్యావిషయము కానివైదికసంధ్యావిషయముకాదనియంచేదమునందును తదనుసారములగు మన్వాదిస్మృతు లందును శిష్యులందును చేజేయవక్కరలేదనికొందరియభిప్రాయము. కావలసినవారుకేవల జూచుకొనవచ్చును. గాయత్రిమంత్రముతో నర్ఘ్యమిచ్చి నాసాదక్షిణార్ధముగండ్ల ముఱు ప్రేజస్సును కిరోమంత్రిముతో ఆధారమండపమునందు స్థాపించుకొనివలయునని అశ్వలాయన నిమిరము (23 పుట 4 పంక్తి)

సూర్యోపస్థానమ్

(35 పుట 18 పంక్తి)

(పాతఃకాలే) మిత్రస్యేత్యాది పంచానాం మంత్రాణాం గాయత్రిఛందః ప్రథమస్య విశ్వేదేవా బుషయః । ద్వితీయచతుర్థయోః శ్యావాశ్వినామబుషిః । తృతీయస్య విశ్వామిత్రబుషిః । పంచ మస్య మేధాతిథిబుషిః । ఆద్యస్య మిత్రోదేవతా । ఇతరేషాం చతుర్ణాం మంత్రాణాం సూర్యోదేవతా సూర్యోపస్థానే వినియోగ్యః । మిత్రస్య చర్షణీధృతోఽవోదేవస్య సానసి ద్యుమ్నం చిత్రశ్చ సప్తమమ్॥ (12.6.3) దేవ సవితః ప్రసువ యజ్ఞం ప్రసువ యజ్ఞవతిం భగాయ । దివ్యోగధర్వః కేతపూః కేతం నః పునాతు । ఐవస్సత్తిర్వాచం నః న్వదతు (12.1.7) తత్సవితుర్వరేణ్యం భగోదేవస్య ధీమహి ధియో యో నః ప్రచోదయాత్ (3.3.27) విశ్వాని దేవ సవితర్దురితాని పరానువాయద్భద్రం తన్న ఆనువ (34-1-3)

విభక్తార్గం హవామహే వసోచ్చిత్రస్య రాధసః । నవితారం స్వ-
చక్షుసమ్॥ (34-1-4)

మిత్రస్యేత్యస్యచుత్రస్య విశ్వామిత్రఋషిః॥ మిత్రోదేవతా॥ గాయత్రీధంధః॥
దేవసవితురిత్యాది శతుర్థాంశుత్రాణాం॥ సవితాదేవతా॥ ప్రథమతృతీయయోర్నారా
యణఋషిః॥ ద్వితీయస్య విశ్వామిత్రఋషిః॥ చతుర్థస్య మేఘాతిథిఋషిః॥ అద్యస్య త్రిపుష్
ధంధః॥ ఇతరేషాం త్రయాణాం మంత్రాణాం గాయత్రీధంధః॥ సూర్యోపస్థానే వినియో
గః॥ అని చెప్పుకొనిన ఋషిదేవతాదులు తప్పకామండును॥

స్వృతులందు 'మిత్రస్య' అను మిత్రముమొదలు వరుసగా మూడింటితో
సూర్యోపస్థానము జెప్పవలయునని కలదుగాని 34 వ యధ్యాయమునందుగల పురుష
మేధమునందు సూర్యవాహనకై వినియోగింపబడుచున్న దేవసవిత అను వరుస నాల్గు
మంత్రములిచ్చట నుపయోగింపవలయునని యేధర్మకాస్త్రమునందు గలదో తెలియ
రాకున్నది. (1) 'మిత్రస్య' తా॥ మేము మనుష్యులను భరించువాడును దీప్యమానుడును నగు
సూర్యునియొక్క సహితమైన రక్షణమును, మిగుల వినదగిన యశస్సును ప్రార్థించు
చున్నాము. (2) (దేవసవిత) సర్వమునకు నంతర్యామి (అపలనండువాడు) వగు ఓ
దేవా ఋషిమును నడపుచు మఱియు ననుష్ఠానరూపముగ నైశ్వర్యముకొఱచు ప్రేరేపిం
చుము. అతీతమ మండలాధిప్తుడగు పురుషునిజెప్పి ఇప్పుడు మండలమునుగూర్చి చెప్పు
చున్నాడు. నీప్రసాదముచే దివ్యమగు కిరణములను ధరించువాడును కేతవనగా అన్నము
దానిని శుద్ధిజేయువాడును నగు సూర్యమండల రూపదేవుడు మాఅన్నము శుద్ధిజేయు
గాక మఱియు నీప్రసాదములన ప్రజాపతి మాహవిర్లక్షిణమైన అన్నము నాస్వా
దించుగాక (3) గాయత్రీను తమనకు ముందువివరముగా చెలుపబడును (4) (విశ్వాని)
ఓ సవిత పాపములను దొలగించి శుభము గలిగించుదానిని మాకొనగుము (5) విభ
క్తార్గం) వసువుయొక్క చిత్రమగు ధనమును వారివారి కర్మానుసారము పంచియిచ్చువా
డును, ఏమనుష్యుల నెట్లు జూడవలయునో వారి నాలాగున జూచువాడును నగు సవితను
మేము బిలుచుచున్నాము॥

విధాన పారిజాతమునందు సూర్యోపస్థానము జేయుక్రమము మిక్రిందివిధముగా
నున్నది. (సూర్యోపస్థానే విశేణమాహ్లాః॥ శాస్త్రాభ్యాంస్య స్త్రీకంకృత్వా పౌత్రస్త్రీ
ద్దివాకరం॥ మధ్యాహ్నాత్తుయుజాభావనా సాయంముకులితాకరా॥ తత్రమన్త విశేష
మాహ దేవః॥ శ్లో॥ మిత్రస్య చర్తనీ సిహో తసవ స్తేతి చోదయేత్ । ఇమంమేతి
శతుషేణ సాయం కుర్యాదుపస్థితిమ్॥ ఇట్లుండుట చేత ఉదయమున సూర్యోపస్థానము॥

మిత్రస్యేత్యుత్త్రయాణాం మంత్రాణాం విశ్వామిత్రఋషిః

మిత్రోదేవతా ఆద్యస్య గాయత్రీఛందః । ద్వితీయత్యతీయయోబృ
హత్రీఛందః । సర్వేషాం సూర్యోపస్థానే వినియోగః ॥ ఓం మిత్రో-
స్య చర్షణీధృతోఽవోదేవస్య సాస్తసి । ద్యుమ్నంచిత్రశ్రవస్తమమ్ ॥
దేవస్తాసవితోద్వపతు సుపాణిః స్వఙ్గరిః సుబాహురుత శక్త్యా ।
అవ్యథమానాపృథివ్యామాతా దిశ ఆపృణడత్థాయ బృహతీ భవోదు
తిష్ఠదు)వాత్వమ్ । మిత్రైతాంతఽఉఖాం పరిదదామ్యభిత్వాఽవమా
మాభేది ॥ (ఆధ్యా 12 అను 6 ఖండ 3-4-5)

(మార్ధ్యాహ్నికకాలే) ఉద్వయముదిత్యమితిద్వయోః ప్ర-
స్కన్ధాఋషిః సవితాదేవతా । ప్రథమస్యానుష్టుప్ ఛందః । ద్వితీ-
యస్య గాయత్రీఛందః । చిత్రందేవానామిత్యస్య కుత్సఋషిః
సవితాదేవతా । త్రిష్టుప్ ఛందః । తచ్చతురిత్యస్య దధ్యజ్జాధర్యఋ-
షిః । సూర్యోదేవతా । పంక్తిశ్చందః । సూర్యోపస్థానేవినియోగః
(అనితెప్పలసినదాని) ఉద్వయం, ఉదుత్యం, చిత్రం తచ్చతురిత్యేతే-
షాం, మంత్రాణాం । గాయత్రీఛందః కణ్వపుత్రప్రస్కన్ధాఋషిః ।
సూర్యోదేవతా । సూర్యోపస్థానేవినియోగః (అని ఋషిదేవతాదులు సంబం-
ధములేకయే చెప్పుచున్నారు).

ఓం ఉద్వయం తమస్తస్పరి స్వః పశ్యస్త ఉత్తరమ్ । దేవం
దేవత్రా సూర్యమగస్త్ర జ్యోతిరుత్తమమ్ ॥ ఉదుత్యం జాతవేదసం
దేవం పహన్తి కేతవః । దృశే విశ్వాన్ సూర్యమ్ ॥ చిత్రం దేవా
నానుదగ్గాదసిక్షం చతుర్మిత్రస్య పరుణస్త్యాగ్నిః । అస్త్రాద్యాహ-

వృథీవీ అస్తరిక్షగ్ంసూర్య ఆతా జగత స్తస్థుషశ్చ॥ తచ్చక్షుద్దేవ-
హితం పురస్తాచ్చక్రముచ్చరత్॥ పశ్యేమ శరదః శతం జీవేమ శర-
దః శతగ్ం శృణుయా మశరదః శతమ్ ॥ (ఉద్వ అ 22-1-7 ఉదు
అ 5-2-1 చిత్రం 8-17-1 తచ్చక్షు 36-1-24.)

నూత్రమనందు (35 పుట 19 పంక్తి) ఉద్వయమునందు చిత్రంతచ్చక్షుద్దేవ
యత్కించ' అని యుండగా నేల గాయత్రిని మాత్రము నదలి మిగిలిన మంత్రము
లతో సూర్యోపస్తానము జెప్పుచున్నారో తెలియకున్నది మఱియు శక్త్యనుసారముగ
విభాగింపవలెనను, పునఃపూజము, శివసంకల్పము, మండలబాహ్యము వీనితో
గూడ చేతులెత్తి చెప్పుమని నూత్రమునందే కలదు. తా॥ (ఉద్వయం) శ్రీస్తోతరముగ
స్వస్థలొకమును జూచుచు చీకటిమెండుగా నిండుకొన్న (లేకమిగుల అజ్ఞానముతో గూ
డిన) మాలోకమునుండి వెలికివచ్చితిమి (పాపరహితులమైతిమి) మఱియు దేవలోకమున
నుండు (లేక దేవులంటికిన్న దానాగుణములతో గూడియున్న) వాడగు నూర్యుని
స్తోత్రములచే నాపాపించుచు నూర్యరూపముగ లేజన్మున బొందితిమి (బ్రహ్మ స్వరూప
ము నంటితిమి యర్థము) నూర్యదేవత్యానుష్ఠాన పరీక్షానిష్ఠానిష్ఠాః (ఉద్వయం) ద్యోత
మానుడును లేక ఆకాశమునందుండువాడు (జ్ఞానమునుగాని ధనమునుగాని కలిగించువా
డనియుగూడ నర్థము) సర్వమునకు ప్రేరకుడునగు అదిత్యునకు కిరణము లూర్ధ్వముగా
బోవుచున్నవి. ఎందుకన జగత్తును జూచుటకు (వ్యాపించుటకు) జనులందరెట్లు జూచు
చున్నారో యట్లే యూర్ధ్వమునుగా వహించుచున్నవని యర్థము. నూర్యదేవత్యా గా
యత్రీప్రస్థాని (చిత్రందేవనాం) ఇచ్చట పరావరరూపముచేనున్న నూర్యుడు స్తోత్ర
ము చేయబడుచున్నాడు. నూర్యుడేశ్వర్య కరమగునట్లుదయించెను. (ఉద్వయం) కుచు
శ్వప్రకాశముచే చీకటిని బోగొట్టుచు ఇతరములకు ప్రకాశమునిచ్చుట అశ్వర్యము) కిరణ
సమూహమునకు గాని దేవతాసమూహమునకు గాని ఆశ్రయమైట్లే మిక్కినరుణాగ్ను
లకు నేలమీద పరీక్షానిష్ఠుడని యర్థము.

అందుచే మిత్రాదులకు శత్రువుగ నూర్యుడయించి భూమ్యాకాశములను దన
లేజన్మున నిండించుచున్నాడు ఈతీరున ఆపరరూపముచే ముతించి పరరూపముచే స్తో
త్రము చేయుచున్నాడు. జగమునందలి స్థావర జంగమములకు నంతర్యామియైనవాడు.
(మహర్షిక్షాత్రాక) హరితిస్థాన కుత్సద్వృక్ష (తచ్చక్షు) ఈమంత్రములచే నేమహా
వీరుడు మారే స్తోత్రముచేయబడెనో అట్టి శత్రువుగ అనగా జగములకు శత్రుభూత
మగు అదిత్యరూపము తూర్పుదిక్కునందుదయించుచున్నది. అట్టిదన దేవతలచే స్థా
నించబడినది (లేక) దేవతల కిష్టమైనదియు శుద్ధమైనది (ప్రకాశముగలది) పాపాసంశుద్ధ

మైనదని యర్థాంతరములు) అట్టిదానియొక్క ప్రపాదముచే నూరుసంవత్సరముల వర్జ్యం తము ఆరోగ్యశక్తిరహితము గూడియందుము అట్లే అపరాధీన జీవనమును గుఱును పరమాత్మని శృతివాక్యములతో వివేచింపఁ. (తచ్చక్షుః సంక్షేపే సారీ)

(సాయంకాలే). ఇమం మే వరుణ తత్త్వాయామీత్యనయోరత్ర- త్రయోః శునశ్శేష ఋషిః । వరుణో వేవతా । ప్రథమస్య గాయత్రీ ఛందః । ద్వితీయస్య త్రిష్టుప్ ఛందః । సూర్యో పస్తానే వినియోగః । (అనుదానికబదులుగా) ఇమం మే వరుణేత్త్యస్య మంత్రస్య గాయత్రీ ఛందః తత్త్వాయామీత్యస్య మంత్రస్య త్రిష్టుప్ ఛందః ఉభయోః శునశ్శేష ఋషిః । వరుణో వేవతా । సూర్యో పస్తానే వినియోగః । (అని చెప్పుచున్నారు)

ఓం ఇమం మే వరుణ శ్రుధీ హవమద్భ్యా చ మృశయ త్వా మవస్య రావకే॥ తత్త్వాయామి బ్రహ్మశాస్త్ర మానస్తదాశాస్త్రేయజ మానో హవిర్భిః । అహేళమానో వరుణేహ బోధ్యరుశగ్ంస్త మాన ఆయుః ప్రమోషీః॥ (ఇమం 23-1-1 తత్త్వాయామి 23-1-2)

నేను జూచినంతలో ఋషి దేవతాదులను తత్వలేక వాగ్వినిది యీ రెండు మంత్రములకును గాయత్రీని (ఇమం మే) ఓవరుణుడ రక్షింపుమని పరిత్యక్తమగు మంత్రీవాక్కులతో నిన్ను నేజేయు నాహ్వానమును వినుము మఱియు కాలవిలంబనము జేయక గాపాడుమని కోరుచున్న నన్ను సుఖింపజేయుము. నూ॥ వరుణదేవత్యై గాయత్రీ త్రిష్టుభాశుః శేవద్యౌష్టి (తత్త్వాయామి) ఓవరుణ వివస్వతను యజమానుడు హవిస్సులతో (హవిస్సులనిచ్చి) గోరుచున్నాడో యావస్తువును నిన్ను యాచించుచున్నాను. మిక్కిలి కొనియాడుబడు వరుణుడ కోపపడక నీలా కమలంబు నన్ను జాగ్రత్తితో జాగుము మఱియు మాయొక్క గూయువును నాశముజేయఁబడు. కాత్యాయనసూత్రీమ తత్త్వావారుణీం త్రిష్టుభగ్ం శుఃశేపః॥

ప్రదక్షిణమంత్రం

అసావాదిత్యేత్త్యస్యమంత్రస్య । బ్రహ్మఋషిః । ఆదిత్యో వేవతా అనుష్టుప్ ఛందః । భూపదక్షిణే వినియోగః । (అని వాగ్వినిది) ఇది చిన్నివాక్యము దీనికి ఋషి దేవతాదులు దేనినిబట్టి యట్లువాగ్వినిది తెలియదు.

అసావాదిత్య బ్రహ్మ (అ, గృహ్యప, అ ౧)

తా॥ మనశ్శుల కగపడు నీయాదిత్యుడే బ్రహ్మమని ప్రదక్షిణముగా దిరుగుచు పరివేదనము (చుట్టను నీర్పువిడుచుట) జేయుమని కలదు. (అర్హ్యనస్తరం సంధ్యాతర్పణము క్షమ్) అర్హ్యనస్తరము సంధ్యాతర్పణము జేయుమని విధాన పారిజాతమునందు నొక్కివ్రాసినది. విల మనవారు నేయకున్నారో తెలియదు- శానశః, అర్హ్యస్తే వాజ పాస్తే వాపాగ్రాశీనః కశాసనే సంధ్యాను తర్పణకార్యం స్యుత్వా ఋష్యునికం క్షతిః॥ ఋషిర్హ్యుః సమాద్రిప్తః బ్రహ్మజైవతమవ్యతే॥ ఛన్దోగాయత్రఃంజైవ వియోగస్తు తర్పణే॥ అనియున్నది. ఈ తర్పణమునకు మందొక చిన్నివిషయము తెలిసికొనవలసియున్నది. మనవారలు 'తర్పయామి' అనినచో తైత్తిరీయ మనియు 'తృప్యతామ్' అనగా వాజసనేయమనియు దలచుచున్నారు గాని 'తర్పయామి' అనుట కాత్యాయన మతమనియు 'తృప్యతామ్' అనుట యోగియాజ్ఞవల్క్య మతమనియు నెఱుగరని యనుకోనవలసి వచ్చినది. (విధానపారిజాతే, యోగీతుల్లో॥ తృప్యత్వి॥ తిసుముచ్చార్య తృప్యతామిత్యథానీవా॥ విధిజ్ఞః పృక్షిపేత్తోయం దేవాదీనామతేషతః॥ అనుం తర్పయామితి వాప్యోగః॥ నామాస్తే తర్పయామితివ్యధానోమితిద బ్రువన్॥ ఇతికాత్యాయనోక్తే॥ తథా చ యథాసూక్తిం పయోగవ్యవస్థా దృష్టవ్యా॥ గాన ఉదయమున సంధ్యాతర్పణము.

ప్రయోగస్తు. ఓం ఖూః పురుషం తర్పయామి॥ ఓమ్మగ్వేదం తర్పయామి॥ ఓం మండలం తర్పయామి॥ ఓం హిరణ్యగర్భరూపిణం తర్పయామి॥ ఓం ఆత్మానం తర్పయామి॥ ఓం గాయత్రీం తర్పయామి॥ ఓం వేదమాతరం తర్పయామి॥ ఓం సాంజ్ఞాతం తర్పయామి॥ ఓం సన్ధ్యాం తర్పయామి॥ ఓం కుమారీం తర్పయామి॥ ఓం బ్రాహ్మీం తర్పయామి॥ ఓముషసంతర్పయామి॥ ఓం నిర్మృజంతర్పయామి॥ ఓం సర్వసీద్ధికరీం తర్పయామి॥ ఓం సర్వమస్త్రాధిపతీం స్తర్పయామి॥ (ఆదౌ ప్రణవముచ్చార్య తర్పయాత తదన్తికే॥ అనేన విధివాకుర్యాత్ సన్ధ్యాతర్పణము త్తమమ్ ।) కాత్యాయనసూత్రులయ్య 'తర్పయామి'.

అనిచేయునిష్ఠము లేనిచో నామములను పరిధమాంతములుగా మార్చి (తృప్యతామ్) అని చెప్పుకొనుడి;—ఓం ఖూఃపురుష స్తృప్యతామ్॥ ఓం ఋగ్వేద స్తృ॥ ఇట్లే తక్కినవానిని. మధ్యాహ్నమున సంధ్యాదర్పణము:—

సావిత్రిత్యః కస్యవస్త్రిప్తువ్ మధ్యాహ్న సంధ్యాతర్పణేవి-
నియోగః । ఓం భవః పురుషం తర్పయామి ఓం యజాశ్చేదం ఓం
మండలం । ఓం రుద్రరూపిణం ఓం మస్తరాత్మానం । ఓం సావిత్రిం
ఓం వేదమాతరం । ఓం సాంజ్ఞాతం । ఓం సన్ధ్యాం । ఓం యతిం
ఓం రాద్రీం । ఓం ముషసం । ఓం నిమృజం । ఓం సర్వార్థసిద్ధికరీం
ఓం సర్వమన్తాధిపతిం ఓం భూర్భువః స్వః పురుషమ్ 'తర్పయామి'

అని ప్రతిపదమునకు చిహ్నక్షేప్త పలుకవలెను. సాయంతికాలమున శంఖ్యాకర్పణము.

సర్వస్వత్యా వశిష్ఠ ఋషిర్విష్ణుర్దేవతా జగదీశ్వరః సాయం
సన్ధ్యాతర్పణే వినియోగః । ఓం స్వః పురుషం తర్పయామి ఓం మం-
డలం ఓం విష్ణురూపిణం ఓం పరమాత్మానం ఓం సరస్వతీం ఓం
వేదమాతరం ఓం సాంజ్ఞాతం ఓం వృద్ధాం । ఓం వైష్ణవీం । ఓం
ముషసం ఓం నిరత్రుజీం ఓం సర్వార్థసిద్ధికరీం ఓం సర్వమన్తాధి-
పతిం ఓం భూర్భువః స్వః పురుషం (తర్పయామి)

అని ప్రతిపదము తుదనుక్షేప్త పలుకవలెను. (సిమ్మట అశమనము చేయవలయును.)

అథగాయత్రీజపః. (పుట 37పంక్తి 11)

శ్లో॥ ఉగ్రభూత వికాచాస్తే ఇత్యేతేభూమిభారకాః
భూతానామవిరోధేన బ్రహ్మకర్తృసమారభే॥

కూర్పుండుటేది అశమనమేది పాగ్రిజాయామమేమయ్యెను, సంకల్పమెట్లుబోయెను
వీనిని తెలుపకయే యిష్టమునచ్చినట్లు ముందుగా కొన్నిమంత్రములను అశమనాదులకు
తర్పిత కొన్నిమంత్రములను జెప్పిరే ఒక్కొక్కదానిని రెండేసి మూడేసి ముక్కలవేసి
తెచ్చుచున్నారే ఇట్లుచేయుమని యెచ్చటచున్నది. వీనిని తెలుసుకొనెదమనద తృతు
బుగాని ఇదియెట్లుకావించి వాగ్రిసేరో వారుగానిలేరే. యెట్లు తెలిసికొననగునో కేవల మా
పుస్తకమునది దభిమానముగలవారు తెలుపుదురగాక. అయినను ఒక్కొక్కటి వివరించి
చూడము. ౧ (ప్రణవస్యపరబ్రహ్మణ్యమ్॥) అనిచెప్పిన వ్యాఖ్యాతులు శిరోమంత్రము
గ్గాయత్రీ వినితో మొదట ప్రయోజనమేమి జ్ఞాపకము చేసుకొనుటకా ?)

అ ఓజోఽసి సహాఽసి బలమసి భాజోఽసి దేవానాం ధా
మనామాఽసి విశ్వమసి విశ్వాయుః సర్వమసి సర్వాణ్యురభిభూ
రోః గాయత్రీయా గాయత్రీయామి సావిత్రీయావాహయామి సర
స్వతీయావాహయామి ఛంద్రీయావాహయామి శ్రీయమావాహయామి
గాయత్రీయా గాయత్రీ ఛంద్రో విశ్వామిత్రఋషిః సవితాదేవతాఽ
అగ్నిర్దుష్టం బ్రహ్మశ్రీరో విష్ణుర్మృదయం రుద్రః శిఖా వృధీవీ
యోనిః ప్రాణాపాన వ్యానోదాన సమానా సప్రాణా శ్వేతవర్ణా
సాంఖ్యాయనసగోత్రా గాయత్రీ చతుర్విగ్ం శత్యక్షరా త్రివ
దాషట్కుక్షీః పంచశీర్షోపనయనే వినియోగః॥ త్రై, ఆ, ప్ర గం అ ౩౫

ఆయాత్విత్వమవాకస్య వామదేవఋషిః గాయత్రీదేవతా
అనుష్టుప్ఛందః గాయత్ర్యావాహనే వినియోగః ఓం ఆయాతు
వరదా దేవీ అక్షరంబ్రహ్మసమిశ్రతం గాయత్రీ ఛందసాం మాతే
దంబ్రహ్మతాపస్వ మే॥ (త్రై, ఆ, ప్ర గం అ ౩౬)

ఈరెండుమంత్రములను తైత్తిరీయులు గాయత్ర్యా వాహనకము వినియోగించు
చున్నారు. మనవారు ఓజోసి అనుమంత్రమును ముక్కలుగజేసి క్రిందుమీదు మీదుక్రిం
దుగామార్చి అనవశ్యమైతదానిని జెప్పుచున్నాడు వాదనశీయులనబడు కాణ్యాది పదు
నైదుకాఖిలవారలకుఁ గలపదు అనంతాహ్నికము, అహ్నికరిత్యము, అహ్నికసంగ్రహ
ము, అహ్నికవిధి మొదలుగాగలవానియందు “తేజోసి” అను మంత్రముతో గాయ
త్ర్యావాహనమును, “గాయత్ర్యస్తోకపది” అనుమంత్రముతో ప్రాథకానమును, ‘నమ
స్తేకురియాయ’ అనుమంత్రముతో నమస్కారమును జేసి వ్యాఖ్యాతిత్రయముతో గాయ
త్రీని జపించుమని యున్నది.

ఆయాత్విత్వమవాహనే

హృదయేచార్కమండలే దేవీమావాహ్యగాయత్రీ తతోధ్యాయేద్విజోత్తమః॥ అని
ప్రమాణమున్నదిగాన ఆవాహనకై యుపయోగించిరి.

తేజో సీత్యస్యమంత్రస్య ప్రజాపతిఋషిః సువర్ణనిష్కృదే
వతా అనుష్టుప్ఛందః గాయత్ర్యావాహనే వినియోగః ఓం తే
జోఽసి శుక్రమ మృతమాయుష్మా ఆయుర్యేషాపి॥

తురీయపదస్య విమలఋషిః పరమాత్మా దేవతా గాయత్రీ
ఛందః గాయత్ర్యపథానే వినియోగః ఓం(గాయత్ర్యస్యకవదీద్వివదీ
త్రివదీ తతుష్పద్యవదసీ నమస్తే తురీయాయ దర్శితాయ పదాయ
పరోరజసే సావదో మాప్రాపత్) అని విధిగా జెప్పవలసినదాని
వదలిరి.

పాశ్చిమసంధ్యా గాయత్రీనామరక్షణార్థా హంసవాహనా బ్రహ్మహృదయా
కాలరూపా ఆహవనీయాగ్నిరూపస్థానా భూరాయతనా జాగద్యన్త్యతిః పాశ్చిమసం
ఋగ్యజుః వినియోగః (అని పాతకాలమునందు) మాధ్యాహ్నికసంధ్యా సావిత్రినా
మా శ్వేతకర్ణా వృషభవాహనా దుదహృదయా యావనరూపా గార్హపత్యాగ్ని
రూపస్థానా అంతరిక్షాయతనాస్వప్నవద్ధృతిః మాధ్యాహ్నికసంధ్యాదేవినియోగః
(అని మధ్యాహ్నమునందు) సాయంసంధ్యా సరస్వతీనామా కృష్ణవర్ణా గంధవా
హనా విష్ణుహృదయా వృద్ధరూపా దక్షిణాగ్ని రూపస్థానా ద్యౌరాయతనా సుఖప్రీ
తద్ధృతిః సాయంసంధ్యా సామనీజీ వినియోగః (అని సాయంకాలమునందు జెప్పవలసిన
వలయునని యున్నది)

7 అగచ్ఛ ఎరదే దేవి జసే మే సంనిధౌ భవ । గాయంత్రం
త్రాయసే యస్మాద్గాయత్రీ (తవ్ర తతః వత్త్రతా) త్వముదాహ్మ
తా । (ఆ, గృహ్యస, అ 1)

8 (అవమ్య (ప్రాణాయామాదికం కృత్వా సంకల్ప్య) ఏవం
గుణ విశేషణ విశిష్టాయాం శుభతిథౌ (ప్రాతఃకాలమున) ప్రాతః సన్ధ్యాం
గ యథాశక్తి గాయత్రీ మంత్రజపం కరిష్యే (మధ్యాహ్నమునందు) మ
ధ్యాహ్నసంధ్యాగ్ అనియు సాయంకాలమున సాయంసంధ్యాగ్ అనియు
జెప్పవలయును ఓం ధృతి పాదయోః, ఓం భువ ఇతి జంభయోః ఓం సురి
తిహోస్యోః ఓం మహ ఇతి జతరే ఓం జన ఇతి కంఠే ఓం తప ఇతి ముఖే ఓం సత్య ఇతి
శిరసి ఓం భూః అంశుష్టాభ్యాం నమః ఓం భువః తర్లసిభ్యాం నమః ఓం ధర్మః మధ్యభా
భ్యాం నమః తర్లవితుర్వరేణ్యం అనామికాభ్యాం నమః ఓం భర్గో దేవస్య ధీమహి
కనిష్ఠికా భ్యాం నమః ధియో యో సః ప్రచోదయాత్ కరతల కరపృష్ఠాభ్యాం
నమః (ఇత్యం గుణిన్యాసః) ఓం భూః హృదయాయ నమః ఓం భువః శిరసే
స్వాహ ఓం ధర్మః శిఖాయై నమః తర్లవితుర్వరేణ్యం కవచాయ నమః భర్గో దేవస్య

ధీమహి శ్చిత్రయాంహృషత్ ధియోయోనః ప్రచోదయాత్ అస్త్రాయశుః ఓంభూ
 య్యవః స్వరోమితిద్విగ్ధః (నిబంధనంబు మంత్రిదేవత నావాహనకు ముందు న్యాపాడు
 లుండెనే యేయాభారమును బట్టివృట వాగినిో తెలియదు) (హా)రకాశే) ధ్వాంరక్తం
 గీమగజాంబాం మువదనాం హంసాధియాధాం స్యురేద్విభ్రాణా మభయం కమండలు
 ముతత్యక్షప్రజంకుక్కువే! గాయత్రీమజదేవతాం మనయనాం యజ్ఞోపవీతోజ్వలాం
 తాలాంభాను వధిస్థితామనుపమా మృగూగివీణీ మజ్వలామ్! (మధ్యాహ్నకాలే)
 రాశ్రీం క్షుభతనాం కమోగుణయుతాం సూర్యాధ్వగాం సుందరీం తీక్ష్ణాం చాచకతు
 త్కళాం సితవృషాదూధామగూఢద్యుతిం ఖట్యాంగాభయకూల ఖడ్గవిభస్త్వాణీం య
 వారూపీణీం సావిత్రింశశిభూషణాం చయవతీం మధ్యందినే సంస్మరత్! (సాయం
 కాలే) ధ్యాదోత్సర్గునాం చతుర్భుజయుతాం నీలోత్పల్యామలాంపాండ్రంశంభును
 దర్శనాం బుజగదాపాణీంసువర్ణస్థితామ్ సాయంసామయుతాంసురాసురనుతాంసూర్యా
 ధ్వగాంకుండరీం సద్విద్యాంచ శరస్వతీం ప్రతినిశం కుంఠ స్రవీం వైష్ణవీమ్! 'అదికస్య
 అధిక' ఫలమని కావోలు ఒకొక్క-దాని! రెండేసి మూడేసి మంత్రిములను శ్లోకము
 లను ముదింపించిరి. (వందపూజ) లకారంబ వకారంబ యకారంబ రకారకమ్ వకార
 మితి విభ్యాతాం పఞ్చపూజాం మాతరత్! లంపుధివీరత్వాత్మికాయై గాయత్రీదేవ
 తాయై గంధంపరికల్పయామి! ౧! హం ఆకాశత్వాత్మికాయై గాయత్రీదేవతాయై
 పృష్ఠంపరికల్పయామి మంవాయుత తత్వాత్మికాయై గాయత్రీదేవతాయై ధూపంపరిక
 ల్పయామి రంవన్నీరత్వాత్మికాయై గాయత్రీదేవతాయై దీపంపరికల్పయామి వంఅమృత
 తత్వాత్మికాయై గాయత్రీదేవతాయై అమృతనైవేద్యం సమర్పయామి సంవర్షతత్వాత్మి
 కాయై గాయత్రీదేవతాయై సర్వోపచారాన్నమర్పయామి (ఇతి వందపూజావిధి) గాయ
 త్రీ మంత్రిముగముల యిరువదిపాల్లు అక్షరముల కిరువదిపాల్లు దేవతలు, తత్త్వములు
 గలవే వానినీల మణిదిరో? వాటిఅన్నిటితో నాలస్యమగునని కావోలు. (అభిముదా)
 ముముఖం సతిప్రబంధైన విరతం విస్తృతం తథా! ద్విముఖం త్రిముఖంచైవ చతుఃపఞ్చ
 ముఖంతథా! షణ్ముఖా ధోముఖంచైవ వ్యాపికాం జలికంతథా శకటం యమపాశంచ
 గ్రథితం షణ్ముఖోన్ముఖమ్! (ప్రబంబముష్టికంచైవ మత్స్యోకూర్మ వరాహకా! సింహో
 కాగ్నింశం మహాకాగ్నింశం ముద్గరంపల్లవంతథా! (వీనికమమెట్లో తెలుపలేదు.)

అన్యోక్తి గాయత్రీమహామంత్రస్య విశ్వామిత్రఋషిః సవితాదేవతా
 గాయత్రీఛందః (మమగాయత్రీ ప్రసాద సిద్ధ్యర్థే) జపే వినియోగః!

ఓం భూర్భువః స్వః ఓం తత్సవితుర్వరేణ్యం భగోక దేవస్య
 ధీమహి ధియో యో నః (ప్రచోదయాత్!)

సంకల్ప (పా)జానాయమ్య) గాయత్రిత్యుపసంహారం కరిష్యే అన్యః) గాయ
త్రీ మహామర్శస్య (ఇత్యాది) జహోపసయాశే వినియోగః । ఓం భూఃభువఃస్వః
(ఇత్యాది ధ్యానపర్యంకం వదేత్) పునః పంచపూజాం కుర్యాత్ ॥ ఈమర్శము నిదివర
కవరీప్రే ప్రయోగించిలో మఱు నిష్కడుపసంహార మేలచేయవలయునో తెలియదు. ఇది
జనుమకాని అర్చముకాదుగదా. అయినను తెలిసినవారు నాకు స్ఫుర్తి కుమాణులతో చె
ల్పుదురుగాక. (అథ ఉ త్తరము(వాః) సుభిక్షావళోచ యోనిః కుర్వోథపజ్ఞ జమ్।
నిష్ఠం నిర్వాణముచా)చ అష్టమ దాః ప్రకీర్తితః ॥

అర్ఘ్యస్తే వా జపాస్తే వా ప్రాగాశీనః కుశాసనే సన్ధ్యాను
తర్పణం (కార్యం) కుర్యాత్ సత్ప్రత్యా ఋష్యాదికం తతః ॥ ఋషి
ర్వాన్యసః సముద్దిష్టః బ్రహ్మ దై వతమువ్యతే ఛన్దో గాయత్రకం చైవ
వినియోగస్తు తర్పణే ॥ సవిత్పతీతియోగాయ గాయత్రీ తర్పణమహం
కరిష్యే (ఇతిసంకల్ప) ఓం భూః పురుష ఋగ్వేదంతర్పయామి
ఓం భువః పురుష యజుర్వేదం తర్పయామి ఓం స్వః పురుష సామ
వేదం తర్పయామి ఓం మహాపురుష అథర్వవేదం తర్పయామి ఓం
జనః పురుష ఇతి హాసపురాణం తర్పయామి ఓం తపః పురుష సర్వా
గమంతర్పయామి ఓం సత్యంపురుష సత్యలోకంతర్పయామి ఓం భూ
ర్భువఃస్వః పురుష మండలాంతర్గతం తర్పయామి ఓం భూరేకవదాం
గాయత్రీం తర్పయామి ఓం భువః ద్వివదాం గాయత్రీం తర్పయా
మి ఓం స్వస్త్రివదాం గాయత్రీం తర్పయామి ఓం భూర్భువ
స్వశ్చతుష్పదాం గాయత్రీం తర్పయామి ఓముషసం తర్పయామి
ఓం గాయత్రీం తర్పయామి ఓం సావిత్రిం తర్పయామి ఓం సర
స్వతీం తర్పయామి ఓం వేదమూతరం తర్పయామి ఓం వృధివీం
తర్పయామి ఓం జయాం తర్పయామి ఓం కౌశికీం తర్పయామి ఓం
సాంజ్ఞలిం తర్పయామి ఓం సర్వాకరాజతాం తర్పయామి ఓం
సహస్రమూర్తిం తర్పయామి ఓమస్తమూర్తిం తర్పయామి ॥

ఈతరున మూడుకాలములందు చేయవలయును.

దేవాగాతువిద ఇత్యస్య మంత్రస్య మనసస్సతి ర్మపిః

వాతోదేవతా విరాట్-ఛందః జపనివేదనే వినియోగః। ఓం దేవా
గాతువిదో గాతుమిత్వా గాతుమిత। మనసస్సత ఇమన్దేవ యజ్ఞగ్ం
సావహ వాతేధాః (అనేన మయాకృతేన గాయత్రీమంత్రజపేన

భగవాన్ సర్వాత్మకః పితౄణాం వతత్సర్వం
పర మేశ్వరార్పణమస్తు.

ఉత్తమేత్యనువాకస్య వామదేవఋషిః గాయత్రీదేవతా అను
ష్టుప్-ఛందః। ఉద్వాసనే వినియోగః ఉత్తమేశిఖరేదేవీ భూమ్యాం
పర్వతమూర్ధని బ్రాహ్మణేభ్యోఽభ్యనుజ్ఞాతా (బ్రాహ్మణైస్సమను
జ్ఞతా) గచ్ఛదేవి యథాసుఖమ్ (అ. గృహ్య ౨ 1)

విశ్వతచ్ఛతురిత్వస్య మంత్రస్య భువనపుత్రీ విశ్వకర్తృఋ
షిః విశ్వకర్మదేవతా త్రిష్టుప్-ఛందః శ్రీహరిమపురుషసౌర్యనే విని
యోగః ఓం విశ్వతచ్ఛతురుత విశ్వతోముఖో విశ్వతోబాహురుత
విశ్వతస్సాత్ సంబాహుభ్యాం ధమతి సం పతతైర్ద్వ్యవాభూమీ
జనయన్దేవ ఏకః॥

అభివాదనమ్.

(41 పేజీ 18 ప.)

తతుస్సాగరపర్యంతం గోబ్రాహ్మణేభ్యః శుభం భవతు
....ఇతిఆర్షేయ....ప్రవరాన్విత...గోత్రః....శరాశ్రుహం భో
అభివాదయే

(ఇట్లని నమస్కారముజేసి సురువిలకు పెద్దలకు నమస్కారముజేయవలయును.)

(దిగ్దేవతానమస్కారాః)

పౌన్ద్ర్యాదిశేనమః

ఇంద్రాయనమః । ఆగ్నేయైదిశేనమః । అగ్నేయేనమః । దక్షిణాయదిశేనమః । యమాయ
నమః । వైశ్వాన్త్యైదిశేనమః । నిర్వతయేనమః । ప్రతీత్యైదిశేనమః । సరుణాయనమః । వాయవ్యైదిశే
నమః । వాయవేనమః । ఉదీత్యైదిశేనమః । కుబేరాయనమః । ఈశాయైదిశేనమః । ఈశ్వరాయన
మః । ఉద్ధాయైదిశేనమః । బ్రహ్మణేనమః । అధరాయైదిశేనమః । అనంతాయనమః । (సంధ్యాయైస

మః సావిత్రిత్యేనమః గాయత్రిత్యేనమః సరస్వత్యేనమః సర్వాభ్యోదేవతాభ్యోనమః ఋషి
భ్యోనమః సురుభ్యోనమః మనభ్యోనమః వీర్యభ్యోనమః మాతృభ్యోనమః ఓంసమోనమః
ఇతిసమో బ్రహ్మణే నమో అస్మగ్నయే నమః పృథివ్యై నమఃఓషధీభ్యః॥ వమోవాచే
నమోవాచస్పతయే నమోవిష్ణవే మహాతేకలోమి॥ (ఆ, గృహ్యసూ, ఆ 3) (విశేషణ
మైన 'మహాతే' యను పదమునకుకూడ మనవారు తమపు స్తకములలో నమసాగరము
చేసి) యాగ్ంసవా సర్వభూతాని స్థావరాణి చరాణిచ॥ సాయం హోతర్నమస్కంఠి
సామాసంధ్యాఽభిరక్షితోవ్యంసమః (ఆ, గృహ్యప ఆ ౧) శివాయ విష్ణురూపాయ శివ
రూపాయవిష్ణవే॥ శివభృహ్మవయోవిష్ణు ర్విష్ణోహ్మవయగ్ంశివః॥ యథాశివమయోవిష్ణు
రేవంవిష్ణు మయశ్శివః॥ యథాంతం నపశ్యామి తథామే స్వస్తిరాయుషి॥ నమోబ్రహ్మ
ణ్యదేవాయ గోభ్రాహ్మణ హితాయచ॥ జగద్భితాయకృష్ణాయ గోవిందాయనమోనమః॥
ఆకాశాత్పతితంతోయం యథాగ పృథిసాగరం సర్వదేవనమసాగరః కేశవంప్రతిగచ్ఛతి॥
నమో స్వనంతాయ సహస్రసూక్తయే సహస్రపాదాక్షి శిరోరుభావవే సహస్రనా
మ్నే పురుషాయకాశ్వతే సహస్రకోటియగఘోరణేనమః॥ వాసవాద్వాసుదేవస్య వా
సితం తేజగ్రతయం సర్వభూతనివాసోసి హసుదేవ నమోస్తుతే॥ ఏకచక్రరథోయస్య ది
వ్యుకనకభూషితః॥ స మే భవతిః సుపీతః పద్మహస్తో దివాకరః॥ కాయేనవారా మనసే
ద్వియైర్వా బుధ్యాత్మనావా ప్రవృత్తే స్వభావాత్ । కరోమియద్యత్సకలం పరస్మై నా
రాయణాయేతి సమర్పయామి॥ మంత్రహీనం క్రియాహీనం భక్తిహీనం జనార్దన యత్సా
దితం మయాదేవ పరిపూర్ణం తదస్తుమే॥ (భటస్వాగర అభివాదయే ఇతి ప్రవరముక్త్యా)
ఏల రెండుమారులు చెప్పవలయుచో తెలియదు. (ఆబ్ర)హ్మలోకేదాశేష దాలోకాలో
కపర్యతాత్॥ యేసన్తిభ్రాహ్మణాదేవాస్తేభ్యోనిత్యంనమోనమః॥ (ఆచమ్య) కేశవాదుల
తో నాచమనము చేయవలయును. పైన తాము వ్రాసినవాని కన్నిటి కెచ్చటెచ్చట పు
వగాణములనుజాపగలరో! ఇదంతయు జూడ మా సంధ్యావందనాదులు చాలాపెద్దవని
చెప్పకొనుటకు వ్రాసినట్లు తోచుచున్నదిగాని వేరుగాదు. ముఖ్యముగతేయవలసిన గా
యత్రీతర్కణమును మఱచియేపోయిరి. స్వల్పకాలములోనే గాయత్రీవ్యాఖ్యానమునుబోక
టింతును. అందు సర్వవిషయములు తేటగా చెలుపబడును

నిః కా నిః కా నిః.

భగవంతుడగు కావ్యాయననిచే రచింపబడిన సర్వామక్రమసూత్రమునందలి పంచమాధ్యాయమున జేదమంత్రములకు జాసిన ఛందములు.-----

I ఛందస్సులు. అక్షరములు.			II అతిఛందస్సులు. అక్షరములు.			అక్షరములు.		
1 గాయత్రీ.....	24		1 అక్షరగతి	52	8 కృతి	80		
2 ఉష్ణిక్	28		2 శక్వరీ	56	9 ప్రకృతి	84		
3 అనుష్టుప్ ...	32		3 అశక్వరీ ...	60	10 అకృతి ...	88		
4 బృహతీ ...	36		4 అస్తి ...	64	11 వికృతి ...	92		
5 పంక్తి ...	40		5 అల్పస్తి ...	68	12 సంకృతి ...	96		
6 త్రిష్టుప్ ...	44		6 ధృతి ...	72	13 అభికృతి ...	100		
7 జగతీ ...	48		7 అతిధృతి ...	76	14 ఉక్తకృతి...	104		

I ఛందస్సులు 7, II అతిఛందస్సులు 14 మొత్తము 21. వీనిలో నొక్కొక్కదానికి 1 అక్షరము తక్కువయిన 'నిచ్చత్' 1 అక్షరమున 'భురిక్' అనియు, 2 తక్కువయిన 'విరాట్' 2 అక్షరమున 'స్వరాట్' అను భేదములను జూచుకొనవలయును.

ఉ. అసలు గాయత్రీ 24 అక్షరములు, 25 నిచ్చన్దాయత్రీ, 26 భురిగ్దాయత్రీ, 22 విరాద్దాయత్రీ, 28 స్వరాద్దాయత్రీ యగును. ఇట్లే విగ్రహింపబడిన నిచ్చత్, భురిక్, విరాట్, స్వరాట్ భేదములను జూచుకొనవలయును.

III యజుస్సులు

గాయత్రీ.	ఉష్ణిక్.	అనుష్టుప్.	బృహతీ	పంక్తి.	త్రిష్టుప్.	జగతీ.
1 వైవి 1	2	3	4	5	6	7
2 అనురీ 15	14	13	12	11	10	9
3 పాపాసత్యా 8	12	16	20	24	28	32
4 యాజు 6	7	8	9	10	11	12
5 సామి 12	14	16	18	20	22	24
6 అర్చి 18	21	24	27	30	33	36
7 తాపిన్య 36	42	48	54	60	66	72

ఇట్లే వైవిగాయత్రీ, వైవిఉష్ణిక్, వైవిఅనుష్టుప్, వైవిబృహతీ, వైవిపంక్తి, వైవిత్రిష్టుప్, వైవిజగతీ ఇట్లే తాపిన్య మును జూచుకొనవలయును.

ఇట్లు,

భాగవతుల లక్ష్మీవతికావ్యము.

మంజువాణి ముద్రాక్షరశాల ముందు దొరుకు

ఆంధ్రగంధములు.

THE LIFE OF
VICTORIA
THE GOOD

LOYAL PUBLICATION.

LIBRARY
EDITION
PRICE 1-8-0

32 పేజీలు.

పెద్ద పైజా.

గృహాలక్ష్మి

చందా సు

వత్సరమునకు

రు 1-8-0 లు

ఇది మాసపత్రిక. స్త్రీలకు విద్యాభివృద్ధిచేయు తలంపుతో ప్రచురింపబడుచున్నది.

ఆంధ్రభాషావాఙ్మయము నభివృద్ధిచేయుచు సకలజనులప్రీతికి పాత్రమగు శ్రీశ్రీశ్రీ పితాపురమురాజాగారు ప్రధాన రాజ పోషకులై సంగ 144 లిచ్చి పత్రికను పోషించుచున్నారు. శ్రీ వెంకటగిరి కుమారమహారాజాగారు సంగ 100 లిచ్చి ఆదరించుచున్నారు. ఇతర రాజపోషకులు యథోచితముగా ఆదరించుచున్నారు. ఇప్పటికి 500 చందాదారులు గలరు. పత్రిక దినదినాభివృద్ధి గాంచుచున్నది.

ఇంతలివిషయములు:—1 ఖండాంతరమందలి ఘనత జేందిన స్త్రీల చరిత్రాంగము, 2 బాలవిశోదకధ. బాలికల నిద్ర పుట్టుటకై కులువగుమాటలతో చెప్పబడును. 3 హిందూగృహము. 4 బాలసాహిత్యము. కవితా రచనావిధము. 5 సంగీతము-హాస్యనియము, పౌర్ణిగానము. 6 స్త్రీలపని. 7 కవయిత్రులు. 8 కవితాధోరణీవిలసనము. 9 స్త్రీస్వాతంత్ర్యము. 10 పాకాశ్రుము. 11 వచనరచన. 12 పండుగలు పబ్బములు. 13 గృహనిర్వాహకము. 14 సౌందర్యరహస్యము. 15 గృహోపనయము, విత్తములపాక్షాత్తులు. 16 నగలు. 17 శుభవైద్యము. 18 వనరు. 19 బాలికాబోధకపాఠము. 20 హిందూసంఘమునుగుఱించిన స్త్రీల అభిప్రాయము. 21 గుడ్డలక త్తిరింపు కాకితపునమోనాలు. 22 ముగ్గులు-చిత్రపటాలు. 23 వాతకాలు.

అంగ పేజీలుగల గ్రంథము.

మొదల 1-8-0.

వలయువారు:—మీ నేజరు, ఫంజవాణి ముద్రాక్షరశాల, ఏలూరుఅని వ్రాయవలెను.

వసంతకుసుమము.
ఈప్రిండియా కంపె
నీనుండి హిందూదే
శముగౌరవి 60 ఏం
డ్లకు పైగా వివిక్టో
రియామతల్లి రాజ్య
మును పరిపాలించి వి
లసత్పీఠ్యులనుబడసి
యెల్లరహృదయము
ల పల్లవింప జేసినో
అట్టి విక్టోరియా స
చ్చరిత్రమే వసంత
కుసుమము. పద్మకా
వ్యము, లైబ్రరీలలో
నుండుకొనదగినగ్రం
థము. అనేక చిత్ర
పటములతో ముగ్గు
గా ముద్రింప బడిన
గ్రంథము. స్త్రీల
యందు కీర్తి, లక్ష్మీ
వాక్య, శత్రువి, బు
ద్ధి, ధైర్యము, వైవ
స్వయాప మనబడిన
భగవద్గీతా వాక్య
మునకీ యమచరిత్ర
ము దృష్టాంతము.

Books on- Public Speaking & Composition.

విద్యావశ్యకతనుగూర్చి ప్రజలందఱొక్కమొగిని ఆందోళన ముసల్పుదినములు నేటికి సమకూరినవి. ఇది మన దేశముయొక్క భావిభవకాలమును సూచించుచున్నది.

జనులెల్లరు చదువుకొనుటకు ప్రయత్నపడిరేని వారు చదువు కొనుటకు వివిధరుచుల కనుకూలించు గ్రంథములు కావలసియున్నవి వివిధభాషలలోగల గ్రంథసముదయము తెలిగింపబడవలసియున్నది అంధ్రులకు అంధ్రీరాష్ట్రము, అంధ్రీభాషయనుమాటలు నేటికిపుట్టి నవి. ఇట్టిదినములలో గ్రంథకర్తలు గ్రంథదారిద్ర్యములేకుండ ఏవిషయము కావలయునన్నను అంధ్రీ గ్రంథములలోనుండునట్లు సమస్తభాషలలోని గ్రంథములు తెలుగుజేయవలయును.

సథలలో ఉపన్యాసములిచ్చుటకు తగుశిక్షనొసగుగ్రంథములు మనలో నిదివరకులేవు ఆకొఱతను దీర్చుటకై యీక్రిందిగ్రంథములు పనికివచ్చును.

2 ఉపన్యాసదర్పణము. 411 పేజీలు. క్రొన్నుస్సె జు వెల రు 1-4-0

వచనరచన చేయువాఁకల్లరకు నావశ్యకమైన గ్రంథము. 40 మంది పండితులీ గ్రంథము మిక్కిలి యుత్కృష్టమైనదని అభిప్రాయములను పంపియున్నారు. దీనికొందఱు ఆంధ్రభాషాసాహిత్య రత్నాకరమని పేరిడదగునని వాసియున్నారు.

ఇందలి విషయసూచిక.

PART I

ఉపోద్ఘాతము. 1 కళా దృశ్యప్రకృతిక వివరణము... 2 సంధి... 3 సంస్కృతాంధ్రీ శబ్దపరిజ్ఞానము... 4 అర్థానుస్వార తత్త్వము... 5 మహత్తు, అమహత్తువచనము 6 శబ్దముల వివిధరూపపరిజ్ఞానము... 7 శబ్దముల వర్ణక్రమము... 8 సాధారణపుత్రపృథుల సవరణలు... 9 రేఫ శకటరేఫల నిర్ణయము... 10 శబ్దసృష్టలు... 11 సమాసములు... 12 ఉపసర్గలు... 13 విభక్తులు... 14 వాక్యకల్పన సూత్రములు... 15 చిన్నవాక్యములు సంశ్లేష్టవాక్యములు... మహావాక్యములు... వాక్యసమ్మేళనము... వాక్యవిభజన, 16 వ్యాసములరచన... 17 వ్యాసరచన కనుకూలమైన మఱికొన్ని ముఖ్యవిషయములు.

PART II

18 కావ్య(రస) విషయములు... 19 అలంకారములు... 20 కవిసమయములు... 21 ఉపమానోపమేయములు... 22 కావ్యదోషములు... 23 దేశీయములు... 24 న్యాయములు... 25 లోకోక్తులు... 26 సంస్కృతలోకోక్తులు... 27 అంధ్రీలోకోక్తులు... 28 ఉపసార్గరపదములు... 29 వర్ణనలు... 30 గ్రామ్యభాష... 31 సంఖ్యానామకములు.

ఈ గ్రంథము, మంజువాణి మద్రాసురకాల, ఏలూరు, కృష్ణాజిల్లా.

3 ఉపన్యాసపయోనిధి. 1 వాల్యము 490 పేజీలు వెల రు1-2-0

కాకేభట్ల బ్రహ్మయ్యకాస్తులవారిచే రచియింపబడినది.

ఈ “ఉపన్యాసపయోనిధి” యందు మనదేశమందలి బోధావిద్యా ప్రగల్భములకు సాంధ్యులలో సాంఘిక, నీతి, మతములయందుగలిగిన చిత్రవిచిత్రములగు మార్పులనే కమలు దిక్పదర్శనముగా జూపబడినవి. మన యాధునీకదేశమందలి విద్యాధికలదృష్టి నాకర్షించిన బ్రహ్మగమాజమతమునగుర్చియు, ఇండియా, జపాను, ఇంగ్లాండు, అమెరికామన్నగు దేశములయందు గలుగుచున్న మతవేదాంతప్రచారములనుగూర్చియు, సాంఘిక నీతిమతవిషయములలో గొప్పమాతృలను గలిగించి కొంతవరకు మనజిల్లాల నుజ్జ్వలములైన రావులవాద్దరు వీరేశలింగము పంతులుగారి సాంఘికాదిమత ధర్మములను గూర్చియు, హిందూమతమును ఖండారతరములయందు వాదిన ప్రాసీన మహర్షుల పవిత్ర వాక్యములను పునఃపరిశీలించిన శ్రీవివేకానంద, ఆశేదానంద, స్వరూపానందాది స్వామీులను హిమలయగుర్చియు, పశ్చిమఖండ నాగరకతను హిందూదేశమున గొప్ప మార్పులతోఁజూపించిన శ్రీరాజా రామమోహనరాయలు, ప్రతాపచంద్రుడు జాందూరు, పండిత శివనాథ కాశ్మీరి, కాకనాథ త్రికంబకటిలాంగు, ఆసీబీసాంగు, సీతానాథశర్మ త్రిపురారణ్యులవారు, జోగింద్రచంద్రమోహి, కేశవచంద్రసేనలు, రాయసాలి గాంధీసాహెబులు బహద్దరు, గోకలాబీ గౌరీశంకరులు, పండితగోపాల్వి, బాబుసురేంద్రనాథబెనర్జీ, రమేశచంద్రదత్తు, లాలాబజవంతరాయ, బాలగంగాధరటిలక్, మహర్షి దేవేంద్రనాథ తాగూరు, యమ్, ఏ రామనాథాచార్యులుగారు, రఘుపతి వేంకటరత్నము నాయుడుగారు, మన్నుగు దేశభక్తులనుగూర్చియు సవేదవిషయమలిందు సమయోచితముగా వేర్వేరుపబడినవి.

3 సంస్కృతిలోకోక్తిచంద్రిక 110 పేజీలు వెల 2 అణాలు.

ఇందు 489 సంస్కృతలోకోక్తులు అకారాదిగా తెలుగు అర్థముతో నుండును. “క్షిణేపుణ్యేమర్త్యాకంవికరితి” పుణ్యమ ధీనిందగా మనవ్యలొకముం బ్రవేశింతురు. “సంసారిదుఃఖ సన్యాసీసుఖీ” సంసారిదుఃఖముగలవాఁడు, సన్యాసి సుఖముగలవాఁడు, ‘మూర్ఖస్య మూర్ఖోగతి’ మూర్ఖునికి మూర్ఖుఁడుగతి, “మాతృలోయస్య గోవిందః పితాయస్య ధనంబయః” సోభిషమాన్వరితే శతేగియతిః క్షాతాధ్యతే” ఎన్ననికన్నెట్లుఁడు మేనమామయో అర్జునుఁడు తల్లియో అట్టి ఆభిషమాన్విత యుద్ధమనం బడిపోయెను. విధియెవ్వని చేదప్పిఁపబడును. ఇట్లేయ్యుండును. ఇష్టాన్నియును నేర్చుకొనియున్న వానితో నెంత పండితుఁడును మాట్లాడుటఁ జయముగానుండును. కవిత్యలకు లిఖాత్తులు కంత ప్రముగా నుంచుకొనినయెడల సమయస్ఫూర్తిగా కవిత్యమన సమయోగింతును వచ్చిన సందర్భముగా నుండును.

4 ఆంధ్రలోకోక్తిచంద్రిక 150 పేజీలు. వెల 12 అణాలు.

ఇందు 2706 తెనుగుసామెతలు అన్నిటిల్లాయందు వాడబడునని సంగ్రహించి అకారాదిగావ్రాయబడినది. “ఆదృష్టంకలిసివస్త్రేఅలుపెంద్రామపుత్రుంది. ఇల్లుకాలినాయిల్లాలు చచ్చినా గొల్లుమాఁడు కడుపుకాటికి యేడిస్తే కొప్పుతూలకు యేడ్చినది,, చచ్చేవానికి సముద్రము మోకాలిబండి,, తంటాలమారిగుజ్జమునకు తాటిపత్తెకొరకం, నక్కలుమొరగని బొక్కలూ నాగులుయెరగని పుట్టలూ వున్నవా? పండిత పడి చచ్చిన మేనెవరు, మంజువాణీ ముద్రాక్షరకాల, ఏలూరు, కృష్ణాజిల్లా,

వారూ ఇల్లుపడిబొరికినవారూ లేరు. మనిషికి వున్నదిపుష్టి. పసరానకుత్సించిపుష్టి' యజ్ఞా నిశీయేమియత్న మంటే కత్తులూ కతార్లూ, రంకాడ నేర్చినమ్మ బొంకాడ నేరదా" మొదలయిన చక్కని సామెతలుండును.

Lives of Greatmen-Anthras.

తిమ్మరుసు చరిత్ర. వెల 4 అణాలు.

చక్కనివచనమున ఇది గురజాడ శ్రీరామమూర్తిగారిచే రచియింపబడినది. ఇందు అనేక చిత్రగాథలు వినుటకింపుగానుండును. ఇదియొక మంచిచరిత్ర. ఈతని చర్యలు అనేక మల్గిగంధమున గాన్పించును.

అప్పయ్యదీక్షిత చరిత్ర. వెల 4 అణాలు.

ఇది గురజాడ శ్రీరామమూర్తిగారిచే రచియింపబడినది. ఇదియొకదీక్షితునిచారిత్రపుల్లరకింపుగానుండు గాథలనేకములుగలవు. సమయవృత్తిగా కొన్ని పండితవాదములు ఇంపుగానుండును.

Standard Poetry

శ్రీనివాస విలాసము. రు 1. ఇది శతావధానములు తిరుపతి వేంకటేశ్వరకవులచే ననేక బహుమానములంది తమకవితా పాగ్గల్వ్యమెల్లజూపుచు వ్రాయబడి ఆత్మకూరు సంస్థానాధిపతులకు గృతియిబడినగ్రంథము.

వారకాంత. రు 1. ఇది రాజాభుజంగరాయప్రణీతము. ఏమియుండోచని సమయములో నీపుస్తకముంజరువుకొనిన సంతోషముగానుండును. రైలై పెరియేడివను.

రామవాహన విజయము. అ 12 లు. టీకాతాత్పర్యములతో సులభముగా తెలియునట్లు అచ్చువేయబడినది. ఇదియొక్కటిచేడివినచో మనుచరిత్ర. వసుచరిత్ర, అముక్తమాల్యద మొదలగు గ్రంథములు చూడవలసిన యవసరములేదు. బి. ఏ. కె. పుస్తకము

కృష్ణరాయవిజయము. అ 12 లు. ఇది ధూర్జటికవి ప్రణీతము. జగత్ప్రసిద్ధికొందిన శ్రీకృష్ణరాయల చరిత్రము. మనోజ్ఞముగానున్నది కమ్మవారినిగూర్చి యిందుకొంతగాధకలదు, పద్యములు మాధుర్యముగాను, కథ ఇంపుగానుండు. బి. ఏ. కు పఠనీయగ్రంథము.

అచలాత్రతాపరిణయము. అ 12 లు. ద్వ్యర్థి కావ్యము. ఇది శ్లేషయమకచక్రవర్తి వేంకటాచార్య ప్రణీతము. పత్రిపదార్థ తాత్పర్యములతో వ్రాయబడినది. వివద్యము చదివిను మంచి వాద్యమువిని నట్లుండును.

రామేశ్వరమహాత్రయము. అ 12 లు. ఇది ఏనుగు లక్షణకవి ప్రణీతము ఇందు సేతుమహాత్మ్యము, గంధమాదనగిరి మహాత్మ్య, ఎవ్వరెవ్వరినలన నేయేకుండములు పుట్టినవోవానిసంగతియు, రావణవధాంతరమున రామచంద్రుని, సీత, హనుమంతుడుమొదలగువారు గంధమాదనపర్వతమున లింగస్థాపనములుచేసిన వృత్తాంతము. అంజనేయుడు లింగముంట్రికుట మొదలగుననేక గాథలు గలవు. కవిత్వము రసవంతము గానుండును.

దిలీపచరిత్రము. అ 12 లు. ఇది వేంకటకృష్ణకవి ప్రణీతము. పాండ్రప్ర

మేనెరు, మంజువాణిమదాక్షిరశాల, పిలూరు, కృష్ణాజిల్లా.

బంధము, చకిరనివర్ణనలతో నింపగుతైలితో నొప్పుచున్నది. మంచిమంచి గాధలతో మ నోహరముగా నున్నది. దాక్షిణ్యపాకము.

ఆంధ్ర వరాళరసస్త్రితి. అ 8 లు. ఇది ఆదిపూడి ప్రభాకరకవి విరచిత ము. ఇందు బ్రహ్మశ్రుతియ క్తేశ్వకూడర్థి ధర్మములును జన్మమృతా శాచిది విధులును తెలుగుపద్యములతో మృదుతైలిని వాయించబడినది.

శివగీత. అ 8 లు. ఇది సంస్కృతిమునకు సరియగు తెనుగు. తైవులకు ప్రధా నమగు భగవద్గీత.

పారిజాతాపహరణము. అ 6 లు. ముకుట తిమ్మన పండితము.

చిత్రసీమ. అ 6 లు. ఇది శొంతి భద్రాద్రిరామశాస్త్రి ప్రణీతము. చిత్రక ల్పనగల ప్రబంధము.

మధుపవిహారము. అ 4 లు. ఇది రాజా భుజంగ రాయ ప్రణీతము.

దుర్మగ్గచరిత్ర. అ 4 లు. ఇందు విష్ణుభట్ల సుబ్రహ్మణ్యశ్వర విరచిత ము. కలియుగచర్యలు చకిర ని పద్యరూపములుగ వాయించినవి. ప్రతిపద్యమునకు క డుపుబ్బ పకపక నవ్వుదురు.

Books on Grammar & Rhetoric

అక్షర గ్రంథములు.

అహోబల పండితీయము. [ఆంధ్ర వ్యాకరణము]

మొదటిభాగము రు 1-4-0

రెండవభాగం రు 1-4-0

ఇది అహోబల పండితునిచే వాయించబడి చిరకాలమునఁడి ఆంధ్ర ప్రాంతమున నావ్య గ్రంథమువలె గౌరవముగా బోగబడివలయున్నది. అహోబల పండితుడు తన సా మర్థ్యమునంతయు ఆంధ్ర వ్యాకరణముపై వినియోగించి వాసి. యీగ్రంథము దానియు త్కృష్టతంబట్టియే ముదితముగావున్నను ఇంతకాలముగిలిచియున్నది.

సౌజ్ఞానాధిపతిచ్చేదములు 20 పేజీలలో ముద్రింపబడినవి. ఆంధ్ర భాషయందే మాత్రము పరిచయము కలవాడును ఈగ్రంథము చదువక భాషాభిజ్ఞుడనగు శేషలము పొరపాటు.

రెండవభాగము. ఇందు అజంత, బాలరత్రి క్రియాపరిచ్ఛేదములు సమగ్రముగా గలవు శకటరేఫనిర్ణయము. 0-1-0 ఇది భారతము లక్ష్యశిలచే రచియింపబడినది. ఇందు శకటరేఫయొక్క విమర్శన కాగమాలక్ష్యకక్షణములతో విపులముగా వాయించినది. ఇందలియుదాహరణములు భారతములోనివి.

సర్వలక్షణసారసంగ్రహము. అ 12 లు. ఇది కూచిమంచి తిమ్మకవిచే రచియింపబడినోప్పగింఁదము. ఇంద శకల స్ఫుల్కపాండిత్యముచే తప్పవలకొననిదైవో వు ప్రయోగము లనేక గ్రంథదృష్టాంతములచే నిర్ధారణ చేయబడినవి. లక్షణము లన్ని యు ములభతైలిని పద్యములతో వాయించినవి లి. పి. కు పఠనీయము.

ఆంధ్ర చంద్రాలోకము. అ 6 లు. ఆదితము నూరకవిచే రచియింపబడి నది. చక్రని య పాద్యతమతో గూడియున్నది ఆంధ్ర కము లన్నియు నిందున్నవను మేనోజు, మంజువాణి మద్యాక్షరకాల, విలూరు, కృష్ణశిల్ప.

గ కాగితములను వి. ఎస్. వసుదేవశాస్త్రి ముక్కరలేకయు ములభముగానుందరికి తెలియదగుటల వద్యములతో వ్రాయబడినది.

Telugu Philology

కాగడా. అ 2 లు. ఇది కాశీభట్ల బ్రహ్మయ్యగారిచే రచియింపబడినది. ఇందు కాగడా అను శబ్దమునగూర్చి పెను-లు ఉదాహరణములతోడను, పుష్పశ్రులతోడను శబ్దతత్వమంతయు విశిష్ట విమర్శించి చక్కగా వ్రాయబడినది. శబ్దతత్వమును విమర్శించు పద్ధతి తెలియును.

ప్రాధికారములు.

Brilliant Poetical Talent

ప్రబంధములకంటెను, కావ్యములకంటెను, పురాణాదిహాసములకంటెను, కొన్ని కొన్ని శతకముల కవిత్వము మిక్కిలి గంభీరముగా, వ్రావ్యముగా, సరళముగా నుండును. అందులో ముఖ్యమైనవాని నేరిదళసరి కాగితముపైని చక్కగా నచ్చువేసివారము. పృ 1కి అ 4 లు.

కాశీహస్తీశ్వర శతకము. అ 4 లు. 'రోసిరోయదు కావినీ నల తారజ్యోతిర సాఖ్యమృతం' కీర్తనాశ్రమస్తీశ్వర మహాత్మ్యమునవ్రాసి పండిగిన్నె కవి భూర్ణ టిక్కలము. పారాయణయోగ్యము.

రామలింగేశ్వర శతకము. అ 4 లు. 'తెరవాట్లుకొట్టి సత్తరపు పెట్టటకంటె న్యాయాదికాతాన్న మింతయినవాలు' అడిగింద నూరకవిప్రసీదము. లోకనీతిగలసిరము

సింహాద్రినారసింహశతకము. అ 4 లు. 'వేగియారేయరబ్బి పడోరేయ నుబోడినవ్యాసులబాడచువారు. గోకులపాటి కూర్చుకవి విరచితము. సింహాచలమును మహమ్మదీయులు మట్టడివేసి సకలభీభత్సమును చేసినప్పడీకవి సింహాచలాలయమునకేరి దూమణలచే నీకతకమును జెప్పగా కొట్టకొలది కంఠిగలుబయలుపెడలి తురుమలను పారదోలెనని ప్రసిద్ధి.

శ్రీయాంధ్రినాయక శతకము. అ 4 లు. 'ఒక్కవేటునగులునో వారి బలవారి, పెట్టుమాటాగ్ని వేసివారి' ఇది కాసుల పురుషోత్తమ కవిచే రచింపబడినది. శ్రీ కృష్ణరాయలచే కొనియాడబడిన ఆంధ్రినాయకునికి గృతి,

ప్రాధికారములు కావ్యములు. అ 8 లు

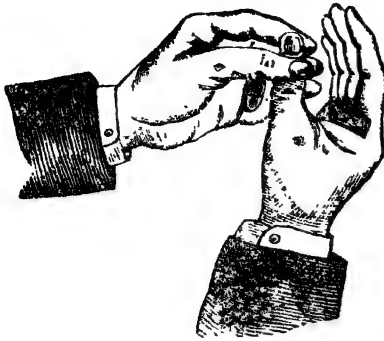
వచన వృత్తము రాజాభుజంగరాయ ప్రణీతము ఇంపగుత్తెలిగలిగి స్వభావోత్తీవర్ణనలతో నుచితశైలి సలరారుచున్నది 1908 సం॥ పెట్టికల్పితమను పరిక్షకు పెట్టు

ధర్మరాజనాయము అ 8 లు

ఇది బ్ర॥ నేలి వెంకట ముప్పరాయ కాస్త్రీగారిచే రచియింపబడిన శైలి మృదువుగానుండును వేగియములతోనిండి అనుప్రాసాను ప్రాణితమై మనోహరముగానుండును కవిత్వము సభ్యసించ దలంపుగోచరమగు చక్కనిశైలి గలవాటు జేసికొనదలచినవారును ఈరెండుగ్రంథములను పఠించవలెను

శేషము, మంతావాటి ముద్రాక్షరకాల, విమారు, కృష్ణజ్ఞా.

170 పేజీలు హస్తలాఘవము. వెల ౮ 8 లు. ప్రతిమలు 132.

క. సురగరుడ యక్షశిన్నర
వరగుణలకుదరముగాని పరమర్తములన్
నరులకుఁ గడఁగిదురుజుఁగి
దిరముగమళ్ళయోళ్ళ భగవతఁగడుగొల్తున్.
క. కంటికి మంటికి మింటికి
నంటంగారానిజాదు యర్థకబులన
న్నింటందంటయివంటరి
బంటయెఱగుగుంటుపల్లిభాస్కరునెఱుకన్.

గ్రంథమందలి ముఖ్యవిషయములు

హస్తలాఘవము—గళలాఘవము—కర్ణలాఘవము—శిరోలాఘవము—జీహ్వ
లాఘవము—కక్షలాఘవము—కర్ణప్రకోష్ఠిలాఘవము—పాదప్రకోష్ఠిలాఘవము—
నాశికలాఘవము—నఖలాఘవము—నేత్రలాఘవము—దంతలాఘవము—ఓష్ఠలాఘ
వము—పాదలాఘవము.

హస్తలాఘవ ప్రక్రియలు.

హస్తలాఘవము—గుంటపల్లి భాస్కరుఁడు, కవీల కామరాజు—వీరి విద్యల
యందు ఘనములు—రూపాయలు వేలకొలది లెక్కించుట—రుమాళ్ళలాఘవములు
గుప్తముచేయుట—మట్టిగిల్లి రూపాయలుజేయుట—పేకముక్కలను మాయముచేసి తె
ప్పించుట—తలచినపేకముక్కలను పట్టుకొనుట—అనేకవిధములు—నీరుమాయముచేసి
తెప్పించుట—పటిక బెల్లముచేయుట—పామునుజేయుట—తేల్చునుజేయుట—బంతు
లుబరచివిప్పలకింద నాడుట—పశ్యేములదమతార్కరము—కజ్జబంతులు తిప్పెట్లు—క
జ్జచెక్కలతోనత్యద్భుతమైనచమతార్కరములు—ఇనుప కడియముల విచిత్రము—కోడి
గ్రుడ్లుతమాషా—కజ్జబంతులవిలాసము—కత్తులు యెగరజేయుట—గుడ్డబంతుల మాయ
ఆట—పెట్టెలోనియుంగరమును మాయముచేసి రొట్టెలోనికి తెప్పించుట—అపాలకప
ట్టుట—నీరు హస్తలాఘవము చేయుట—ఏడుపంది ముచ్చమింగి తెప్పించుట—రా
ళ్ళు కాగితపుకజ్జ—డబ్బులు—గచ్చకాయలు, చిలుకబుజ్జతో చిత్రించిచిత్రములు—
రూపాయలతో ఆట—జలస్తంభన అనేకవిధములు—కోడిగ్రుడ్డు నేత్రముతోపట్టుట,
తగరపుబిళ్ళ—తలవెండుకల విల్లు పెద్దకజ్జగుండు—తీగపైని నడచుట—మొదలయిన
అనేకాద్భుతములు ఇదివరకు మర్మముగానుంచబడినవి యందువారుపరపబడెను.

—*మహా గౌరవము.*— 68 పేజీలు. ౮ 4 లు.

ఇదివరకు 3000 ప్రతులు ఖర్చుఅగుటచేతను యిదిబాటు
రకు పీఠినిొసగిన గ్రంథమున చెప్పబడుచున్నది. 4 నముద్రణము
తిగియుదొందబడినది. ఈగ్రంథములోని వినోదములను చేసిమాచి
నచో కేవల వినోదమాత్రపర్యవసాయగా మార్చియు తలంపబడ
క బాలురబుద్ధిని వికసింపజేసి తంత్రజ్ఞులుచేయు యంత్రములు
సాధనములలోబడకుండ జేయునట్లుట సంకల్పముజేడు.

8 Books on-Tales of fiction & Morals

కథలు.

బాలనీతికథలు. చిత్రపటములతో వెల 8 అణాలు.

కుకాని, కాకాని, హూయనికోడి, పల్లెటూరియడ్డిరొగుడు, పాములవాడు, దుర్గా
గ్రామ, బీదవాడు, ప్రత్యక్ష బట్టలయ్యలు, కత్తి, ఇసుక కత్తిడి, పేడతక్కిడి * లింగము,
డ్రాగిసిట్ట, జొన్న వెన్ను లోభి, చక్కలు, లాంతరు, ధనవంతుడు, బాకీదారు, బానిస
వాడు * సోదాగరు, కడుపునొప్పి, కంటిమందు బుబుసు, కవి, * పెద్దతల్లి, రాజు,
జిత్తులమారి, బానిసవాడు, రాజు, గుడ్డివాడు, * నమ్మకదోషము, యుక్తిపరుడగు
పసులకాపరి, అరబ్బీదేశము, సర్వా * మోదలయిన అనేకకథలతో చక్కనినీతిని బో
ధించు చదువుట కింపు కాదు. పునలు వాయించుచు.

యుక్తికథలు. వెల 4 అణాలు.

ఇదలి పత్రికధము నికి. ని దక్కని యుక్తితో రూపి ముందు. సాధారణ
ముగా మనలో హాస్యముతో రూపి నీతిబోధకములు గాండు. కథలుతక్కువ. ఈయు
క్తికథ లాక్షాంకగ్రామీణుల పాఠములగాపాడును.

కథాలహరి. టర్క్ పంజాబు కథలు 431 పేజీలు వెల రు 1 0 0

టర్క్ దేశపు కథలు. 173 పేజీలు.

మార్కండుకథ... మేనుమొడ్డియకథ... ఢిల్లీదేశ ప్రరాజసమానుకథ... సాకిన్
అను గుట్టప్రతిపాతకథ... పెంపుడు మనుకథ... నర్తకి వాడు, వారిభార్యకథ... సా
లమనపక్షిలకథ... ఇతిమోస మారాజు, ఇతియ్యధురుమారులకథ... బోగ్లరాజేరా
జు, ఇతియ్యధురుల కథ... మారిక నాసిరకు రాజప్రత్యుకథ... రెండు గుడ్లరూబుల కథ
సాంటన్ బాస్ససా కథ... బాద్షానుదేశ ప్ర సోఫీ కథ... మతుబుద్దీన్ గుల్లకథ...
ఆకె రాజు కథ... పర్షియాభయ, హుస్సేనుకథ... ఆక్సికెనుల్తారు కథ... జ్యోతిషగ్రామ
రాజ్యునిప్పించుకథ... ముగ్గురు రాజుమారులకథ... రాజు, సోఫీనువ వైదువు కథ...

పంజాబు దేశపు కథలు. 203 పేజీలు.

గుర్బజ్ కథ... ఎరుక పెండ్లికథ... నమ్మకముగ రాజుమారునికథ... ఎరుగుబంటికథ
లమునుగ్రహాని ముగ్గురు స్నేహితులకథ... మేకర్చికథ... బోసోయాచీ కథ... అబద్ధ
యిన రాజుమార్తెకథ... విక్రీతి సాలివానకథ... విసుగురు తల్లులకొనుకథ...
కాకి, సిద్దుకథ... పెద్దతల్లి, బొమ్మలమును నక్క కథ... మోసలరాజుకథ... చి
న్న ఆన్ కిరీదోనేకథ... కాపురాని కథ... అర్జునముల కథ... నక్క పిల్లికథ... కో
డికథ... పెర్షియా రాజుమార్తెకథ... స్పెన్సర్ సైలకథ... నక్క చోరపక్షి కథ,
అలిమార్తె రాజుకథ... అశ్వమృతపు చర్మగల ఉంగరము కథ... నక్క నెమలికథ...
వడ్లగింజకథ... కాపురాని వడ్డి వ్యాపారమునికథ మరణదేవత కథ... వసాదులకథ...
పర్వతరాజుకథ... మంగలవాని భార్యకథ... నక్క, మొసలి కథ... రాజారామాయము
క్రమము కథ... రమాలా ప్రపంచములోనికి బోయినకథ... రమాల 6 కథలు...
వేరించబడిన రాజుకథ... సగము రాజుమారునికథ... తల్లిమార్తెకథ... రత్నపు
తునికథ.

Kasi Majilee

ప్రథమభాగము 400 పేజీలు ని జ మై న కా శీ మ జి లీ లు. రూ.1.

ఇదియొక అవధూతసాహిత్యముచే చెప్పబడి ఆ ప్రకారముగానే అచ్చుబొందునది. మూలక కథలయందలి క్షేతికలదోలేదో యని కొన్ని కథలుమాత్రమే ప్రథమభాగముగ ముద్రింపించితిమి. ఇందు 38 మజిలీలు కలవు. రెండవ సారి ముద్రింపబడినది.

ఈ గ్రంథవినివరకు ఆంధ్రభాషలోలేదు. కాశీమజిలీ కథలవంటి అత్యద్భుత కథా శ్రవణాగ్రర ధూయిష్టమయిన కథలు ఇతరులలో లేనేలేవు. ఆరేవియను నైట్సుకంటే వేయిరెట్లు శ్రవణాగ్రరమగుచుండును. ఒక్కొక్క కథ చదివినగాని ఈ గ్రంథమందలి కథాశ్రవణాగ్రరము తెలియదు. ఇ ప్రచురింపవలయునని మే మెన్నాల్సినంతయొక భగవద్ద ప్రయత్నములుచేయగా ఆంధ్రుల పూర్వపుణ్యమున నిది నేటికి సమకూడినది.

రెండవ భాగము. 400 పేజీలు. రూ.1. మంచి కాగితములు, మంచి అచ్చు. 39 వ మజిలీమొదలు 60 మజిలీలు కలవు. వైలి సులభముగా స్త్రీలు సైతము చదువుకొనునట్లున్నది. ప్రాద్దు పోషకమున, మనోవికాసకారకము నీ గ్రంథము మిక్కిలి ఉపయోగకరము.

స్త్రీల పాటలు. ప్రథమ, ద్వితీయ, తృతీయ భాగములు.

తృతీ భాగము 18 వెల అ 12 లు. ఆంధ్రదేశమున తాండవమాడుచున్నది.

20 వేలపేజీలు.

సాక్షాత్తులను క్రిందివలకును, గరల్లుచూర్చు చాలికలకును, వివాహములలో విలాసమునకునుగా పంచిపెట్టదగిన గ్రంథములు. ప్రతిభాగము 400 పేజీలు. ప్రతి భాగమందును లాలి, జోల, పెండ్లి, నిర్దుర, నలుగు, వరుగు పాటలు, కృష్ణలీలలు, తలుపులదగ్గరి పాటలు, లలిక, ఒప్పుగీతలు, తాంబూలము, మేలుకొలుపులు, నోములకథలు, మచ్చుకథ మున్నగు పెద్దపాటలు కలవు.

శిశు సంజీవని అ 1 లు. పిల్లలకు రోగము రాకరక్షన, వచ్చిన పలువుగా పోగొట్టుకొనుటకును. పిల్లలుగల ప్రతియింటను కనిపెంచుచున్న ప్రతిస్త్రీయొద్దనుమాట్టిముగా నుండవలసిన గ్రంథము. పసిపిల్లలపోషణ, బిడ్డలు స్త్రీలు తమంతరితాము తెల్లవెద్యలతో అవసరములేకుండ నెరవేర్చుకొనట. యీ గ్రంథోద్దేశము.

Safe Literature for Women.

ఇవ్వుడిప్పుడు స్త్రీలలో ననేకమంది చదువుకొనుచున్నారు. చాలికాపాఠశాలలు ప్రతిబోటు స్థాపింపబడుచున్నవి, కాని స్త్రీలు చదువదగిన గ్రంథములు విస్తారముగా మే నేజరు, మంజువాణి మ దాగ్రహరకాల, పితారు, కృష్ణబిల్లా.

తత్త్వ. అంధగ్రంధరచన నాకాశుగానో మోక్షముగానో శృంగారరసభూంతులమైయున్నది. అందుల కని ప్రాచీన గ్రంథకర్తలను దూషించిన లాభములేదు, వారుతమగ్రంథములను శ్రీలక్ష్మణరథదేశించి వ్రాయలేదు.

చారుమతీ పద్యములు. కల 4 అక్షరాలు. ఇది మిక్కిలి కష్టపడిన మహాపతివ్రత చారిత్రము ఇది పఠనముచేసిన శ్రీలక్ష్మణు ధైర్యము, పుణ్యము గలుగుననుటకు సంగతములేదు. ఈగ్రంథమున అనురాగమహాత్మ్యము వర్ణింపబడినది. లోకము పతికారక తిరుగు భార్యకు సమస్త విధముల సాయబడి తోడు నీడైయుండవలెను.

స్వర లత. కల 4 అక్షరాలు. సులభమగు వచనము. విశ్వరూపమువలన గర్వపడి తర్జనాక్షి తెలివి తెచ్చుకొని పశ్చాత్తాపపడి, హృదయేశ్వరుని గలసిన మహాపతివ్రత. ఈచరిత్రలో గడుగు కామమృత్యు యువకధ హాస్యముగాను రత్న ప్రభయను పతివ్రతకధ వారిగానుండును.

సుశీల పద్యములు. కల 4 అక్షరాలు. ఇదియొక మహాపతివ్రత కధ. ఇంకా ముఖ్యము వ్యభిచారముచే నొకవిటుడు కంచినపకాచి వివిధ మయోపాయములచే ఆమెచాదిని మోసపుచ్చి ఆమెను చంపప్రయత్నించగా దైవశక్తున చావురప్పించుకొని తానిని తిరిగి మోసపుచ్చును.

వాసంతిక. కల 4 అక్షరాలు. గాఢానురాగముగల శ్రీయొక్క వాస్తవముగ కధ. ఈమె యిప్పటికిని చీనాదేశమున జీవించియున్నది పాతివ్రత్యమమెచే పరిపాలింపబడినట్లు మరయొకరిచే పాటించబడలేదు. మహాదుర్మార్గముననున్న పతిని మహాకాంతునిజేసిన యిల్లారికధ.

RAJAYOGA

శ్రీలక్ష్మణరథ శ్రీచే రచియింపబడిన రాజయోగ సారము.

ఇది అనుభవముతో గూడిన వేదాంతగ్రంథము. 349 శ్లోకాలు.

కడపజిల్లా వాయల్ పాడునకు సమీపముందున్న తరిగొండ గ్రామములో నివసించియున్న యోగిని తరిగొండ వెంకమాంబచే రచియింపబడినది.

ఈమె మంచి విద్యార్థియురాలైన శ్రీహృదయశ్రీ. ఈ గ్రంథము రచియింపబడిన 60 సంవత్సరములనుండి శ్రీలచే పారాయణము చేయబడుచున్నది. కాని గురుముఖతనే దృఢానిత కొద్దిమందికిమాత్రమే యీగ్రంథము దెలియును. ఈరక దక్షిణవంశమాత్రమునంతటికి దెలియదు. ప్రతిశ్రీయువాసక్రితో నీగ్రంథము జదువుచుండటంకాచి యీ అసక్తి వాస్తవజ్ఞానమునకుగూడ నక్కరకువచ్చునట్లు చేయునట్లేమతో సుబోధమగురీతి నివ్యాఖ్యహాసితము. మూలములో 20 శ్లోకగ్రంథము వ్యాఖ్యతో 240 శ్లోకగ్రంథముగ్రంథమైనది. ఈరాజయోగ సారము జదువుచున్న చరిత్రను సంతోషపడలయుండు విరక్తి జనించును.

గ్రంథమంతటకొండకాచిన విరక్తిమార్గము లోకానుభవమునకు తగినట్లుగా నున్నది. అయోగిని న్యాయమైన మార్గమున దైవోపాసనమును కనుగొనుటచేతనే ఈగ్రంథమిన్ని వాగ్మ్య జీవించెను. ఈగ్రంథమందలి విషయములను శ్రద్ధతో పఠింపగా నవియున్న మేనేజరు, మంజువాణి మద్యాపరకాల, సితార, కృష్ణజిల్లా.

యు శ్రీతి, స్ఫుటితమృతములుగా నున్నవిగాని అదలగురువోధలవలె నాకాశమునజూపునవిగాలేవు. రాజయోగసారమునగా, స్వయం ప్రకాశమైన చిద్రూపము, పిండ బ్రహ్మాండములను సుఖాదులతోగలసియేకమగుట. అందువలన పిండాండమందున్న ఈశ్వరుడు దేవాధర్మమైన మరణమును విడిచి అమృతుడగుచున్నాడు. ఈగ్రంథము కవితాదేవచూళినంపాద రూపముగా, స్థూలారంభతి న్యాయానుసరణిని చిద్రూపమైన బ్రహ్మాపాసనాయోగము, వృత్తిని లాభములేకుండునట్లు, నిర్వి కల్పక నిస్సంకల్పక, నిర్వాసనారూపమైన అనుభవమును పొందియుండినట్లుగ వ్రాయబడినది.

Books on-Cookery

పాక శాస్త్రము లు.

ఓడ్రపాకశాస్త్రము. (ఓడ్రభాషనుండి తెనుగింపబడినది) వెల అ 12 లు.

ఓడుగిలాలననుభవముగలరూపకారులచే తయారుచేయబడి మెప్పుగాంచినపాకభేదములు. దీనియందు వివిధములగు అన్నములు పాముచేయు రీతులును, లడ్డూ, జిలేబి, షేడామొదలగు మధురహారములు తయారుచేయు పద్ధతులును, పలువిధములగు పప్పులతోను, ఆకుకూరలు, కాయగూరలతో తయారుచేయు చిత్రములగు పాకములును, తియ్యనిపుల్లని పచ్చళ్ళు చేయువిధము, వివిధములగు ఇతరపదార్థములు పాకముచేయువిధమును వివరింపబడియున్నది. ఈవంటలన్నియు, ఉత్తి-శ్చ దేశత్ర వంటలలో ప్రవీణుడనిపేరుగాంచిన గౌరీబొల్లభో మహాపాత్రోయనునాతనిచే గ్రంథరూపముగా రచియింపబడినది.

మహారాష్ట్రపాకశాస్త్రము. (గుజరాతీభాషనుండి తెనుగింపబడినది) రు 1.

హిందూదేశమున కంతటికిని పాకశాస్త్రము నేర్వినదేశమే మహారాష్ట్రము. వారి వంటలు, పిండివంటలు, పాకములు, చారులు, కూరలు, పచ్చనలు, హల్వాలు, ముర్రబ్బాలు, వరబత్తులు మొదలగువన్నియు మిక్కిలి గుచ్చికరముగానుండును. ఈపాకములు భుజించిన ఆరు నెలల రోగియయినను ఆరోగ్యప్రదుడగును.

బంగాళాపాకశాస్త్రము. (హిందీభాషనుండి తెనుగుచేయబడినది.) అ 8 లు.

ఉరు, హిందీ, పార్సీ, పాకశాస్త్రవిధుల సహాయమువలన మున్సిమిర్ పనాహాఅను పండితుడు వ్రాసినగ్రంథమునుండి తెనిగింపబడినది. ఇందు వింతవింతలగు హిందుస్తానీ కూరలు, పచ్చడులు, ముర్రబ్బాలు, మోతీహార్ మొదలగు దేశ, మాత్ర గుడ్డదనీ చుట్టి మున్నగు లడ్డూలు, జిలేబీలు, ఇమ్రీ, బుర్తా, ఫూరీ, కచోరీ, గుల్ గురీ, మొహారు, దేగ్ వడలు మున్నగుననేక విధములగు వంటలు, వరబత్తులు వ్రాయబడినవి.

Books on Industry & Agriculture.

1 శ్రీలుచేయదగిన ఇండస్త్రీలు దీనివెల అ 4 .

1 చేమంతలు అ 4 లు 5000 చేమంతివాకులు గలవు. జపానులో వానిని

పెంచు పద్ధతులుగలవు.

3 అరటిచెట్టు ప్రపంచములో ఆరటినికూర్చిన కూలంకషమగు సవిస్తారముగలదు.

నారదీయట, యంత్రములు, శాస్త్రములు మున్నగు విషయములు గలవు.

కేజీలు 131 వెల అ 6 లు

మేనేజరు, మంజువాణీ మాద్యాక్షరకాల, ఏలూరు, కృష్ణాజిల్లా.

- 4 కీర్తనార కీర్తనారనుగూర్చి సమస్తమును గలదు. అ 4 లు.
- 5 కర్పూరము ఫాలోసా, జపానులూ జేయుపద్ధతులు నెల్యాలాయితులే కర్పూరము మున్నగునవిచేయుపద్ధతులు గలవు. వెల అ 4 లు.
- 6 గోగునారఇష్టము బస్తాలుచేయుచున్న గోగునారపెంచుపద్ధతులిందుగలవు. అ 4.
- 7 నవరత్నప్రదీపిక ఇందు చజ్ర, కైడూర్యాదిసవరత్నములుఇష్టము నగలలూజేయించు ఇతరరాళ్ళనుగూర్చి ఆంగ్లేయ సంస్కృత ఆంధ్రగ్రంథములయందుగల సమస్తమునొక్కచో గూర్చిన గొప్ప గ్రంథము. బంగారపుపని చేయువారి కమూల్యము 1 వజ్రము, 2 కైడూర్యము, 3 నీలము, 4 గోమేధికము, 5 ప్రవాళము, 6 శుభ్రము, 7 పద్మరాగము, 8 మరకతము, 9 వువ్యరాగము, 10 స్ఫటికాదులు. 96 పేజీలగ్రంథము. వెల అ 4.
- 8 వ్యవసాయము ఇది రాజా భుజంగరాయప్రణీతము. ఇందేయేకాలముల కేయే విత్తనము రైట్టి భూములయందు ఫలించునో అవివరము, ఏసేవ్య మేయేవిధముగా చేయవలెనో, దుక్కి, దమ్ము, పెన, నీరుకట్టుట, కోత, అకువేత కలుపుతీత, పెంటపోత, పంటలుమార్చుట ఎటులచేయవలెనో వాయుబడినది. వేరుశనగ, బంగాళాదుంపలనుగూర్చి ఎక్కువగానున్నది. వెల అ 4 లు.

Books on animals.

పశువులు.—గుట్టములు.

నహదేవ పశుశాస్త్రము. మాడవసారి ముద్రింపబడినది. 104 పేజీలు వెల 4 అణాలు. ఇందు వృషభలక్షణములు, దుర్గతలక్షణములు. సామాన్య, దొమ్మరోగ లక్షణములు, వానిచికిత్సలు, పథ్యములు, చలిదొమ్మ, పాలదొమ్మ, అతివిరోచనములు, అరికతెవులు, పారుట, పారెకుగముపారుట, నెడిరోగలక్షణములు, చికిత్సలు, నల్లముమారు, నల్ల తెగులు, అరకదము, పుండ్లు, వీనికిచికిత్సలు, యూనానీచికిత్సలు, అట్టుపట్టు, దొమ్మపట్టు, బొడ్డెరిక, కడుపునొప్పి, ఉబ్బు, ఇరువాయి, వీనిచికిత్సలు, జంబుకవారము తవలెని పశువును చికిత్సలు, ఎన్నియో కలవు. సాధారణముగా ఈ పుస్తకము భూనిచికిత్సలతో పశుసంరక్షణము ప్రతివారును చేసికొనవచ్చును.

గోసంరక్షణము అరీ లు. సంస్కృత భాషలో నీవిషయమై వ్రాసినదంతయు తాత్పర్య సహితముగా నొక భాగముగాను, ఇప్పుడు ప్రపంచమనందీవిషయమై వ్రాయబడిన గాధలన్నియుజేర్చి ఒకభాగముగాను రచింపబడిన పెద్ద గ్రంథము ఇది కృష్ణాచల్లా కత్తెలుగారికి కృతయీగబడినది.

అశ్వలక్షణ సారసంగ్రహము : వెల అరీ లు

గుట్టములకొను ప్రతివారును వానిలక్షణములను పరిశీలించవలయునట్లు సంస్కృతాంధ్రగ్రంథము లనేకములు పరిశీలించి యాగ్రంథము రచింపబడినది.

Treatment of Horses

అ శ్వ చి కి త్సా సా ర ము. వెల రు 1 రూపాయి

ఇందు గుడ్డుముఁమొక్క-వయస్సు, శరీరతత్త్వము, రోగనిదానము, భేదికిచ్చుట, నస్త్రులు, కత్తవాళ్లములనుండి నెత్తునుతీయుట శీతోష్ణకాలములయందు చికిత్స, మొదడుజబ్బు, తెవిజబ్బు, కంటిజబ్బు, ముక్కు-జబ్బు, కంఠరోగము, మొడజబ్బు, రొమ్ముజబ్బు, నాలుకదిరుగుడు, స్వేదరోగము, విదాహము, శీతోష్ణరోగము, రక్తమూత్రము, విషవాతము, క్వాసకాసులు, ఎండ్రురోగము, జ్వరదోషము, మాంద్యము, శూలనొప్పి, కురికిరినొప్పి, శగరోగము, కొఱుకుజాడ్యము, అంఘవాతము; కాళ్ళవాతము. కాళ్ళయందు కంటివలె పుట్టు తీగకురుపు, కంకులు, లోదొడగడ్డ, అగ్నిబావు, (ఉండు తెగులు) చిల్లరజబ్బులు, శుద్ధవాతము, మందగుదివాతము, కాలివాతము, పట్టు, పలాస్తులు, చురుకు పుట్టించు లేహ్యము, జలుపునకులేహ్యము, విషము మొదలగువాటికి విరుగుడు, పొగురుదింపుట, పీచులుతీయుట, మొదలగు చికిత్సలు గొడ్డుబోతులేనగును బోగొట్టుచికిత్సయు, పుట్టిన పిల్లను తెంచుట, తొడజబ్బు, మోకాళ్ళజబ్బు, పిక్క-జబ్బు, కీళ్ళజబ్బు, డెక్క-జబ్బు, గుడ్డుములనుక్కు, గుడ్డుముగొనుటకుకొలత, నడక, జంతువులమేత, పరిమాణముమొదలగునవి చక్కగా వ్రాయబడియున్నది. అన్నివిషయములు చక్కని బొమ్మలతో అచ్చువేయుటచేసినది తెలియును.

కాలిహోత్రుని అశ్వలక్షణశాస్త్రము. వెల అ 8 లు.

మనుమంచి భట్టప్రసాదము. దంతదోషములు, ఇందు దంతములనుబట్టి గుడ్డుభులక యన్ను రెక్కించుట. నవవిధ వ్యంజనములు. అశ్వముల ఆయురారోగమాణము. సుక్కు-దశ భూవులు-వానిభలాభలుములు- సుక్కులొని దోషములు-వానిభలుములు- ఎక్కడగిన గుడ్డుములు- ఎక్కడగిన గుడ్డుములు- పుండలక్షణము. అశ్వచికిత్స, లవణవిధి, ఉదకవిధి, గడ్డికవణవిధి, మున్నగువిషయములచే తనరారుచున్నది.

వైద్యులలోహాశాస్త్రము.

గిల్లుశాస్త్రము వెల అ 6 లు.

ఇందు రాగి, ఇత్తడి, యినుము, వీనితో చేయబడిన గిన్నెలు, చెంబులు, వశ్యములు, పన్నీరుబుడ్లు, గొలుసులు, మురుగులు, ఉంగరములు, మొదలగు సమస్తవస్తువులవలన వెండిబంగారు లోహములను మెరుపుశక్తిసహాయమున కుంపటి, నిప్పు, కార్బు తెలుడలగు పనిముట్లచక్కరలేకయే ద్రావకయోగములచేత పూతపెట్టు పద్ధతులు వివరింపబడియున్నవి. ఇది విశ్వబ్రాహ్మణులు మున్నగు శిల్పులకు కావలసినగ్రంథము. ఒకరివలన నేర్చుకొనకుండ ఇది చదువుకొని యిందులోపనులను చేయవచ్చును.

స్వరశాస్త్రము. వెల అ 4 లు.

శీవితకాల నిర్ణయమును తెలియజేయుటకై ఋషుల నేకశాస్త్రములను రచించియున్నారు. అందులో నిదియొకటి. భవిష్యత్సంగతులను చక్కగా తెలిసికొనుటకీ శాస్త్రము చాలమంచిది. ఇది సులభముగా చెలియుటకై వచనముగా వ్రాయబడినది. 28 అక్షరముల గ్రంథము. 54 పేజీలు.

మేజీజన, మంజువాణి ముద్రాక్షరకాల, ఏలూరు, కృష్ణాజిల్లా.

4. రామదాసునాటకము. 95 పేజీలు. అ 4 లు. ఇది కొత్తపల్లి మొదలకామయ్యగారిచే రచియింపబడినది. సాహెబుల సంభాషణలు సరసవంతముగా నుండును.

5. ప్రహ్లాదనాటకము. 72 పేజీలు. అ 6 లు. ఇది కొత్తపల్లి మొదలకామయ్యగారిచే రచియింపబడినది.

6 వరూధినీవిలాసము. 113 పేజీలు. అ 10 లు. (మచవరత్రినాటకము) ఇది కూచి సత్యసారాయణమూర్తిగారిచే రచియింపబడినది.

క. మలమలవేగు తాపమున మ్రగ్గినమేనికి మంచిగంధముం
జలువగటాయనిమ్ము ఘనసారరజంబులు జిల్గినిమ్ము కీ
తలహిమవారిపూరముల దట్టముగా వెదజల్లనిమ్ము పే
శలకుసుమప్రవాళముల శయ్యపయిం బవళింపుమమ్మరే?

7 నర్మదాపురుకుత్సీయనాటకము 137 పేజీలు అ 12. పేష్కూరియొక మహాకవినాటకమునలె భావగర్భితముగా ననేక శుభానుపదలతో ఇందలికథ లాఠి త్యముగాను ఎచ్చటయేరసము యేస్తానంబునుండవలయునో అటులవ్రాయబడి ప్రతిపద్యమును ఉపమానోప మేయములతోడ ప్రదర్శనానుకూలముగ పానుగంటి నరసింహరావు గారిచే రచియింపబడినది

8 భయంకరమైన మహావీరచరిత్రనాటకము. అ 8. భవభూతి సంకృతమునాటకమునకు తెలుగు. ఇది దాసు శ్రీరామవారిచేతము.

ఉ॥ హాక పివీర! హాశతమఖాత్మజ! హాకులకైలధీర! హా!
లాకదురాసమల్ల! పరిణంతితదుంగభిహారదారుణ
ప్రాకటబాహుమండల! సమస్తవలీమాఖ సార్వభౌమ! హా!
యాకరణిన్న కిలచితివె యేమాకడుంకెడిపోతి మయ్యయో!

ఈ నాటకముల ప్రదర్శించువారు తమకుతోచిన ఛార్జులను విశేషార్థము చేకర్చించుచున్నారు

ఈకొందిప్రహసనములు హాస్యరసాను ప్రాణితములై నీతిబోధకములుగానుండును—

1 చతుర్థార్షప్రహసనము అ 2 లు 3 విధవావివాహప్రహసనము అ 2 లు

2 మహారాగరహస్యప్రహసనము అ 2 లు 4 నిరవపాద ప్రహసనము అ 2 లు

సూతననాటకములు నందిరాజు చలపతిరావుగారిచేరచియింపబడినవి.

ముద్రింపబడవలసిన గ్రంథములు.

1 చిత్రాంగి. రు 0—12—0.

2 నలనాటకము. 0—12—0.

3 రాజకళింగగంధ. 0—12—0.

కృష్ణురము అర్ధరలు రిజిష్టరుచేసికోబడి 1914 సం॥ జనవరినెలలో వరఖాస్తుగా రులకు గ్రంథములు పంపబడును.

మేనేజరు, మంజువాణి మద్రాసురకాల, ఏలూరు, కృష్ణాజిల్లా.

Novels నవలలు.

మనోరమ — రెండవకూపు వెల 8 అణాలు. వైశ్యుల జీవితవిధానము వారిమతాదర్శములు వృత్తకరహస్తములు వాఙ్మయమున్నగు ననేక విషయముల మనోరమయన యువతీరత్నము కథతో మేళవించి చెప్పబడినది. ప్రతివైశ్యును నిది తప్పక చదివితీరవలసిన గ్రంథము.

రాజహంస. ప్రథమభాగము. ఇంగ్లీషులో లక్షలకొలది ప్రతులువ్యయమైన ఒకనవలను పరిచి వాఙ్మయజీవని వెల 12 అణాలు.

ప్రణయమహిమ. రెండవకూపు. ఇది మూడు తిరునారాయణాష్టామి వి. వి. గారిచే మిక్కిలి రసవత్తముగా రచియింపబడినది. ఇది రాగధికప్రపంచహారములు మిక్కిలి నూత్నదృష్టిని పెల్లించబడినది. ఈగ్రంథమున కెప్పుడైనా చదివినవారల నేను శ్రీగంధమును గంధకర్తను వేరొక్కామినిచిహ్నించుచున్నది. దీనియందు గాంచి అరవములొనికి భాషాంతరీకరణముగావింపబడినది. అది ముద్రాపకముయొద్దగలవు. వెల 8 అణాలు కాలికోట. చు 0 12-0లు

A wonderful Work

విజయాంక సాహసము. వెల 1 రూపాయి ఇది నవలగాకాదు వచనకావ్యముగాదు. అత్యద్భుత కథోపేతమై, ప్రస్తుతప్రపంచరంగమున నట్లునుచేయుచున్న వ్యక్తులవంశాదులకు నూత్నదృష్టితో విమర్శించుచు ఆంగ్లగ్రంథములయందు కొంతగా నున్న గంభీరహాస్యరసానుభూతిపై పాతకమహాశయముల చట్టాతీతాప్రగంధరాజము విమర్శనదత్తులచే మెప్పునరిగిన ఉత్తమగ్రంథము. దీనికిదియే సాటి.

Philosophy వేదాంతము.

బ్రహ్మసంద్రప్రకాశిక. 14 సంవత్సరములు నిర్వాహాతముగా నూత్ములు ద్విలో వేదాంతగ్రంథపరిశ్రమోర్వి యువేకమంది పరిశ్రమలతో వాదములొనర్చి ఒక యమ్. వి. నిరీశ్వరవాదిని ఈశ్వరోపాసకునిగావింపబట్టె తిలపకు కోర్టునీడరు కొప్పాక వెంకట్రామయ్యగారిచే రచింపబడిన యుగ్రగ్రంథము. వేదోపాదతములైన యుక్తులచేయూ స్వరతత్వస్థాపకముచేయుగ్రంథము. వెల 1-8-0

A detective tale 140 పేజీలు. వెల 0-4-0లు.

రంగయ్యనాయునిహత్య. ఘోరమైన కునీకేసు. మనదేశమున పోలీసు వారికి ప్రజలసహాయముచేయుటకు వెనుకంజవేయుచున్నారనియు ఇందువలన నేరములు బయల్పడుటకు వీలులేకున్నదనియు గొప్ప నేరము వెలుపబడియున్నది. అదికాకపోలీసు చిన్న ఉద్యోగస్తులకు నేరములకు ఆమాకీతీయుట తెలియవచ్చును. ఇట్టివి నేర్పుటకై మ. సం బూరితునారాయణాష్టామి. వి. వి. గారిచే శ్రీగంధమురచియింపబడినది. అందఱికంద ప్రయత్నలంపుతో దీనివెల స్వల్పముగా నేర్పబడుచున్నది. ఇట్టిగ్రంథములొనికి యేప్రథమము, దీనినిపోలీసువారు ప్రజలు యెట్లాదరించెదరోమాచి గ్రంథకర్తయిట్టిగ్రంథములనే ముద్రచియింప బూనికొనియున్నారు.

విజయరాఘవము. (నాటకము) ఉత్తరరామచరిత్ర కథ కర్నూలు తామేజేజు, మంజువాణి ముద్రాక్షరశాల, ఏలూరు, కృష్ణాజిల్లా.

యన్నకవికృతము. 5 అంకములు 150 పేజీలు. యె రు 1-0-0 మంజువాణీగ్రంథ
ములుకొనువానికి రు 0-12-0 యె.

MODERN ENGLISH TELUGU DICTIONARY.

1:80 పేజీలు—రు. 2—8—0.

నందిరాజు చలపతిరావుగారిచే రచియింపబడిన ఇంగ్లీషు తెలుగు
నిఘంటువు.

1 ఇతర అంగ్లేయనిఘంటువులకంటెగాక యిందు ఇంగ్లీషుమాటకు ఇంగ్లీషుఅర్థమును
తెలుగుఅర్థమును వాయించినది.

2 పైస్పృశాస్త్రములను తెలిసిండునప్పుడు ఆయాశాస్త్రములయందలి పదములు
సరియై ఎల్లెడల వ్యాపించుచున్న సరియగు తెలుగుమాటల వాయించినవి.

3 ఇంగ్లీషు వార్తాపత్రికలలోవాడబడిన లాటిన్, గ్రీకు, ప్రెంచి సమాసములకు
తెలుగు అర్థమువాయించినది.

ఇంగ్లీషుభాషను తెలుగులోనికిమాన్యు ప్రతివారికిని అమూల్యము. విద్యార్థులకు
కల్పకమువంటిది ప్రతియూరిలోని పుస్తకశాలలోకొఱకును. లేచేని మాకువాయించవచ్చును.

Vocabulary Series

ఇంగ్లీషుభాషావృద్ధినిండు స్కూలులవిద్యార్థులముఖమొకగార్థమై రచింపబడిన ఇం
గ్లీషుభాషాపదమంజరి—మొదటిభాగము. యె రు 1 ఆణా.

ని బంధనలు.

1 వెనుకటిక్యాటిలాగులురద్దపరచడమైనది.

2. మాక్యాటిలాగులాని గ్రంథములు కొన్ని మేము ముద్రి చినవియు కొన్ని యితరు
ల గ్రంథములు గలవు.

3. ఇందులోని గ్రంథముల కాన్దిరులిచ్చువారు తమకుగ్రంథములు వారమునములలో
చేరనిపక్షమున ఆకార్యమాప అందనప్రెంచి తిరిగిఅర్థయవ్రాయించవలెను.

4. అర్థములు బహుళముగావచ్చుటచేత కొన్నిగ్రంథములయిపోవుదుండును. అట్టిసమ
యమున వారి పేరులురిజిప్టరుచేసికొని గ్రంథములు తయారుకాగానే వి. పి. గాపంపు
చుందుము.

1

2

5. ప్యాకెంకు పోస్టేజీ. వి. పి. (మణియార్థగు కన్నులు గ్రంథములు కొనువారేభ
రింపవలయును.

6. రై. బెరిలకు, పతనంబుదిగములు, బాహుగోవర్ధ కనుచేము వర్మకులకు గ్రంథము
లకు కమిషనరీయ్యులగును. ఆ గూఢగతులగుగూర్చివారిని తెలిసికోవలెను

వసంతకుసుమము.—ఇంగ్లీషుమర్విన్స్టోర గూరాజ్ఞీపతిచారిత్రము దేశమును
రాజభక్తి నెలకొల్పుటకై పోషింపబడినది. రామాయణ భాగవతాది గ్రంథములకై
పత్రియింట బహువలెటై మనోహరముగా ముద్రింపబడినది. యె రు 1-8-0
అయినను 1-0-0 అమృతమును ఇది స్కూలు పైనజుక్లములలో పెట్టబడుట కంగీ
కరింపబడినది.

నందిరాజుచలపతిరావు.

ప్రొఫెయిటరు, మంజువాణీ ముద్రాక్షరశాల, ఏలూరు.

ఇది మానవ త్రిక. స్త్రీలకు విద్యాభివృద్ధి చేయుటకుంపుతో పనిచేయుటకు వస్తుంది.
అంద్రగ్రామవాఙ్మయము శాస్త్రవృద్ధిచేయుచు సకలజలలుగీతికి పాత్రియగు కి కి కి
వీతాపురమురాజుగారు పృథాన రాజపోషకులై సం॥ నకు రు 144 లిచ్చి పత్రికను
పోషించుచున్నారు. శ్రీ వెంకటగిరి కుమారరాజుగారు సం॥నకు రు 100 లిచ్చి ఆదరిం
చుచున్నారు. ఇతరరాజపోషకులు యథోచితముగా ఆదరించుచున్నారు. ఇప్పటికి 500
చందాదారులు గలరు. పత్రిక దినదినాభివృద్ధిగాంచుచున్నది.

ఇందలి విషయములు:—1 భువనాంతరమందలి ఘనతలైందిన స్త్రీల చరిత్రాంశము
లు. 2 బాలవివోదకధ , బాలికల విద్యపుష్కటికై సులువగుమాటలతో చెప్పబడును.
3 హిందూగృహము. 4 బాలపాపాత్మము, కవితా రచనావిధము. 5 సంగీతము, శాస్త్రో
ము, ప్రాధానము. 6 స్త్రీలపని. 7 కమ్యూతల కవితాధోరణివిలసనము. 8 స్త్రీ
ము. 9 పాకకాస్త్రము. 10 వచనరచన. 11 పంతుగలు పట్టుములు. 12 గృ
ము. 13 సౌందర్యరహస్యము. 14 గృహోత్సవము, విశ్రమముల పాఠ్యము.
శుభద్రుము. 17 నవల. 18 బాలికాభోధకపాఠము. 19 హిందూసం
స్త్రీల అభిప్రాయము. 20 గుడ్డల కత్తిరింపు కాకోపు సమాచారము.

22 వార్తలు.

కలు రు 1—8—0లు. కొద్దిప్రతులుమాత్రమే కలవు

వలయువారు:—

ప్రహలక్షి పత్రికాధిపతి.

యేలూరు,

అని వ్రాయవలెను.

గారు.

